

VÝVOJ OBYVATELSTVA ČESKÉ REPUBLIKY

2019

Obyvatelstvo

Praha, 1. 10. 2020

Kód publikace: 130069-20

Č. j.: CSU-012101/2020-61

Zpracoval: Odbor statistiky obyvatelstva

Ředitel odboru: Mgr. Robert Šanda

Kontaktní osoba: RNDr. Roman Kurkin, Ph.D., e-mail: roman.kurkin@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

ISBN 978-80-250-3047-9

© Český statistický úřad, Praha, 2020

Obsah

Úvod: Vývoj obyvatelstva v roce 2019.....	5
1 Obyvatelstvo podle věku a rodinného stavu.....	9
2 Sňatečnost.....	19
3 Rozvodovost.....	28
4 Porodnost.....	35
5 Potratovost.....	46
6 Úmrtnost.....	56
7 Migrace.....	68
Zdroje dat.....	77

Úvod: Vývoj obyvatelstva v roce 2019

Populační vývoj České republiky v roce 2019 převážně navázal na trendy v předcházejících letech. Celkový počet obyvatel vzrostl o 44,1 tisíce díky kladnému saldu zahraniční migrace ve výši 44,3 tisíce. Druhým rokem pokračoval pokles počtu živě narozených dětí, úhrnná plodnost však stagnovala na úrovni 1,71 dítěte na jednu ženu. Počty zemřelých se meziročně snížily a střední délka života se dále mírně prodloužila. Meziročně bylo v roce 2019 více nově uzavřených manželství a narostla i intenzita sňatečnosti svobodných a rozvedených osob. Rozvodů a potratů bylo naopak ve srovnání s rokem 2018 méně. Stejně jako v předchozích letech vykázala bilance obyvatel podle rodinného stavu ke konci roku 2019 absolutní i relativní nárůst svobodných a rozvedených osob v populaci.

V průběhu roku 2019 vzrostl počet obyvatel České republiky o 44 139, z počátečního stavu 10 649 800 osob (k 1. 1.) na koncových 10 693 939 (k 31. 12.). Vyšší početní velikost měla Česká republika naposledy před koncem druhé světové války (11,1 mil. k 1. 7. 1944). Veškerý růst zajistila v roce 2019 kladná bilance zahraniční migrace, tou přibýlo v populaci 44 270 osob. Do České republiky se ze zahraničí přistěhovalo 65 571 osob, naopak 21 301 se jich vystěhovalo. Přirozenou měnou v roce 2019 obyvatelstvo početně ubylo, když živě narozených dětí bylo o 131 méně než zemřelých osob. Za posledních deset let činil součet bilance přirozené měny 22 758, přičemž v letech 2013, 2015 a 2019 se saldo přirozené měny pohybovalo v záporných číslech. Klíčové pro růst populace ČR tak za poslední dekádu byly přírůstky obyvatel zahraniční migrací, kdy úhrnný migrační zisk činil 210 407¹.

Počet obyvatel ve třech hlavních věkových skupinách se v roce 2019 vyvíjel obdobným směrem jako v předchozích letech. Dětská složka populace (0–14 let), která roste nepřerušeně od roku 2008 s průměrnou intenzitou meziročních změn zhruba o 1 %, se v roce 2019 zvýšila o 17,1 tisíce na 1,71 milionu a představovala tak 16,0 % všech obyvatel. Početně se rozrostla rovněž populace seniorů ve věku 65 a více let, a to o 45,0 tisíce na 2,13 milionu osob (tj. 19,9 % obyvatel). Největší meziroční navýšení (o 4 %) zaznamenala tato subpopulace za poslední dekádu v roce 2011 a 2012, následně se její meziroční tempo růstu mírně snižovalo (2% v roce 2019). Skupina osob v produktivním věku oproti tomu od roku 2009 početně klesá, nicméně její meziroční úbytky se od roku 2012 zvolna snižují (v roce 2012 poklesla složka o 1,6 %, v roce 2019 již jen o 0,3 %). Na konci roku 2019 se nacházelo v produktivní složce 6,85 milionu osob, meziročně došlo ke snížení o 18,0 tisíce. Zastoupení osob této věkové skupiny v populaci ČR kleslo na 64,1 %.

Vývoj věkové struktury pokračoval v roce 2019 ve směru stárnutí populace, což dokládá nejen růst podílu seniorů v populaci, ale i další charakteristiky věkového složení: průměrný věk obyvatel ČR se v roce 2019 meziročně zvýšil o 0,1 roku na 42,5 let; věkový medián vzrostl o 0,3 roku na 43,0 let; na sto osob ve věku 20–64 let připadlo k 31. 12. 2019 celkem 68 osob ve věku 0–19 či 65 a více let (tzv. index ekonomické závislosti), když hodnota tohoto ukazatele v průběhu posledních deseti let pozvolna zvyšovala zejména díky růstu početnosti seniorské složky; index stárnutí, který vzájemně porovnává početnost závislých složek obyvatelstva (seniorské a dětské), vzrostl v roce 2019 na 125 seniorů ve věku 65 a více let na 100 dětí do 15 let věku a i v jeho případě šlo v období 2009–2019 o nepřetržitý růst.

Výsledky bilance obyvatel podle rodinného stavu ukázaly na další vzestup počtu i podílu svobodných a rozvedených osob v populaci ČR, zatímco osob ženatých/vdaných a ovdovělých absolutně i relativně ubylo. Ve srovnání s rokem 2009 bylo v roce 2019 mezi osobami nad 15 let věku svobodných více o 2,1 p. b., rozvedených o 2,0 p. b. Naopak procentuální zastoupení ženatých/vdaných bylo nižší o 4,0 p. b. a ovdovělých nižší o 0,1 p. b. Nejvíce se za posledních deset let proměnilo složení obyvatel ve věku mezi 30

¹ Součet přírůstků migrací a přirozenou měnou za roky 2010 až 2019 je vyšší než rozdíl mezi stavem obyvatelstva k 31. 12. 2009 a 2019 (187 126) z důvodu nasazení nových stavů obyvatel k počátku roku 2011 podle výsledků sčítání lidu.

a 44 lety – v těchto věkových kategoriích nejvýrazněji vzrostly podíly svobodných a naopak nejméně poklesly podíly osob v manželském rodinném stavu.

Tab. A Pohyb obyvatelstva, 2009–2019

Ukazatel	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	Absolutní počty						
Živě narození	118 348	109 860	110 764	112 663	114 405	114 036	112 231
Zemřelí	107 421	105 665	111 173	107 750	111 443	112 920	112 362
z toho do 1 roku věku	341	263	272	317	304	292	288
Sňatky	47 862	45 575	48 191	50 768	52 567	54 470	54 870
Rozvody	29 133	26 764	26 083	24 996	25 755	24 313	24 141
Potraty	40 528	36 956	35 761	35 921	35 012	32 952	31 797
z toho umělá přerušeni těhotenství	24 636	21 893	20 403	20 406	19 415	18 298	17 757
Přistěhovalí	39 973	41 625	34 922	37 503	45 957	58 148	65 571
Vystěhovalí	11 629	19 964	18 945	17 439	17 684	19 519	21 301
Přirozený přírůstek	10 927	4 195	-409	4913	2 962	1 116	-131
Přírůstek stěhováním	28 344	21 661	15 977	20 064	28 273	38 629	44 270
Celkový přírůstek	39 271	25 856	15 568	24 977	31 235	39 745	44 139
Koncový stav obyvatel (tis.)	10 506,8	10 538,3	10 553,8	10 578,8	10 610,1	10 649,8	10 693,9
Střední stav obyvatel (tis.)	10 491,5	10 524,8	10 542,9	10 565,3	10 589,5	10 626,4	10 669,3
	Na 1 000 obyvatel						
Živě narození	11,3	10,4	10,5	10,7	10,8	10,7	10,5
Zemřelí	10,2	10,0	10,5	10,2	10,5	10,6	10,5
Sňatky	4,6	4,3	4,6	4,8	5,0	5,1	5,1
Rozvody	2,8	2,5	2,5	2,4	2,4	2,3	2,3
Potraty	3,9	3,5	3,4	3,4	3,3	3,1	3,0
z toho umělá přerušeni těhotenství	2,3	2,1	1,9	1,9	1,8	1,7	1,7
Přistěhovalí	3,8	4,0	3,3	3,5	4,3	5,5	6,1
Vystěhovalí	1,1	1,9	1,8	1,7	1,7	1,8	2,0
Přirozený přírůstek	1,0	0,4	0,0	0,5	0,3	0,1	0,0
Přírůstek stěhováním	2,7	2,1	1,5	1,9	2,7	3,6	4,1
Celkový přírůstek	3,7	2,5	1,5	2,4	2,9	3,7	4,1

V průběhu roku 2019 bylo uzavřeno 54 870 manželství, nejvíce za poslední dekádu, resp. v období po roce 2007. Počty sňatků rostly meziročně posledních šest let v řadě, a to jak u svobodných, tak u rozvedených a ovdovělých. Většina svatebních obřadů se konala od června do září, nejvíce jich v roce 2019 bylo v červnu (10 808 sňatků) a v srpnu (9 151 sňatků). Jak u svobodných, tak u rozvedených vzrostla úroveň sňatečnosti². Při zachování intenzity sňatečnosti svobodných na úrovni roku 2019 by do prvního manželství před 50. rokem věku vstoupilo 59,0 % mužů a 67,5 % žen. Tyto podíly jsou za poslední desetiletí nejvyšší; pro srovnání, v roce 2009 byla prvosenátečnost u mužů nižší o 3,0 p. b. a u žen o 4,8 p. b. Průměrný věk při vstupu mužů a žen do jejich prvního manželství se v roce 2019 meziročně téměř nezměnil, pro muže činil 32,1 let a pro ženy 29,8 let. Další sňatek by při mírách sňatečnosti rozvedených z roku 2019 uzavřelo 46,0 % rozvedených mužů a 44,5 % rozvedených žen.

Podle údajů Ministerstva spravedlnosti ČR bylo v roce 2019 rozvedeno 24 141 manželství, o 176 méně než v roce 2018 a nejméně od roku 2000. V posledním desetiletí vykazovaly počty rozvodů klesající trend. Podíl rozvodů druhého či vyššího pořadí se dlouhodobě pohybuje na úrovni jedné pětiny a stejně tak tomu bylo i v roce 2019. Z 50,7 % bylo rozvodové řízení ukončené roku 2019 iniciováno oběma manželi. Oproti roku 2018 bylo méně rozvodů manželských párů bez nezletilých dětí, naopak rozvodů s nezletilými dětmi mírně přibývalo a jejich zastoupení činilo 59,0 %. Při setrvání intenzit rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství na úrovni roku 2019 by rozvodem skončilo 44,8 % manželství. Oproti roku 2018 se úhrnná

² Úroveň sňatečnosti ovdovělých se z důvodů nízkých počtů událostí zpravidla samostatně nehodnotí.

rozvodovost meziročně v podstatě nezměnila, ve srovnání s rokem 2009 však byla nižší o 2,0 p. b. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu měla s menšími výkyvy celé poslední desetiletí rostoucí tendenci, v roce 2019 činila 13,5 let a meziročně byla delší o 0,1 roku.

V roce 2019 se živě narodilo 112 231 dětí, o 1 805 méně než v předchozím roce. Jednalo se o druhý meziroční pokles v řadě. V posledním meziročním srovnání klesl počet živě narozených dětí ve všech pořadích, přičemž absolutně nejvyšší úbytek byl zaznamenán u prvního pořadí (o 1 108 méně na 53 647), dále následovalo třetí a vyšší pořadí s relativně nejvyšším poklesem (o 2,4 %, respektive o 408 na 16 411) a v případě dětí narozených ženě jako druhých byl evidován nejmírnější pokles (o 289 na 42 173). Podíl dětí narozených mimo manželství dosáhl historicky nejvyšší hodnoty v roce 2017 (49,0 %), v posledních dvou letech potom mírně klesal až na 48,2 % v roce 2019. Úhrnná plodnost v roce 2019 meziročně stagnovala na úrovni 1,71 dítěte na jednu ženu. Vyšší hodnoty bylo naposledy dosaženo v roce 1991. Průměrný věk matky při narození dítěte se mírně meziročně zvýšil o 0,1 roku na 30,2 let v roce 2019, v případě prvorodiček o 0,1 roku na 28,5 let.

Tab. B Základní intenzitní ukazatele demografického vývoje, 2009–2019

Ukazatel	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Tabulková prvosňatečnost - muži (%)	56,1	53,1	55,1	56,2	57,6	58,8	59,0
- ženy (%)	62,7	60,8	62,4	64,3	65,4	66,9	67,5
Průměrný věk při 1. sňatku - muži	32,0	32,3	32,4	32,2	32,2	32,2	32,1
- ženy	29,2	29,8	29,8	29,9	29,8	29,8	29,8
Úhrnná rozvodovost (%)	46,8	46,7	46,5	45,2	47,2	44,8	44,8
Průměrná délka manželství při rozvodu (roky)	12,5	13,1	13,0	13,1	13,2	13,4	13,5
Úhrnná plodnost	1,5	1,5	1,6	1,6	1,7	1,7	1,7
Průměrný věk matek při narození dítěte	29,4	29,9	30,0	30,0	30,0	30,1	30,2
Průměrný věk matek při narození 1. dítěte	27,4	28,1	28,2	28,2	28,2	28,4	28,5
Čistá míra reprodukce	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Podíl dětí narozených mimo manželství (%)	38,8	46,7	47,8	48,6	49,0	48,5	48,2
Úhrnná potratovost	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Úhrnná samovolná potratovost	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Úhrnná indukovaná potratovost	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2
Naděje dožití při narození ¹⁾ - muži	74,2	75,7	75,6	76,0	76,0	76,1	76,3
- ženy	80,3	81,7	81,5	81,8	81,8	81,9	82,1
Míra kojenecké úmrtnosti (‰)	2,9	2,4	2,5	2,8	2,7	2,6	2,6

¹⁾ Vypočteno v celé časové řadě novou metodikou užívanou ČSÚ od roku 2018.

Podle údajů Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR bylo v roce 2019 evidováno 31 797 potratů, o 1 155 případů méně než v roce 2018 a nejméně nejen za posledních deset let, ale dokonce za více než 60letou historii evidence všech druhů potratů. Meziroční pokles se projevil u všech kategorií potratu, když bylo v roce 2019 hlášeno 12 720 samovolných potratů, 17 757 indukovaných a 1 320 ukončení mimoděložního těhotenství. Za poslední dekádu se nejvýrazněji snížilo množství umělých přerušení těhotenství. Zastoupení UPT na celkovém počtu potratů v posledních třech letech kleslo pod úroveň 56 %, podíl samovolných potratů se pohyboval v letech 2017 až 2019 okolo 40,0 %. Úhrnná potratovost se meziročně snížila o 0,01 na 0,49 potratu na jednu ženu v roce 2019, ve srovnání s rokem 2009 to bylo o 0,04 méně. Na tomto vývoji se nejvíce podílely trendy u úhrnné indukované potratovosti, která klesla z 0,33 UPT na jednu ženu v roce 2009 na 0,28 o deset let později. Průměrný věk ženy při potratu stagnoval třetím rokem po sobě na 30,5 letech.

Počet zemřelých v roce 2019 dosáhl 112 362 osob. To bylo o 558 osob méně než v předchozím roce, ale více než v každém jiném roce uplynulé dekády. Úroveň úmrtnosti dále mírně poklesla, když naděje dožití při narození v roce 2019 meziročně vzrostla u mužů o 0,25 roku na 76,3 let, u žen o 0,21 roku na 82,1 let. Od roku 2009 se prodloužila celkem o 2,2 roku u mužů a o 1,8 roku u žen. Do jednoho roku věku v roce 2019 zemřelo 288 dětí (o 4 méně než o rok dříve), kojenecká úmrtnost zůstala na úrovni 2,6 ‰. Nejčastějšími

příčinami smrti byly v roce 2019 nemoci oběhové soustavy (38,9 % všech úmrtí mužů a 45,6 % všech úmrtí žen), novotvary (27,8 % u mužů a 23,5 % u žen) a dále nemoci dýchací soustavy (7,8 % u mužů a 6,8 % u žen), což odpovídá dlouhodobě obvyklému pořadí.

1 Obyvatelstvo podle věku a rodinného stavu

Obyvatelstvo České republiky se v průběhu roku 2019 rozrostlo o 44,1 tisíce osob. Přibylo seniorů ve věku 65 a více let a dětí mladších 15 let, naopak osob v produktivním věku meziročně ubylo. Již čtvrtým rokem v řadě byla z pětiletých věkových skupin početně nejsilnější skupina 40–44letých. Populace dále stárá – na 100 dětí mladších 15 let připadalo 125 seniorů ve věku 65 a více let, průměrný věk obyvatel se zvýšil na 42,5 roku a podíl seniorů narostl na bezmála 20 %. Bilance obyvatel podle rodinného stavu ke konci roku 2019 vykazovala stejně jako v předchozích letech absolutní i relativní nárůst svobodných a rozvedených v populaci.

Ke konci roku 2019 dosáhl počet obyvatel ČR 10 693 939 osob, což bylo nejvíce od konce druhé světové války, v roce 1944 (11,1 mil. k 1. 7. 1944). Meziročně, v roce 2019, narostlo obyvatelstvo o 44 139 osob, ve srovnání se stavem populace z roku 2009 o 187,1 tisíce osob. V průběhu období 2009–2019 se meziročně nejvýrazněji zvýšil počet obyvatel právě v posledním roce (relativně o 0,4 %), pokles počtu byl zaznamenán pouze v roce 2013 (o 3 706).

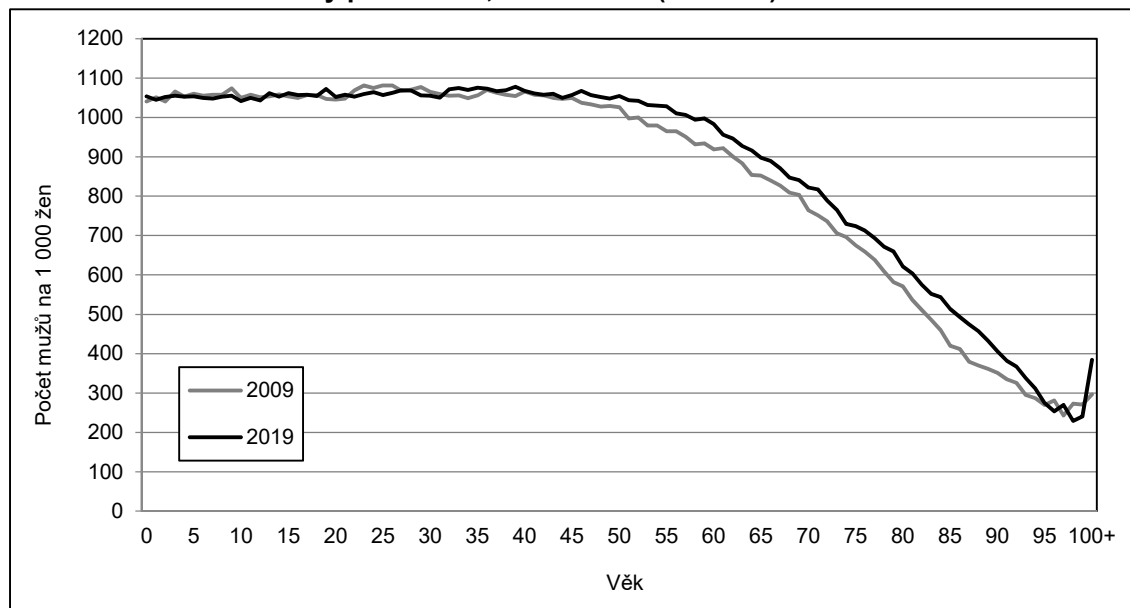
Tab. 1.1 Obyvatelstvo podle pohlaví a věku, 2009–2019 (k 31. 12.)

Věková skupina, pohlaví	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem (tis.)	10 506,8	10 538,3	10 553,8	10 578,8	10 610,1	10 649,8	10 693,9
v tom: - muži	5 157,2	5 176,9	5 186,3	5 200,7	5 219,8	5 244,2	5 272,0
- ženy	5 349,6	5 361,3	5 367,5	5 378,1	5 390,3	5 405,6	5 421,9
Muži (tis.) ve věku: 0–14	767,0	821,5	832,6	844,6	856,5	867,7	876,3
15–64	3 749,6	3 577,4	3 550,3	3 526,3	3 508,8	3 499,6	3 497,7
65+	640,6	778,0	803,4	829,7	854,4	876,9	898,0
z toho: 75+	241,8	260,2	268,9	278,4	288,4	302,5	316,8
85+	40,1	52,6	55,1	57,7	60,0	61,6	62,9
95+	1,5	1,2	1,3	1,7	1,9	2,2	2,3
Ženy (tis.) ve věku: 0–14	727,4	779,6	791,1	802,6	814,1	825,4	833,9
15–64	3 664,0	3 479,4	3 447,4	3 416,3	3 390,4	3 370,5	3 354,4
65+	958,3	1 102,4	1 129,0	1 159,2	1 185,8	1 209,8	1 233,7
z toho: 75+	452,1	467,1	475,3	486,5	497,6	514,3	533,0
85+	106,0	129,5	133,4	137,9	140,8	142,1	143,8
95+	5,6	4,3	5,1	6,3	7,2	8,1	8,7
Počet mužů na 1 000 žen: celkem	964	966	966	967	968	970	972
ve věku: 0–14	1054	1054	1052	1052	1052	1051	1051
15–64	1023	1028	1030	1032	1035	1038	1043
65+	669	706	712	716	721	725	728
85+	378	406	413	419	426	433	437

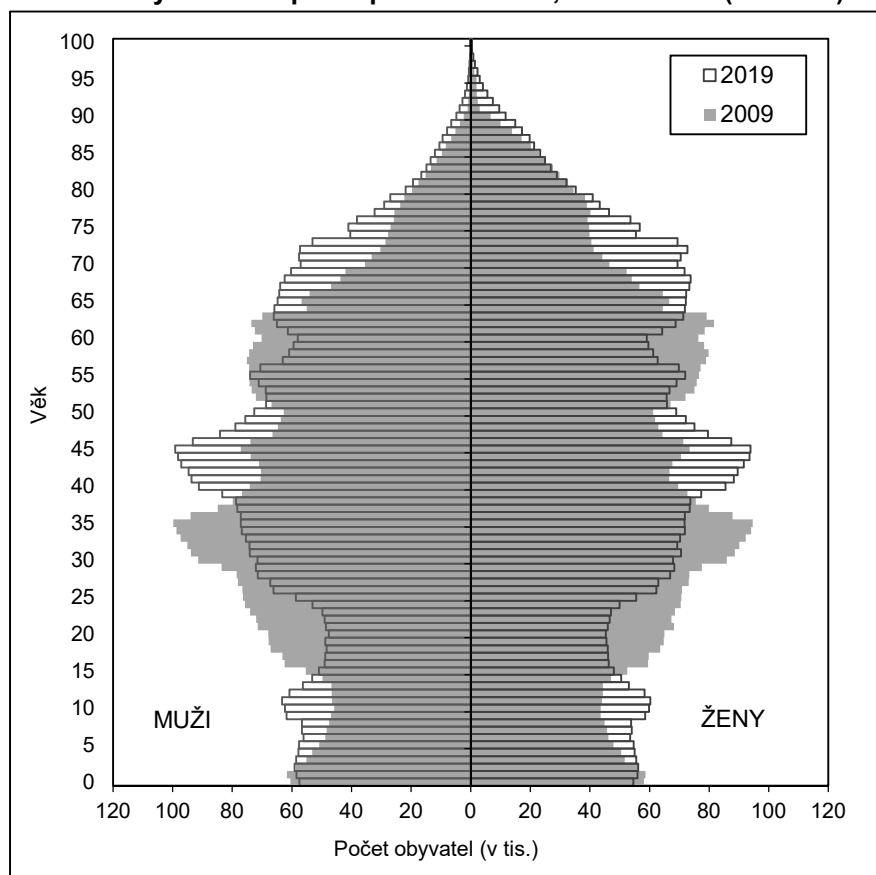
Složení obyvatelstva ČR podle pohlaví se v úhrnném pohledu výrazně nemění. Tradičně mírně převažují ženy, na konci roku 2019 představovala ženská část populace 50,7 % (5,42 milionu obyvatel), zatímco mužská 49,3 % (5,27 milionu osob). V absolutním vyjádření bylo žen o 149,9 tisíce více než mužů. Index maskulinity vzrostl meziročně na 972 mužů na tisíc žen, přičemž mírně rostl po celé poslední desetiletí (v roce 2009 činil 964). V třídění podle věku však v mladších věkových skupinách převažují muži. Při narození se poměr pohlaví (tzv. sekundární index maskulinity) obecně pohybuje mezi 1 050 a 1 060 chlapci na tisíc děvčat, u nás v období 2009–2019 dosahoval index hodnot od 1 041 (v roce 2009) do 1 057 (v roce 2010; 1 053 v roce 2019). Po 45. roce se s narůstajícím věkem v důsledku vyšší úmrtnosti mužů i jejich vyššího salda zahraniční migrace rozdíl mezi pohlavími stírá a ve starších věcích již početně převládají ženy. Na konci roku 2009 bylo více žen než mužů od věku 51 let (obr. 1.1), avšak v průběhu sledovaného období se tento bod obrátu posouval do staršího věku. V roce 2019 převýšily ženy početně muže od věku 58 let výše. Posun početní převahy žen do vyššího věku v čase je výsledkem zejména mírně rychlejšího snižování úmrtnosti u mužů oproti ženám, tj. sblížení střední délky života mužů a žen. Zároveň dochází v čase ke zvyšování indexu maskulinity ve starších věcích. Ve věkové skupině 65–74 let mezi roky

2009 a 2019 vzrostl index ze 788 na 829 mužů na tisíc žen, ve věku 75–84 let z 583 na 652, u 85–94letých z 384 na 448. V nejstarší věkové skupině 95+ však poměr mužů a žen spíše stagnuje (268 mužů na tisíc žen v roce 2019, v roce 2009 činil index 271).

Obr. 1.1 Index maskulinity podle věku, 2009 a 2019 (k 31. 12.)

Obr. 1.2 Obyvatelstvo podle pohlaví a věku, 2009 a 2019 (k 31. 12.)

Věková struktura obyvatelstva České republiky je tvořena nestejně početnými generacemi osob se stejným ročníkem narození (kromě vlivu úmrtnosti ve vyšším věku jde zejména o vliv kolísavého vývoje porodnosti), což ovlivňuje následně i její vývoj. Současné početně nejsilnější generace v ČR představují osoby narozené

v 70. letech 20. století, konkrétně v letech 1973 až 1979 (vůbec nejpočetnější je od svého počátku až dodnes ročník 1974). Na začátku sledovaného období v roce 2009 se tyto generace nacházely ve věku mezi 30 a 36 roky, absolutně nejvíce osob bylo ve věku 35 let, v roce 2019 se posunuly do věku 40 až 46 let (početně nejsilnější byly osoby 45leté). V rámci desetiletých věkových skupin (tab. 1.2) tak na začátku sledovaného období byla nejpočetnější skupina 30–39letých a od roku 2016 převládá skupina 40–49letých.

Další silně početnou skupinu populace představují osoby, které na konci roku 2019 spadaly do věku 64–72 let, tedy generace narozených po druhé světové válce (1947–1955). Naopak početně nejslabší generace (pomineme-li nejstarší seniory) zahrnují osoby narozené v 2. polovině 90. let 20. století a na počátku století 21., které v roce 2019 dosahovaly věku 16 až 23 let. Ročník 1999, kdy se v ČR narodilo historicky nejméně dětí, představovaly osoby 20leté. Ve srovnání se sousedními ročníky byly v roce 2019 početně slabší i osoby 57–61leté (v roce 2009 byly ve věku 47–51 let), v pozadí tohoto „zářezu“ ve věkové pyramidě je snížení plodnosti v ČR po přijetí zákona o umělém přerušení těhotenství (platný od 30. 12. 1957).

V demografické statistice je populace zpravidla dělena do tří hlavních věkových skupin – do dětské (0–14 let), produktivní (15–64 let) a seniorské (65 a více let), popř. je místo věkové hranice 14 let použita hranice 19 let³. Početnost všech tří složek obyvatelstva ovlivňuje zejména přesouvání různě silných, resp. slabých generací do vyššího věku. U dětské složky hraje roli i počet žen v reprodukčním věku, tj. potenciálních rodiček, který společně s úrovní plodnosti formuje nové generace narozených. V případě produktivní složky má na její velikost větší vliv i saldo migrace a částečně úmrtnost. Ta pak hraje klíčovou roli pro složku seniorskou, kdy zlepšování úmrtnostních poměrů (prodlužování průměrné délky života) přispívá ke zvyšování její početnosti i podílu této skupiny obyvatel v celkové populaci.

Tab. 1.2 Věkové složení obyvatelstva, 2009–2019 (k 31. 12.)

Věková skupina	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Počet obyvatel (tis.) celkem	10 506,8	10 538,3	10 553,8	10 578,8	10 610,1	10 649,8	10 693,9
v tom ve věku: 0–9	1 035,5	1 132,0	1 142,2	1 148,0	1 145,9	1 139,1	1 132,2
10–19	1 074,9	932,2	939,6	957,9	987,0	1 021,3	1 056,0
20–29	1 459,7	1 320,9	1 280,6	1 239,3	1 202,8	1 167,0	1 134,9
30–39	1 773,5	1 666,2	1 621,5	1 579,1	1 541,8	1 512,2	1 485,1
40–49	1 380,8	1 531,0	1 577,8	1 627,3	1 676,0	1 724,4	1 762,7
50–59	1 462,4	1 348,2	1 338,5	1 326,3	1 317,9	1 320,2	1 339,7
60–69	1 258,5	1 398,4	1 414,4	1 403,3	1 383,1	1 358,9	1 330,5
70–79	688,6	790,7	818,9	872,7	928,2	973,8	1 011,6
80–89	344,5	367,9	367,0	367,9	368,4	371,4	377,1
90+	28,6	50,8	53,5	56,9	59,0	61,5	64,0
Počet obyvatel (tis.) ve věku: 0–14	1 494,4	1 601,0	1 623,7	1 647,3	1 670,7	1 693,1	1 710,2
15–64	7 413,6	7 056,8	6 997,7	6 942,6	6 899,2	6 870,1	6 852,1
65+	1 598,9	1 880,4	1 932,4	1 988,9	2 040,2	2 086,6	2 131,6
Podíl věkové skupiny (%) ¹⁾ : 0–14	14,2	15,2	15,4	15,6	15,7	15,9	16,0
15–64	70,6	67,0	66,3	65,6	65,0	64,5	64,1
65+	15,2	17,8	18,3	18,8	19,2	19,6	19,9

¹⁾ Z důvodu číselného zaokrouhlení jednotlivých podílů věkových skupin na jedno desetinné číslo nemusí součet dávat 100,0 %.

Pozn.: Podrobná věková struktura obyvatel ČR je dostupná v tabulce Složení obyvatelstva podle pohlaví a jednotek věku k 31. 12. na: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/>.

Dětská složka populace 0–14letých roste nepřerušeně od roku 2008, od roku 2012 ročně v průměru o 1,3 %. Přesto zůstává v rámci tří hlavních věkových skupin v populaci tou nejméně početnou, kterou je od roku 2006⁴. Na konci roku 2019 náleželo k dětské složce celkem 1 710 202 osob, které představovaly 16,0 %

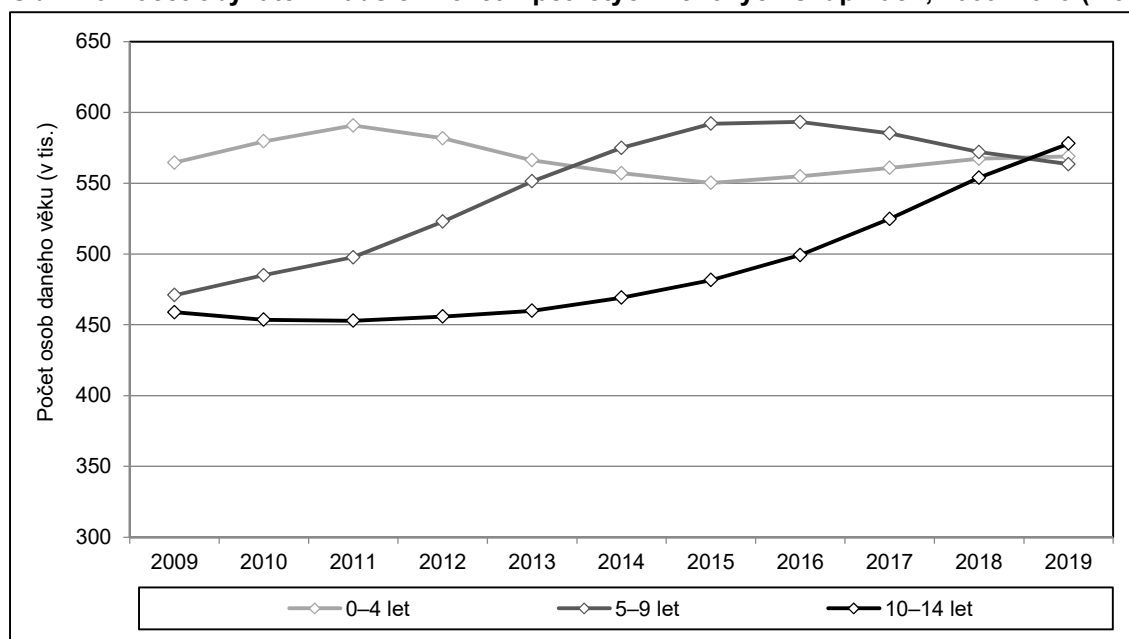
³ Oproti tradičně vymezené hlavní věkové skupině 15–64 let bere toto věkové rozpětí v potaz delší dobu studia.

⁴ Od roku 2006 převyšuje dětskou složku seniorská (osoby ve věku 65 a více let).

všech obyvatel (o 1,8 p. b. více než v roce 2009). V průběhu roku 2019 v ČR přibylo 17,1 tisíce dětí do 15 let věku, od roku 2009 celkem 215,8 tisíce.

Vlivem vývoje porodnosti⁵ se v čase dětská složka, rozložená do pětiletých věkových skupin, postupně měnila (obr. 1.3). V roce 2009 byla početně výrazně nejsilnější nejmladší skupina 0–4letých dětí (564,5 tisíce), bylo jich o 93,6 tisíce více než ve skupině 5–9 let a o 105,7 tisíce více než ve věku 10–14 let. V posledních letech si jsou tři pětileté věkové skupiny dětské složky početně velmi blízké (563,4–578,0 tisíce dětí v každé skupině na konci roku 2019). Nejsilnější věkovou skupinu představovaly od roku 2014 do roku 2018 děti ve věku 5–9 let, jejich početnost však poslední tři roky klesala s tím, jak se nejsilnější ročníky narozených (včetně nejsilnějšího ročníku narození od počátku století, ročníku 2008) přesouvají do starší věkové skupiny 10–14 let, která se v roce 2019 stala nejpočetnější dětskou věkovou skupinou (578,0 tisíce). Meziročně poklesli 5–9letí v roce 2019 o 1,5 % (absolutně o 8,6 tisíce), naopak 10–14letí narostli o 4,3 % (absolutně o 24,1 tisíce). V posledních čtyřech letech opět roste také věková skupina 0–4letých, zatímco v letech 2012–2015 (vlivem slabších ročníků 2011 a 2012 a odchodem silnějších 2008–2010) mírně klesala. V roce 2019 se počet dětí ve věku 0–4 roky zvýšil mírně, a to o 0,3 % (absolutně o 1,7 tisíce) na 568,8 tisíce.

Obr. 1.3 Počet obyvatel mladších 15 let v pětiletých věkových skupinách, 2009–2019 (k 31. 12.)

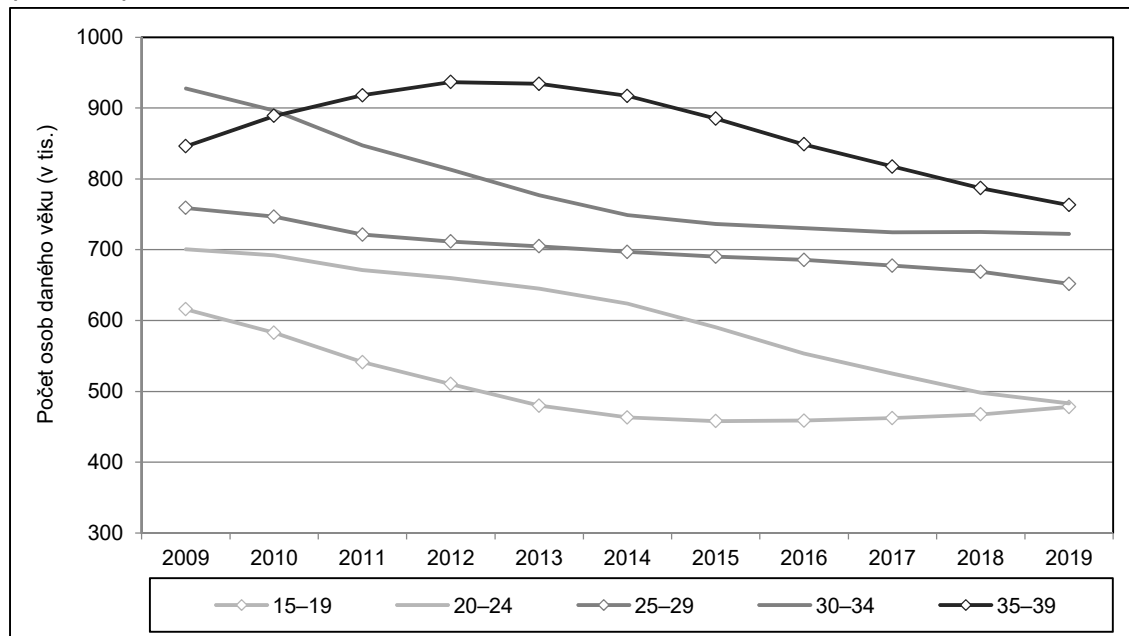
Do produktivní složky obyvatelstva vymezené věkovým rozpětím 15–64 let spadalo k 31. 12. 2019 celkem 6 852 107 osob, meziročně se tak složka snížila o 18,0 tisíce. Šlo o jedenáctý meziroční úbytek v řadě, během kterých se produktivní složka zredukovala celkově o 579,3 tisíce (na vrcholu v roce 2008 čítala 7 431,4 tisíce osob). Meziroční úbytky se nicméně od roku 2012 zvolna snižují, v roce 2011 poklesla složka o 1,6 %, v roce 2019 již jen o 0,3 %. Snižování počtu osob v produktivním věku mezi lety 2009 a 2019 souviselo s přesouváním jednotlivých generací do vyššího věku, kdy tuto hlavní věkovou skupinu opouštěly početně silné generace narozených v době druhé světové války a krátce po jejím skončení a naopak ji během sledovaných let doplňovaly slabé generace narozených v 90. letech 20. století. Z pohledu pětiletých věkových skupin (obr. 1.4a, 1.4b) dominují v početnosti (a to nejen v rámci věkové skupiny 15–64 let, ale i z pohledu celkového věkového složení obyvatel) od roku 2016 osoby ve věku 40–44 let. V roce 2019 jich bylo 923,4 tisíce, meziročně však jejich počty mírně poklesly (o 1,5 %). Mezi rokem 2009 a 2019 zaznamenala právě populace 40–44letých nejvyšší relativní nárůst (o 31,8 %), za ní následoval nárůst

⁵ Od počátku století rostoucí počet živě narozených dětí vrcholil v období let 2007–2010 (maximum 119 570 v roce 2008), poté se skokově snížil (mezi lety 2010 a 2011 poklesl ze 117 tis. na 109 tis.) a znovu narůstal v letech 2014–2017 (na úroveň 114 tis.). Od roku 2018 počty opět klesaly, v roce 2019 se živě narodilo 112,2 tis. dětí.

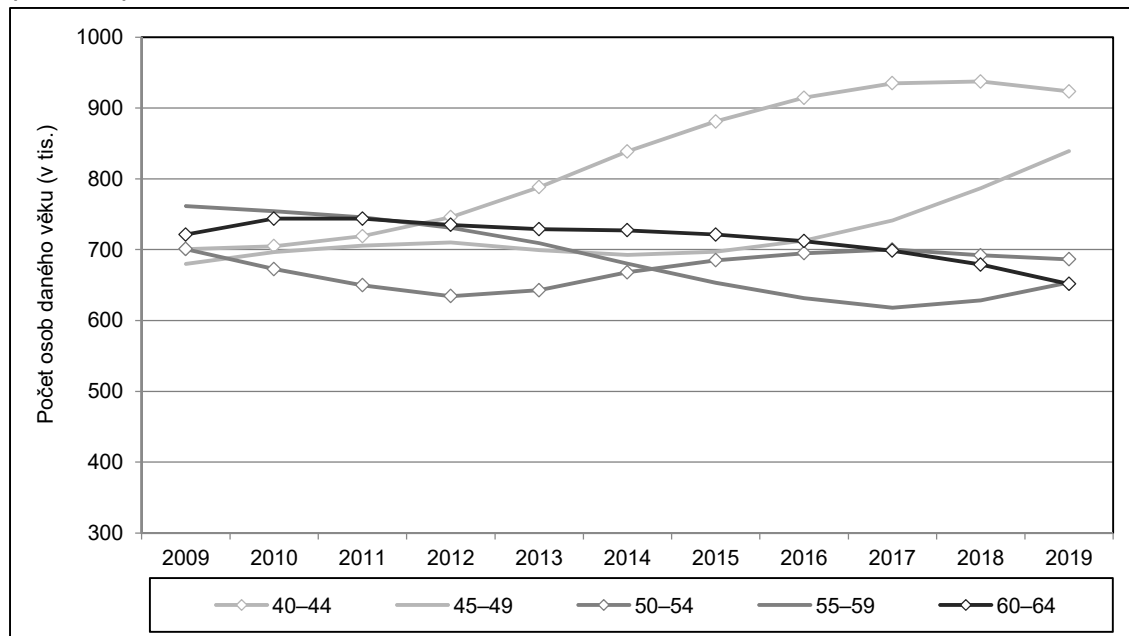

populace 45–49letých (o 23,4 %), do které se nejpočetnější generace ČR (ze 70. let 20. století) začaly přesouvat. Naopak nejméně se snížil počet osob ve věku 20–24 let (o 31,1 %) a 15–19 let (o 22,4 %). Do těchto nejmladších pětiletých věkových skupin produktivní složky se přesunuly mimořádně početně slabé generace narozených v 90. letech minulého století a na počátku 21. století.

Obr. 1.4a Počet obyvatel v produktivní složce v pětiletých skupinách ve věku 15–39 let, 2009–2019 (k 31. 12.)

Obr. 1.4b Počet obyvatel v produktivní složce v pětiletých skupinách ve věku 40–64 let, 2009–2019 (k 31. 12.)

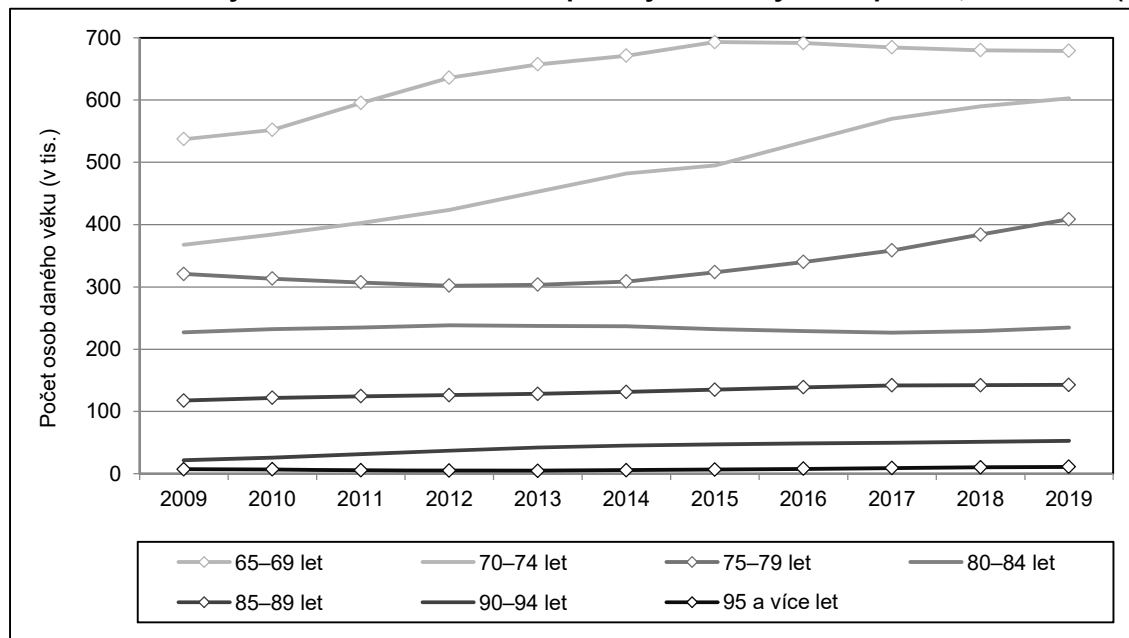

Zastoupení osob celé věkové skupiny 15–64letých v populaci České republiky kleslo v roce 2019 na 64,1 % (meziročně o 0,4 p. b.). Pro srovnání, největší podíl od konce druhé světové války měli 15–64letí v letech 2006 a 2007 (71,2 %).

Nejdynamičtěji ze všech tří hlavních věkových skupin se posledním desetiletím měnila seniorská složka osob 65letých a víceletých. Na celkovém počtu obyvatel se v roce 2019 tato nejstarší složka populace podílela

z 19,9 %, o 4,7 p. b. více než v roce 2009. Celkem bylo v tomto věku na konci roku 2019 podle bilance ČSÚ 2 131 630 obyvatel ČR, o 45,0 tisíce více než v roce 2018 a o 532,7 tisíce více než na konci roku 2009. Největší meziroční navýšení (o 4 %) zaznamenala složka za poslední dekádu v roce 2011 a 2012, kdy do seniorského věku vstoupily početné generace narozených v roce 1946 a 1947, následně se její meziroční tempo růstu mírně snižovalo (2% v roce 2019). Počty osob ve věku 65 a více let nicméně narůstají již od 80. let 20. století.

Obr. 1.5 Počet obyvatel seniorského věku v pětiletých věkových skupinách, 2009–2019 (k 31. 12.)

V rámci pětiletých věkových skupin zůstává tou nejpočetnější nejmladší seniorská skupina 65–69letých osob, přestože její početnost po výrazném růstu v letech 2005–2015 naopak od roku 2016 mírně klesá (obr. 1.5). Lidé ve věku 65–69 let dlouhodobě tvoří třetinu všech seniorů (678,9 tisíce osob v roce 2019), v každé další vyšší věkové skupině pak počet obyvatel, vlivem s věkem rostoucí úmrtnosti, klesá. Rozdíl mezi počtem osob v sousedních pětiletých věkových skupinách je však i zde poplatný historickému vývoji porodnosti. Po roce 2010 (mírněji již od roku 2008), kdy se válečné a poválečné generace začaly přesouvat do vyšší věkové skupiny, výrazně roste skupina osob ve věku 70–74 let. Na konci roku 2019 bylo obyvatel ČR tohoto věku 603,0 tisíce, meziročně o 2 % více. Ještě výraznější, 6%, byl přírůstek ve věkové skupině 75–79 let, kde narození v roce 1944 nahradili ročník 1939 (dožívající se 80 let). Při porovnání koncových stavů roku 2009 a 2019 posílila relativně nejvýrazněji skupina 90–94letých osob, a to 2,5krát (absolutně o 31,6 tisíce). Slabé ročníky narozených za 1. světové války postupně nahradily následující silnější poválečné generace, navíc se díky zlepšování úmrtnostních poměrů dožívá vyššího věku stále větší část obyvatelstva. Procentuální zastoupení skupiny 90–94 letých v seniorské populaci však zůstává nízké (2,5 % v roce 2019). Z mladších věkových skupin vzrostl mezi roky 2009 a 2019 relativně nejvíce počet osob v již zmiňovaných skupinách 70–74 (o 64 %, absolutně o 235,2 tisíce) a 65–69 let (o 26 %, absolutně o 141,7 tisíce).

Pokračující růst seniorské složky, její početní převahy nad dětskou složkou a početní redukce obyvatelstva v produktivním věku přispívají k postupnému stárnutí populace, které je možné dokumentovat příslušnými ukazateli věkového složení. Průměrný věk obyvatel ČR, plynule rostoucí od počátku 80. let 20. století, se v roce 2019 meziročně zvýšil o 0,15 roku na 42,5 let. Během období 2009–2019 narostl zhruba o dva roky, u mužů o 2,0 a u žen o 1,8 roku. Rozdíl mezi průměrným věkem mužů a žen se tak mírně snížil z 3,0 na 2,8 roku, když v roce 2019 činil průměrný věk mužů 41,1 let a žen 43,9 let. Věkový medián, který rozděluje populaci na dvě stejně početné části, se v letech 2009–2019 zvýšil více než průměrný věk obyvatel, a to z 39,4 na 43,0 let. V posledních třech letech věkový medián průměrný věk obyvatel mírně převyšoval.

Zároveň se u mediánu více snížil rozdíl mezi pohlavími, když v roce 2009 byl u žen vyšší o 3,3 roku, na konci roku 2019 pak rozdíl činil 2,5 roku. Polovina mužů byla mladších než 41,8 let, zatímco polovina žen byla mladších než 44,2 let (zbývající poloviny mužů a žen byly starší než příslušná hodnota).

Proces stárnutí populace dokumentuje také vývoj indexů, které popisují vzájemný početní vztah jednotlivých věkových skupin. Index stáří, který porovnává početnost závislých složek obyvatelstva, seniorské a dětské, vzrostl mezi rokem 2009 a 2019 ze 107 na 125 seniorů ve věku 65 a více let na 100 dětí do 14 let věku včetně. Hranici sto seniorů na sto dětí byla překročena poprvé v roce 2006, hodnoty indexu se však zvyšují nepřetržitě již od poloviny 80. let 20. století, kdy byly na úrovni zhruba 50 seniorů na sto dětí. Rostou také hodnoty indexu ekonomické závislosti, který porovnává početní vztah složek populace obecně označovaných jako neproduktivní (0–19 let a 65+ let) a ekonomicky produktivní (20–64 let). Mezi roky 2009 a 2019 se index plynule zvyšoval z 55 na 68 osob mimo produktivní věk na 100 osob v produktivním věku. Růst indexu závislosti byl odrazem zejména vývoje početnosti seniorské složky, jež v relaci k počtu osob v produktivním věku významně rostla, mezi roky 2009 a 2019 z 24 na 33 osob ve věku 65 a více let na sto osob 20–64letých. V posledních letech (od roku 2013) ale roste mírně i počet 0–19letých na sto 20–64letých (z 31 osob v roce 2013 na 34 osob v roce 2019).

Tab. 1.3 Ukazatele věkového složení, 2009–2019 (k 31. 12.)

Ukazatel	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Průměrný věk - celkem	40,6	41,7	41,9	42,0	42,2	42,3	42,5
- muži	39,1	40,2	40,4	40,6	40,8	40,9	41,1
- ženy	42,1	43,1	43,3	43,4	43,6	43,7	43,9
Věkový medián - celkem	39,4	41,1	41,5	41,9	42,3	42,6	43,0
- muži	37,8	40,0	40,4	40,8	41,1	41,4	41,8
- ženy	41,2	42,5	42,8	43,2	43,5	43,9	44,2
Index stáří ¹⁾	107,0	117,4	119,0	120,7	122,1	123,2	124,6
Index ekonomické závislosti ²⁾	54,6	59,8	61,4	63,2	64,8	66,3	67,8
z toho: 65+ let / 20–64 let	23,5	28,5	29,5	30,7	31,7	32,6	33,4
0–19 let / 20–64 let	31,0	31,3	31,8	32,5	33,1	33,7	34,3

¹⁾ Počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0–14 let.

²⁾ Počet osob ve věku 0–19 let a osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 20–64 let.

Složení obyvatelstva podle rodinného stavu⁶ se ubíralo i v roce 2019 ve směru dlouhodobých proměn. V důsledku propadu sňatečnosti a s tím spojené změny rodinného chování od 90. let 20. století, vysoké úrovně rozvodovosti (rostoucí již před rokem 1989) i poklesu úmrtnosti a změn věkového složení se v populaci zvyšuje zastoupení svobodných a rozvedených osob a naopak klesá podíl osob žijících v manželství, mírně i podíl osob ovdovělých.

Na konci roku 2019 bylo v populaci osob ve věku 15 a více let celkem 31,7 % svobodných osob (de iure). Mezi pohlavími se zastoupení svobodných dlouhodobě liší zhruba o deset procentních bodů, v roce 2019 bylo svobodných mužů 37,0 % a žen 26,6 %. V čase se zastoupení svobodných v populaci plynule zvyšovalo, oproti roku 2009 bylo v roce 2019 celkem o 2,1 p. b. vyšší, v případě mužů o 2,3 p. b. a u žen o 1,8 p. b. Oproti roku 2018 vzrostly podíly svobodných osob o 0,2 p. b. jak v úhrnu, tak u mužů i u žen. Majoritní skupinu tvoří v obyvatelstvu ČR ženatí muži a vdané ženy, nicméně jejich podíl se od počátku 80. let 20. století (resp. výrazněji od počátku 90. let 20. století) snižuje. Pod úroveň 50 % v obyvatelstvu 15 a víceletých se poprvé dostal v roce 2010⁷. Na konci roku 2019 bylo ženatých či vdaných 46,5 % všech obyvatel 15letých a starších, mezi muži jich ženatých bylo 47,8 % a mezi ženami vdaných 45,3 %. Oproti

⁶ Podrobnou bilanci obyvatelstva podle rodinného stavu a pohlaví lze najít v publikacích *Věkové složení obyvatelstva* (dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/publikace-o-obyvatelstvu>).

⁷ U žen starších 15 let věku se podíl vdaných snížil na úroveň jedné poloviny dříve, v roce 2007, u mužů se podíl ženatých snížil pod jednu polovinu naopak později, poprvé roku 2013.

roku 2009 se jednalo o pokles o 4,0 p. b. v úhrnném pohledu, u mužů o 4,3 p. b. a u žen o 3,7 p. b. V posledním meziročním srovnání klesly podíly osob žijících v manželství shodně o 0,2 p. b.

Podíl rozvedených osob v populaci vykazuje dlouhodobě (již od 60. let 20. století) rostoucí trend. Mezi roky 2009 a 2019 se zastoupení rozvedených zvýšilo z 11,6 na 13,6 %, u mužů vzrostlo o 1,8 p. b. na 12,3 %, u žen o 2,3 p. b. na 15,0 %. Meziročně došlo k nárůstu celkem 0,06 p. b., u mužů o 0,02 a u žen o 0,10 p. b. Jedním z podstatných faktorů vyššího podílu rozvedených žen je skutečnost, že muži o něco častěji než ženy uzavírají po rozvodu další manželství. Podíl ovdovělých se v populaci mění nejméně. Mezi lety 2009 a 2019 se celkově snížil z 8,3 na 8,2 %, v posledním roce došlo k poklesu o 0,06 p. b. Zásluhu na snížení měl pokles podílu ovdovělých mezi ženami (z 13,6 na 13,2 %, meziročně o 0,10 p. b.), a to v důsledku o něco rychlejšího zlepšování úmrtnosti mužů než žen. Mezi muži je ovdovělých podstatně méně, za posledních deset let jejich zastoupení mírně vzrostlo z 2,7 na 2,9 % (meziročně pokleslo o 0,01 p. b.), nicméně v průběhu sledovaného období jejich relativní váha v populaci v podstatě stagnovala na úrovni těsně pod 3 %.

Tab. 1.4 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví a rodinného stavu, 2009–2019 (k 31. 12.)

Pohlaví, rodinný stav	Počet obyvatel (tis.)			Podíl obyvatel daného rodinného stavu (%) ¹⁾						
	2009	2014	2019	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem - svobodní/é	2 669,6	2 748,5	2 849,0	29,6	30,8	31,0	31,2	31,3	31,5	31,7
- ženatí/vdané	4 548,2	4 271,8	4 176,2	50,5	47,8	47,4	47,2	46,9	46,7	46,5
- rozvedeni/é	1 046,0	1 164,6	1 225,5	11,6	13,0	13,2	13,4	13,5	13,6	13,6
- ovdovělí/é	748,8	752,3	733,1	8,3	8,4	8,4	8,3	8,3	8,2	8,2
Muži - svobodní	1 524,3	1 569,4	1 628,1	34,7	36,0	36,3	36,5	36,6	36,8	37,0
- ženatí	2 284,7	2 143,3	2 099,6	52,0	49,2	48,8	48,5	48,2	48,0	47,8
- rozvedení	461,2	514,2	539,0	10,5	11,8	12,0	12,1	12,2	12,2	12,3
- ovdovělí	120,0	128,6	129,0	2,7	3,0	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9
Ženy - svobodné	1 145,3	1 179,1	1 220,9	24,8	25,7	25,9	26,1	26,3	26,4	26,6
- vdané	2 263,5	2 128,5	2 076,5	49,0	46,5	46,1	45,9	45,6	45,4	45,3
- rozvedené	584,7	650,4	686,5	12,7	14,2	14,4	14,6	14,7	14,9	15,0
- ovdovělé	628,8	623,8	604,1	13,6	13,6	13,5	13,5	13,4	13,3	13,2

¹⁾ Z důvodu číselného zaokrouhlení jednotlivých podílů věkových skupin na jedno desetinné číslo nemusí součet dávat 100,0 %.

Skladba osob podle rodinného stavu se v čase mění nejen v pohledu na celou populaci 15+letých, ale i z pohledu věku, a to s různou mírou intenzity a různými směry. Nejvíce se za posledních deset let proměnilo složení obyvatel ve věku mezi 30 a 44 lety, neboť tímto věkem procházely generace osob narozených v 70. letech 20. století, které byly klíčovými nositeli změn demografického chování po roce 1989. V těchto věkových kategoriích vzrostly nejvíce podíly svobodných, naopak podíly osob v manželském rodinném stavu nejvíce poklesly. Zastoupení svobodných mužů vzrostlo mezi rokem 2009 a 2019 nejvýrazněji ve věku 35–39 let o 23,2 p. b. na 49,2 %, mezi 40–44letými o 18,6 p. b. na 34,3 % a mezi 30–34letými o 17,1 p. b. na 66,0 %. U žen se zvýšil podíl svobodných nejvíce ve věku 35–39 let (o 20,3 p. b. na 34,7 %) a 30–34 let (o 18,8 p. b. 50,5 %), dále mezi 40–44letými (o 14,9 p. b. na 22,2 %).

U osob žijících v manželství došlo mezi lety 2009 a 2019 k největšímu snížení jejich podílu u mužů ve věkové skupině 35–39 let, z 60,3 na 43,8 % (tj. o 16,5 p. b.), a ve věku 30–34 let, ze 44,7 na 31,1 % (tj. o 13,6 p. b.). U žen relativně nejvíce ubylo vdaných ve věku 30–34 let, a to o 14,2 p. b. z 58,3 na 44,1 %, a u 35–39letých o 12,3 p. b. na 54,1 % v roce 2019. Tyto změny jsou důsledkem snížení intenzity sňatečnosti a posouvání vstupu do manželství do pozdějšího věku. Osoby žijící v manželství v úhrnu za muže i ženy v roce 2019 tvořily majoritní skupinu poprvé až u 36letých, zatímco v roce 2009 již u 31letých. Od tohoto věku si ženatí muži a vdané ženy udržují převahu ve všech starších pětiletých věkových skupinách až do skupiny 85–89 let v případě mužů a 70–74 let u žen včetně (dle údajů k 31. 12. 2019). U nejstarších převažují osoby ovdovělé.

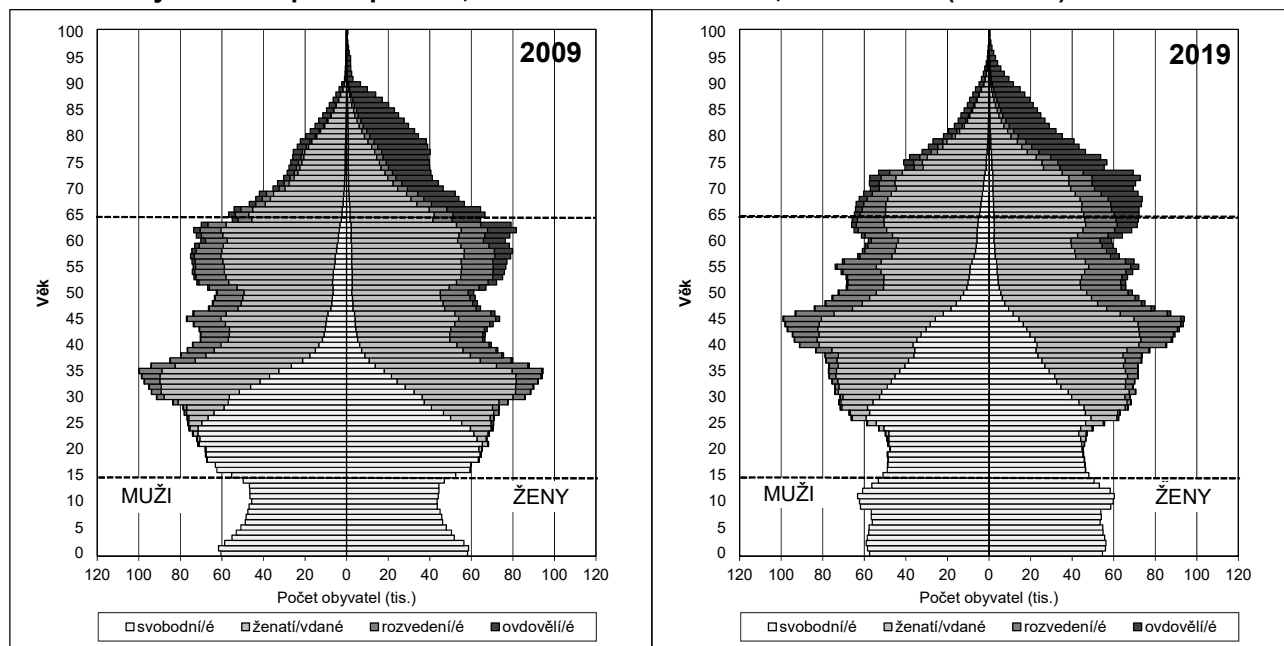
Tab. 1.5 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu (%), 2009–2019 (k 31. 12.)

Věková skupina	Svobodní/é			Ženatí/vdané			Rozvedení/é			Ovdovělí/é		
	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019
Muži: 15–19	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20–24	97,5	98,2	97,8	2,3	1,6	2,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
25–29	80,4	86,6	85,0	18,0	12,4	14,2	1,6	1,0	0,8	0,0	0,0	0,0
30–34	48,9	62,0	66,0	44,7	33,8	31,1	6,3	4,1	2,9	0,1	0,0	0,0
35–39	26,0	39,5	49,2	60,3	50,3	43,8	13,5	10,1	6,9	0,1	0,1	0,1
40–44	15,6	24,0	34,3	64,5	58,1	52,1	19,5	17,6	13,4	0,3	0,3	0,2
45–49	11,7	15,8	22,2	66,8	60,3	56,6	20,9	23,3	20,8	0,7	0,6	0,5
50–54	9,4	11,9	14,9	69,5	63,5	58,9	19,8	23,5	25,3	1,2	1,1	0,9
55–59	7,2	9,5	11,3	73,3	67,4	62,6	17,2	21,1	24,5	2,3	2,0	1,6
60–64	5,1	6,9	8,8	77,4	71,8	67,2	13,5	17,6	20,9	4,1	3,7	3,1
65–69	3,7	4,8	6,2	79,8	75,5	71,4	9,9	13,6	16,8	6,5	6,2	5,5
70–74	3,1	3,4	4,2	79,8	77,0	74,1	6,7	9,9	12,7	10,4	9,7	9,0
75–79	2,6	2,7	2,9	76,0	75,1	74,2	4,8	6,8	9,0	16,6	15,4	13,9
80+	2,4	2,2	2,1	63,9	62,1	64,3	3,0	4,4	5,2	30,7	31,3	28,4
Ženy: 15–19	99,8	99,8	99,9	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20–24	92,1	94,8	94,0	7,4	4,8	5,8	0,5	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0
25–29	62,9	72,7	73,1	33,6	24,8	25,1	3,4	2,4	1,7	0,1	0,1	0,1
30–34	31,7	43,7	50,5	58,3	48,7	44,1	9,7	7,4	5,2	0,4	0,2	0,1
35–39	14,4	25,0	34,7	66,4	59,8	54,1	18,4	14,6	10,8	0,9	0,6	0,4
40–44	7,4	12,9	22,2	67,3	62,2	58,4	23,5	23,5	18,5	1,8	1,5	0,9
45–49	5,0	7,2	12,2	68,3	62,4	59,2	23,5	27,6	26,6	3,2	2,7	2,0
50–54	3,8	5,1	7,0	69,5	64,3	60,1	21,0	25,8	29,2	5,7	4,8	3,8
55–59	3,2	3,9	5,0	68,2	65,5	61,7	18,7	22,0	26,5	10,0	8,6	6,8
60–64	2,8	3,2	3,8	64,8	63,2	61,9	15,4	19,1	22,1	17,0	14,6	12,2
65–69	2,6	2,8	3,0	57,2	57,7	57,7	12,2	15,6	18,9	28,0	23,9	20,3
70–74	2,2	2,5	2,6	45,8	47,8	50,0	9,4	12,3	15,3	42,6	37,5	32,0
75–79	2,0	2,2	2,4	31,6	34,3	37,6	7,9	9,2	12,0	58,4	54,3	48,1
80+	2,5	2,3	2,0	14,7	14,3	16,2	6,3	7,2	7,8	76,5	76,2	74,0

Po cca 45. roce věku obecně dlouhodobě roste zastoupení rozvedených osob, a to vlivem vysoké úrovně rozvodovosti, prodlužující se průměrné délky manželství při rozvodu (tzn. vyššího věku při rozvodu a v důsledku posunu sňatků vyššího pořadí do vyššího věku). V roce 2019 měli rozvedení nejvyšší zastoupení v pětileté věkové skupině 50–54 let, a to jak u mužů (25,3 %), tak u žen (29,2 %). O deset let dříve, v roce 2009, byla maxima evidována v mladších věcích, u mužů ve věkové skupině 45–49 (20,9 %) a u žen ve věcích 40–44 let a 45–49 let (shodně 23,5 %). Ve starších věcích pak podíl rozvedených opět klesá, přičemž v každé věkové skupině zůstává mírně vyšší podíl rozvedených žen než mužů.

V nejstarších věkových skupinách (65 a více let) se skladba mužů a žen podle rodinného stavu výrazně odlišuje, a to zejména díky jejich odlišné úrovni úmrtnosti. U mužů-seniorů dominují ženatí (71,6 % v roce 2019, 76,1 % v roce 2009). U žen-seniorek bývalo kvůli větší nadúmrtosti mužů (která se časem snižovala v důsledku rychlejšího zvyšování naděje dožití mužů) nejvíce ovdovělých (41,7 % v roce 2019, 50,4 % v roce 2009), nicméně v roce 2019 je poprvé převážil podíl vdaných (41,8 %). V průběhu uplynulých dekád se rozdíl mezi zastoupením ovdovělých a vdaných mezi 65 a víceletými ženami postupně snižoval (12,3 p. b. v roce 2009, 5,5 p. b. v roce 2014 a -0,2 p. b. v roce 2019). V rámci pětiletých věkových skupin převažovali ovdovělí u žen od věku 75–79 let, u mužů bylo více ovdovělých než ženatých až u 90–94letých a starších.

Obr. 1.6 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu, 2009 a 2019 (k 31. 12.)

2 Sňatečnost

V roce 2019 bylo obyvateli České republiky uzavřeno celkem 54,9 tisíce nových manželství, o 0,4 tisíce více než v předchozím roce a nejvíce v období od roku 2008. Růst počtu sňatků pokračoval již šestým rokem v řadě, a to jak v případě sňatků svobodných osob, tak rozvedených a ovdovělých. Meziročně se také navýšila intenzita sňatečnosti, kdy při setrvání měr sňatečnosti z roku 2019 by před 50. rokem věku uzavřelo první manželství 59 % mužů a 68 % žen a opakovaně by do manželství vstoupilo 46 % rozvedených mužů a 45 % rozvedených žen.

Roční úhrn sňatků vykazoval od počátku 90. let 20. století až do roku 2013 klesající trend. V roce 2013 bylo evidováno dokonce historické minimum v počtu uzavřených manželství (43 499). Posledních šest let počty nových manželství meziročně rostly, v roce 2019 o 0,7 %, což byl ale od roku 2014 výrazně nejmenší meziroční nárůst (naopak největší v roce 2015 byl téměř 6%). Celkem bylo za rok 2019 evidováno 54 870 sňatků, nejvíce od lokálního maxima (57 157) v roce 2007. Stejně jako v předchozích pěti letech i v roce 2019 početně přibýlo jak sňatků svobodných osob, tak rozvedených a mírně i ovdovělých.

Tři čtvrtiny ženichů a nevěst vstupují do manželství poprvé. V roce 2019 uzavřelo své první manželství 41 606 mužů (75,8 % z celkového počtu ženichů) a 41 724 žen (76,0 % z celkového počtu nevěst). Ve srovnání se stavem v roce 2009 byl v roce 2019 počet prvních sňatků vyšší o 6 741 (o 3,0 p. b.) u mužů a o 6 521 u žen (o 2,5 p. b.), meziročně došlo v roce 2019 jen k mírnému nárůstu – o 290 u mužů a 132 u žen. Protogamní sňatky, kdy uzavírají manželství poprvé oba snoubenci, tvořily v posledním sledovaném roce 66,9 % z celku (absolutně jich bylo 36 690), přičemž v rozmezí mezi 63 % a 68 % se pohybují již od poloviny 90. let 20. století.

Tab. 2.1 Sňatky podle pohlaví a pořadí, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Sňatky celkem	47 862	45 575	48 191	50 768	52 567	54 470	54 870
Pořadí sňatku muže: 1.	34 865	34 691	36 884	38 578	40 038	41 316	41 606
2.	10 907	9 203	9 142	9 987	10 326	10 815	10 749
3.	1 799	840	964	1 025	1 173	1 202	1 285
4.+	291	103	151	150	163	157	156
neznámé vyšší	x	738	1 050	1 028	867	980	1 074
Pořadí sňatku ženy: 1.	35 203	35 155	37 021	39 007	40 336	41 592	41 724
2.	10 684	8 845	9 182	9 611	10 126	10 552	10 693
3.	1 698	909	1 066	1 150	1 144	1 313	1 336
4.+	277	131	156	155	181	157	183
neznámé vyšší	x	535	766	845	780	856	934
Podíl opakovaných sňatků (%): muži	27,2	23,9	23,5	24,0	23,8	24,1	24,2
ženy	26,4	22,9	23,2	23,2	23,3	23,6	24,0

Pozn.: V roce 2013 došlo k úpravě Dotazníku k uzavření manželství (slouží jako jeden z podkladů pro vyplnění Hlášení o uzavření manželství), kdy byla Ministerstvem vnitra ČR vypuštěna mj. otázka na pořadí manželství. Nejistěné údaje tak ČSÚ posledních sedm let uvádí jako samostatnou kategorii.

Počet sňatků vyššího pořadí je ve srovnání s prvními sňatky dlouhodobě zhruba třetinový a zahrnuje tak z celkového počtu sňatků přibližně jednu čtvrtinu. U většiny opakovaných sňatků bývá uváděno pořadí druhé (tab. 2.1). V roce 2019 uzavřelo druhé manželství či manželství ještě vyššího pořadí (včetně neznámých vyšších) 13 264 mužů a 13 146 žen, meziročně o 110 více v případě mužů a o 268 v případě žen. Relativní meziroční přírůstek byl u obou pohlaví mírně vyšší v případě opakovaných sňatků (+0,8 % u mužů a +2,1 % u žen) než u sňatků prvního pořadí (+0,7 % u mužů a +0,3 % u žen). Při porovnání s rokem 2009 byl počet sňatků vyššího pořadí v absolutním vyjádření v roce 2019 mírně vyšší (o 267 více u mužů a o 487 více u žen než v roce 2009), mezi těmito krajními roky se počty opakovaných sňatků vyvíjely obdobným trendem jako celkový počet (do roku 2013 pokles u mužů na 10 756, u žen minimum 10 420 v roce 2014, v následujících letech u obou pohlaví růst).

Opakované sňatky jsou ve většině uzavírány rozvedenými osobami (v roce 2019 u mužů z 96,5 % a u žen z 94,7 %). Stejně jako v předchozím roce tvořili v roce 2019 rozvedení 23 % všech snoubenců u ženichů i nevěst. Ovdovělí vstupují do nového manželství zřídka, v roce 2019 tak učinilo 462 vdovců a 703 ovdovělých žen. U rozvedených i ovdovělých osob je druhým snoubencem v páru nejčastěji také rozvedený (v roce 2019 u rozvedených mužů z 57,9 % a žen z 59,6 %, u ovdovělých mužů 66,9 %, u žen 63,7 %).

Tab. 2.2 Sňatky podle rodinného stavu snoubenců, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rodinný stav muže: svobodný	34 865	34 691	36 884	38 578	40 038	41 316	41 606
rozvedený	12 454	10 466	10 876	11 758	12 080	12 702	12 802
ovdovělý	543	418	431	432	449	452	462
Rodinný stav ženy: svobodná	35 203	35 155	37 021	39 007	40 336	41 592	41 724
rozvedená	12 001	9 949	10 637	11 206	11 672	12 275	12 443
ovdovělá	658	471	533	555	559	603	703
Sňatky dvou svobodných (protogamní)	30 315	30 785	32 689	34 284	35 574	36 593	36 690
Opakované sňatky (pro oba snoubence)	8 109	6 514	6 975	7 467	7 767	8 155	8 230

Z hlediska demografických charakteristik si jsou snoubenci dlouhodobě poměrně podobní, přičemž v rámci posledních deseti let se zastoupení podobnosti příliš neměnilo. V roce 2019 celkem 80,5 % sňatků (44 163) uzavřely osoby stejného rodinného stavu, přičemž v 66,9 % případů (36 690) se jednalo o sňatek dvou dosud svobodných a v 13,5 % (7 411) dvou rozvedených osob (sňatků dvou ovdovělých bylo 62, tj. 0,1 % všech sňatků). Heterogenní páry (z pohledu rodinného stavu snoubenců) tvořil většinou jeden svobodný a jeden rozvedený. Více než polovina snoubenců (51,9 % z těch, u kterých byla zjištěna⁸ úroveň nejvyššího dokončeného vzdělání) vstupovala do manželství s partnerem shodného stupně vzdělání, nejčastěji se jednalo o osoby se středním vzděláním s maturitou (4 688 sňatků) a s vysokoškolským vzděláním (4 310). Velké rozdíly se mezi manželi nevyskytují ani z hlediska věku, v roce 2019 byli ženichové v průměru o tři roky starší než nevěsty⁹. Zhruba polovina snoubenců (52,4 %) vstoupila do manželství se vzájemným věkovým rozdílem 0–3 roky, přičemž stejného věku bylo celkem 10,4 % manželů, 16,8 % tvořily páry s jednoletým věkovým rozdílem, 13,9 % s dvouletým a 11,3 % s tříletým věkovým rozdílem. Častěji bývá starší muž, v roce 2019 tvořili starší ženichové 67,3 % ze všech novomanželů (tj. do 22,2 % sňatků vstupovala jako starší žena).

Tab. 2.3 Sňatky podle vzdělání snoubenců (%), 2019

Vzdělání ženicha	Vzdělání nevěsty					
	celkem	základní	střední bez maturity	střední s maturitou	vyšší odborné	vysokoškolské
Celkem	100,0	5,4	18,9	37,1	4,4	34,2
základní	4,4	1,8	1,3	0,9	0,1	0,3
střední bez maturity	28,9	2,5	12,3	9,9	1,0	3,3
střední s maturitou	38,9	0,9	4,5	20,2	1,9	11,4
vyšší odborné	2,1	0,0	0,2	0,6	0,6	0,6
vysokoškolské	25,7	0,1	0,7	5,4	0,9	18,6

Pozn.: Pouze sňatky, u nichž byl znám údaj o nejvyšším dokončeném vzdělání ženicha i nevěsty.

V průběhu kalendářního roku jsou sňatky obyvatel ČR rozloženy velmi nerovnoměrně (tab. 2.4). Minimální je jejich počet v zimních měsících (prosinec až únor), naopak nejraději volí snoubenci datum sňatku v období

⁸ Údaj o vzdělání je od roku 2007 dobrovolným údajem. Následkem změny Dotazníku k uzavření manželství (slouží jako jeden z podkladů pro vyplnění Hlášení o uzavření manželství) v roce 2013 došlo k výraznému navýšení počtu nezjištěných údajů. V roce 2019 nebyl údaj o vzdělání uveden u 31 280 ženichů a 31 403 nevěst, homogenita vzdělání nemohla být posouzena u 31 702 sňatků.

⁹ Průměrný rozdíl věku ženicha v dokončených letech a věku nevěsty v dokončených letech.

červen až září. Celkově bylo v roce 2019 od června do září uzavřeno 64,8 % všech sňatků. Nejčastěji si snoubenci vybrali červnové (10 808 sňatků), srpnové (9 151 sňatků) a zářijové (8 876) datum.

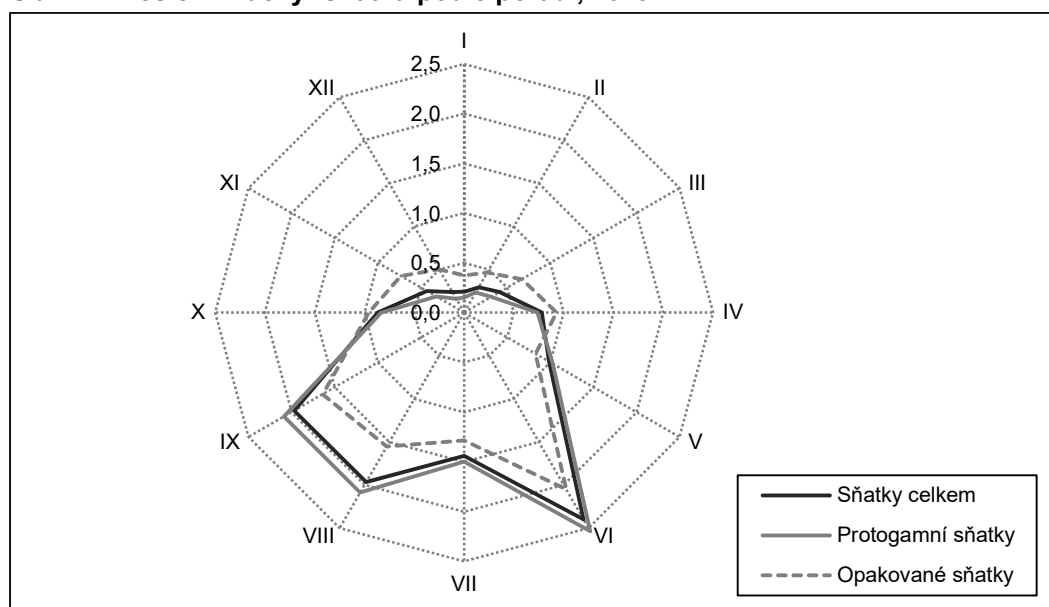
Měřeno hodnotou měsíčního indexu, který eliminuje vliv různého počtu dnů v měsíci a vypovídá o vztahu měsíčního počtu sňatků (při přepočtu na stejný počet dní) k jejich počtu v průměrném měsíci daného roku, bylo v červnu 2019 uzavřeno sňatků 2,40krát více, dále v srpnu a září 1,97krát více a v červenci 1,44krát více než v průměrném měsíci. Ostatní měsíce již byly podprůměrné, přičemž nejnižšího indexu dosahoval měsíc leden (na úrovni 0,21, tj. jedna pětina průměrného měsíce), následován prosincem (0,24) a únor (0,30). Na tomto rozložení se v posledním desetiletí nic zásadního nezměnilo. Z dlouhodobého hlediska se však měnilo postavení měsíce května. Ten byl v dřívější minulosti jedním z nejméně oblíbených měsíců (pod vlivem květnové pověry „svatba v máji – nevěsta na máry“ či obdobného znění) a ještě v roce 2002 se nacházel pod úrovní 40 % průměrného měsíce, postupně však jeho měsíční index rostl. V roce 2019 činil 0,98 (tj. byl téměř průměrným měsícem), což byla pro květen historicky nejvyšší dosažená hodnota (překonal tak květnový index 0,89 z roku 2015).

Tab. 2.4 Sezónnost sňatečnosti, 2009–2019

Měsíc	Absolutní počet sňatků			Měsíční index*						
	2009	2014	2019	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Leden	995	981	985	0,24	0,25	0,23	0,22	0,20	0,18	0,21
Únor	1 319	1 333	1 241	0,36	0,38	0,31	0,30	0,28	0,30	0,30
Březen	1 832	1 628	1 913	0,45	0,42	0,38	0,31	0,34	0,35	0,41
Duben	4 179	3 477	3 522	1,06	0,93	0,87	0,98	0,85	0,81	0,78
Květen	2 439	2 872	4 578	0,60	0,74	0,89	0,72	0,76	0,83	0,98
Červen	8 609	8 504	10 808	2,19	2,27	2,12	2,20	2,07	2,40	2,40
Červenec	6 151	5 861	6 699	1,51	1,52	1,65	1,89	2,23	1,56	1,44
Srpen	8 255	8 766	9 151	2,03	2,27	2,16	1,76	1,64	2,30	1,97
Září	7 787	6 686	8 876	1,98	1,79	1,79	2,03	2,23	2,03	1,97
Říjen	3 548	2 794	4 030	0,87	0,72	0,88	0,89	0,70	0,60	0,87
Listopad	1 513	1 565	1 947	0,38	0,42	0,40	0,41	0,43	0,36	0,43
Prosinec	1 235	1 108	1 120	0,30	0,29	0,32	0,28	0,28	0,28	0,24

* Jedná se o očištěný index (přepočten na stejný počet dnů).

Obr. 2.1 Měsíční indexy* sňatků podle pořadí, 2019

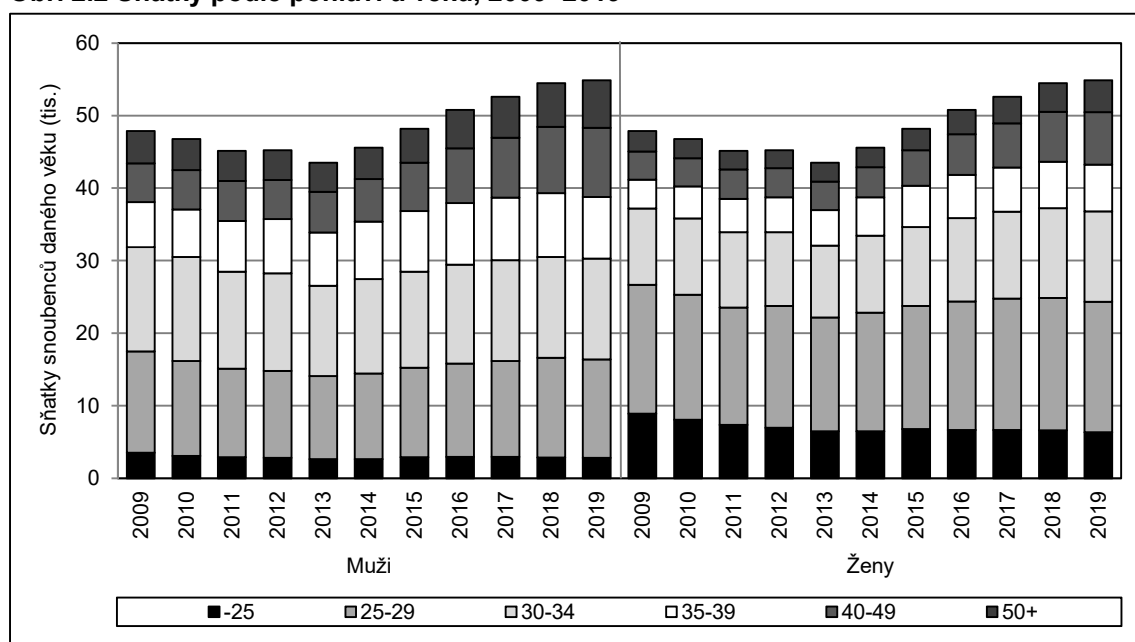
* Jedná se o očištěné indexy (přepočten na stejný počet dnů).

Sezónnost bývá ještě o něco výraznější, posuzujeme-li pouze protogamní sňatky (obr. 2.1). V červnu 2019 bylo uzavřeno 2,54krát více a v srpnu a září 2,09krát více sňatků doposud svobodných osob, než byl průměr roku. Oproti protogamním sňatkům jsou uzavřená manželství vyššího pořadí v průběhu roku rozložena více rovnoměrně, přesto zůstává sezónnost významná i v jejich případě. V roce 2019 dosahovaly měsíční indexy opakovaných sňatků maximálně na 2,05 v červnu (v srpnu 1,55 a v září 1,64). Nižší variabilitu měsíčních indexů u sňatků vyššího pořadí dokládá i minimální hodnota indexu pro leden (0,38 v roce 2019 vs. 0,15 v případě protogamních sňatků). V zimních měsících tak bývá mezi novomanželi relativně více rozvedených či ovdovělých než například v létě.

Z hlediska dne v týdnu dlouhodobě dominuje u sňatků sobotní termín. V roce 2019 bylo v sobotu sezdáno více než 67,8 % všech párů, dalších 22,0 % pak v pátek. Vůbec nejvolenějším dnem pro sňatek byla v roce 2019 sobota 7. 9. 2019 s 1 823 sňatky, dále pak sobota 1. 6. 2019 (1 765 svateb) a sobota 21. 9. 2019 (1 738 svateb). Nejsilnějším pátkem na počet svatebních obřadů bylo 21. 6. 2019 (609 sňatků).

Více než polovina snoubenců je ve věku mezi 25–34 lety (obr. 2.2), v roce 2019 bylo tohoto věku 50,0 % ženichů a 55,5 % nevěst. V rámci pětiletých věkových skupin převládali u mužů po celou poslední dekádu 30–34letí. V roce 2019 bylo v tomto věkovém rozpětí 13 848 mužů, tj. 25,2 % všech snoubenců. U žen byla každoročně po celé desetileté období nejpočetnější věková skupina 25–29letých, v roce 2019 tvořila 32,8 % všech nevěst (absolutně 17 990). Věková struktura snoubenců se přitom v čase měnila směrem ke zvyšujícímu se podílu snoubenců ve věku 35 a více let a naopak klesajícímu zastoupení snoubenců mladších 25 let, tedy v souladu s vývojem věkové struktury celé populace¹⁰ a v důsledku posouvání vstupu do manželství do vyššího věku. Podíl nevěst do 25 let se mezi roky 2009 a 2019 snížil z 18,6 % na 11,5 %, ženichů téhož věku z 7,3 % na 5,1 %. Naopak podíl 35letých a starších nevěst se změnil z 22,3 % na 33,0 % a u ženichů z 33,4 % na 44,8 %.

Obr. 2.2 Sňatky podle pohlaví a věku, 2009–2019

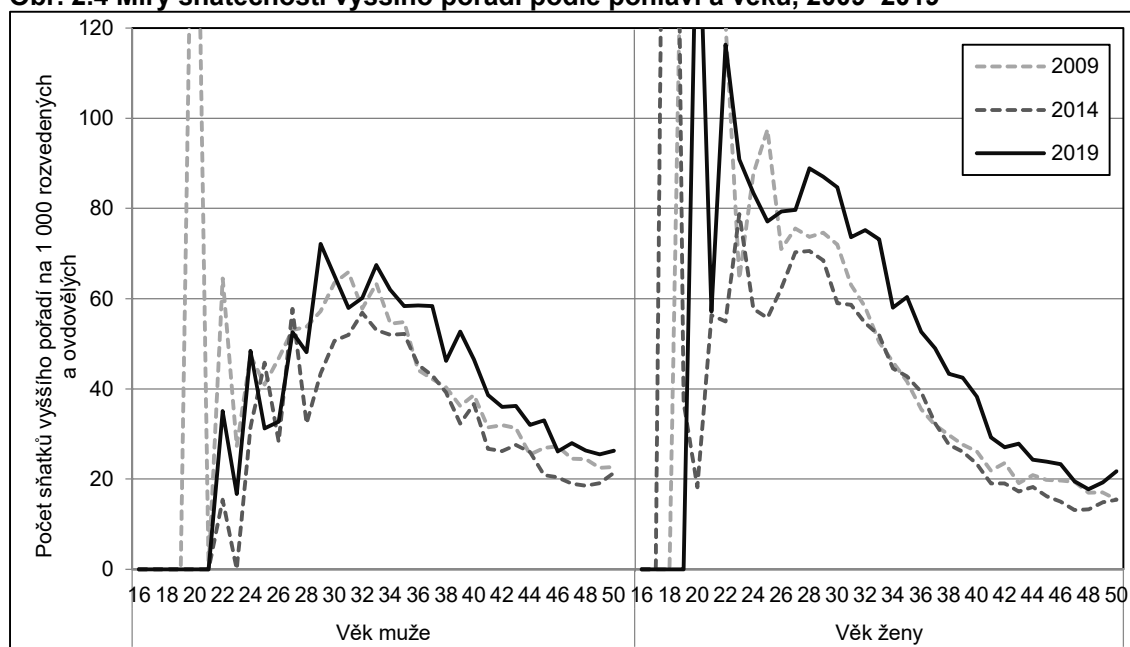
Stejně jako v předchozích pěti letech se i v roce 2019 meziročně zvýšil nejen počet sňatků, ale také intenzita sňatečnosti. Úhrnná sňatečnost svobodných neboli prvosňatečnost, která vyjadřuje podíl osob, jež by při zachování řádu sňatečnosti, úmrtnosti a zahraničního stěhování svobodných z daného roku uzavřely před dovršením 50. roku věku (alespoň) první sňatek, v roce 2019 dosahovala hodnoty 59,0 % u mužů a 67,5 % u žen (tab. 2.5). V rámci poslední dekády se jednalo o nejvyšší úroveň, při srovnání s rokem 2009 byla

¹⁰ Více v kapitole Obyvatelstvo podle věku a rodinného stavu.

S největší intenzitou vstupovali do prvního manželství v roce 2019 muži ve věku 29 let, kdy uzavřelo sňatek více než 57 z tisíce svobodných mužů, a ženy ve věku 28 let s úrovní 79 žen vstoupivších do manželství z tisíce svobodných (obr. 2.3). V případě mužů byla tato intenzita meziročně nepatrně nižší (o 1 %), stejně tak při porovnání s rokem 2009 (nižší o 2 %). U žen byla maximální intenzita oproti roku 2018 o 3 % vyšší a oproti situaci před deseti lety vyšší o 1 % (v roce 2009 vrcholila sňatečnost u žen o rok mladších, ve věku 27 let). Věk, kdy sňatečnost svobodných kulminuje, se v průběhu sledovaného desetiletí významně neměnil. U mužů věk 29 let vystřídala na vrcholu třicítka pouze v letech 2013 a 2015, u žen se maximum převážně drželo na 27 letech, v roce 2013 a 2015 (a 2019) připadlo na věk 28 let, v roce 2014 až na 29 let, v roce 2018 ve věku 27–29 let se stejnou úrovní 76 ‰ v každém věku. Ve srovnání s rokem 2009 (kdy sňatečnost sahala nejvýše k 59 ‰ u mužů a 78 ‰ u žen a byla podobně vysoká jako v roce 2019) byla v roce 2019 mírně nižší sňatečnost u mladších osob (patrněji u mužů) a naopak výrazněji vyšší ve starším věku (od 30 let výše). V posledních letech růst prvosňatečnosti zaznamenaly v podstatě všechny věkové skupiny (vyjma kolísavého vývoje sňatečnosti ve věku 16–19 let, která je obecně velmi nízká, a posledního meziročního poklesu sňatečnosti u mužů ve věku 35–39 let o 3 %). Zvyšování celkové intenzity prvosňatečnosti v letech 2014–2019 tak nebylo pouze realizací dříve odkládaných sňatků, ale spíše odrazem obecného zvýšení sňatečnosti svobodných.

Obr. 2.4 Míry sňatečnosti vyššího pořadí podle pohlaví a věku, 2009–2019

Pozn.: Míry opakované sňatečnosti jsou konstruovány v III. hlavních souborech událostí, kdy střední stav rozvedených/ovdovělých je vypočten jako průměr dvou koncových stavů.

Sňatečnost vyššího pořadí (tj. rozvedených a ovdovělých osob) má jiný věkově specifický profil (obr. 2.4). Nejvyšší intenzitu opakované sňatečnosti vykazovali v průběhu sledovaných deseti let rozvedení/ovdovělí kolem 20. roku věku, nicméně vlivem malé četnosti událostí míry výrazně kolísaly. U mužů měla sňatečnost rozvedených či ovdovělých cca do 30. roku věku nejprve rostoucí trend, s přibývajícím věkem pak klesala, u žen byl pokles strmější a časnější než u mužů. Při porovnání s rokem 2009 byly v roce 2019 mírně vyšší míry opakované sňatečnosti u mužů ve věku 33–45 let, v případě žen zejména mezi 26. a 40. rokem věku. Rok 2014 představoval po roce 2013 první rok růstu měr sňatečnosti, nicméně při porovnání s rokem 2009 byly jeho míry nižší prakticky v celém věkovém spektru. Do roku 2019 míry v téměř celém věkovém spektru (kromě 25. a 27. roku u mužů a u žen ve věku 18–19 let) narostly, přičemž nejvíce u mužů ve věku 29 let a u žen ve věku 20 let.

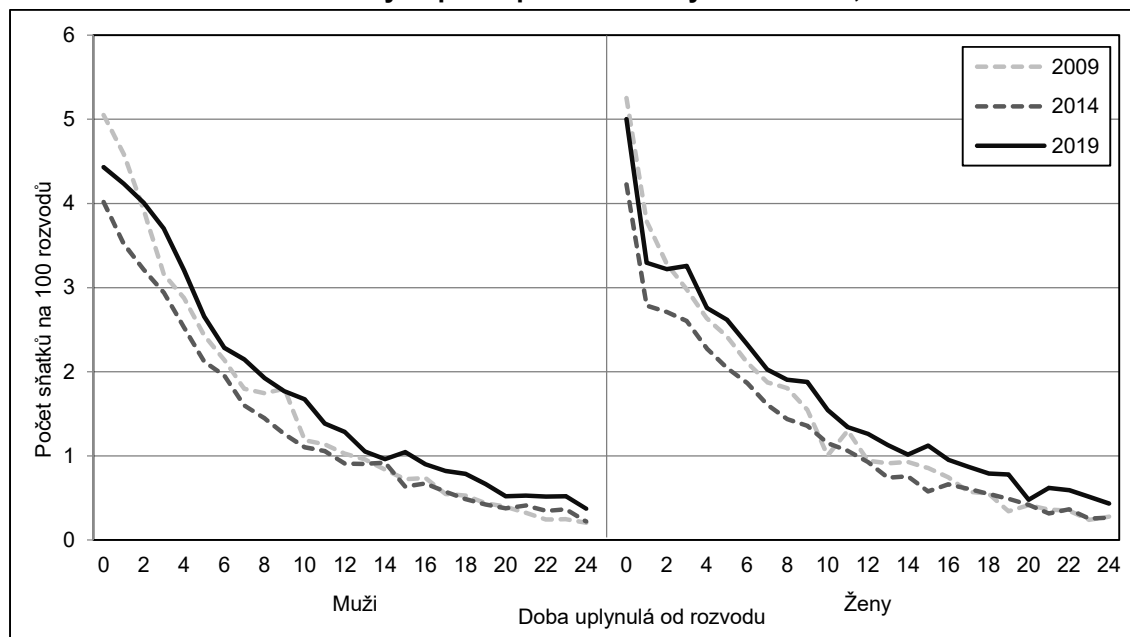
Vzhledem ke skutečnosti, že opakované sňatky jsou uzavírány téměř výhradně rozvedenými osobami, hodnotí se celková intenzita opakované sňatečnosti zpravidla úrovní sňatečnosti rozvedených s dobou uplynulou od rozvodu jako základní proměnnou (nikoliv věkem, který je odvislý od vývoje věku při uzavření

prvního manželství a vývoje rozvodovosti podle délky trvání manželství). V roce 2019 by při setrvání měř sňatečnosti rozvedených podle doby uplynulé od rozvodu z tohoto roku uzavřelo další manželství 46,0 % rozvedených mužů a 44,5 % rozvedených žen (tab. 2.6). Meziročně úroveň sňatečnosti rozvedených vzrostla o 1,0 p. b. u mužů a 1,2 p. b. u žen, relativně o 2,2 % u mužů a 2,7 % u žen (absolutně i relativně tak dokonce o něco výrazněji než sňatečnost svobodných), nicméně v rámci šestileté řady jejího růstu se jednalo o nejmenší meziroční přírůstky od roku 2015. Nejnižší úroveň sňatečnosti rozvedených, zaznamenaná v roce 2013, činila 34,7 % u mužů a 33,5 % u žen (tj. o 11,3 p. b. u mužů a o 11,0 p. b. u žen nižší než v roce 2019). Na počátku poslední dekadý, v roce 2009, byla shodně u obou pohlaví o 5,6 p. b. nižší než na konci období.

Tab. 2.6 Sňatečnost rozvedených, 2009–2019

Ukazatel	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Sňatečnost rozvedených (%): muži	40,4	35,4	37,2	40,7	42,5	45,0	46,0
ženy	38,9	33,6	36,3	38,7	40,8	43,4	44,5
Průměrná doba mezi rozvodem a sňatkem (roky): muži	7,5	8,1	8,2	8,4	8,6	8,8	8,9
ženy	7,9	8,5	8,6	8,9	9,0	9,1	9,4
Míry sňatečnosti mužů podle doby od rozvodu: 0–1	4,8	3,8	3,8	4,2	4,2	4,3	4,3
2–3	3,5	3,1	3,2	3,4	3,7	3,6	3,9
4–5	2,6	2,3	2,4	2,6	2,7	2,8	2,9
6–9	1,9	1,6	1,7	1,9	1,9	2,1	2,0
10–14	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,3	1,3
15–19	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9
20–24	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
Míry sňatečnosti žen podle doby od rozvodu: 0–1	4,5	3,5	3,8	3,9	3,9	4,1	4,1
2–3	3,1	2,6	2,7	2,9	3,1	3,3	3,2
4–5	2,5	2,2	2,2	2,3	2,4	2,5	2,7
6–9	1,9	1,6	1,7	1,8	1,9	2,0	2,0
10–14	1,0	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,3
15–19	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9
20–24	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5

Pozn.: Průměrná doba mezi rozvodem a dalším sňatkem je vypočtena z rozložení intenzit sňatečnosti rozvedených podle doby od rozvodu.

Obr. 2.5 Sňatečnost rozvedených podle pohlaví a doby od rozvodu, 2009–2019

Úhrnná sňatečnost rozvedených je mírně vyšší u mužů než u žen. Rozdíl vzniká v kratších časových intervalech uplynulých od rozvodu (do 5 let včetně), kdy rozvedení muži uzavírají nový sňatek o něco častěji než ženy (obr. 2.5). V dalších délkách (po 6 a více letech od rozvodu) se sňatečnost rozvedených mužů a žen již téměř neliší. Sňatečnost rozvedených je přitom nejvyšší právě v době krátce po rozvodu, s rostoucí dobou uběhlou od právního zániku manželství soudem sňatečnost rozvedených plynule klesá. Průměrná doba mezi rozvodem a dalším sňatkem, která roste meziročně nepřerušeně v řadě od roku 2012, se v roce 2019 v porovnání s rokem 2018 zvýšila o jednu desetinu roku na 8,9 let v případě mužů a o tři desetiny roku na 9,4 let u žen, ve srovnání s rokem 2009 byla delší o 1,4 roku (u mužů) a 1,6 roku (u žen). Prodloužení intervalu mezi rozvodem a novým sňatkem bylo způsobeno zejména poklesem sňatečnosti v kratších délkách po rozvodu a jejím růstem v intervalu 15 a více let od rozvodu.

Okolo jedné desetiny sňatků obyvatel ČR je uzavíráno nevěstou či ženichem (nebo oběma) s cizím státním občanstvím. V roce 2019 bylo takových sňatků 6 159, tj. 11,2 % z celkového počtu (tedy zastoupení o něco vyšší než obvykle, blízké maximu 11,4 % v roce 2014). Ve většině případů se jedná o smíšené sňatky, kdy jeden ze snoubenců je český státní občan¹² a druhý má jiné než české státní občanství. Sňatků dvou cizích státních občanů¹³ eviduje ČSÚ v řádu několik set ročně – nejvyšší byl jejich počet v roce 2019 a to 649 (1,2 % z celkového počtu sňatků). Mezi sňatky, kde byli oba snoubenci cizinci, dlouhodobě převažují sňatky dvou Ukrajinců. V roce 2019 jich bylo 150, následovaly sňatky dvou Slováků (102) a dále dvou Rusů (30).

Tradičně je více cizinců mezi ženichy než mezi nevěstami. V roce 2019 bylo mezi ženichy 6,6 % cizinců (absolutně 3 645) a mezi nevěstami 5,8 % cizinek (3 163). Ženichem-cizincem, který si bral za manželku ženu s českým státním občanstvím (2 996 sňatků), byl v roce 2019 nejčastěji občan Slovenska (987 sňatků), s odstupem pak občan Německa (319 sňatků) a Velké Británie (201 sňatků). Pokud do manželského svazku vstupoval ženich s českým státním občanstvím a cizinka (2 514 sňatků), šlo v roce 2019 nejčastěji o ženu se státním občanstvím Slovenska (1 015 sňatků), dále Ukrajiny (572) a Ruska (190). Zatímco uvedené tři nejčetnější skupiny cizinců v případě ženichů-cizinců v roce 2019 tvořily 50,3 % ze všech sňatků Češky s cizincem, v případě nevěst-cizinek 70,7 % ze všech sňatků Čecha s cizinkou. Skladba ženichů-cizinců podle státního občanství tak bývá mnohem pestřejší.

Tab. 2.7 Sňatky podle státního občanství snoubenců, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Sňatky alespoň s 1 cizincem	4 369	5 215	5 170	5 153	5 093	5 371	6 159
- podíl na všech sňatcích (%)	8,3	11,4	10,7	10,2	9,7	9,9	11,2
Sňatky - žena ČR + cizinec	2 374	3 048	3 016	2 870	2 654	2 680	2 996
státní občanství muže: Slovensko	616	717	773	899	893	940	987
Německo	256	361	345	303	252	234	319
Velká Británie	216	256	260	209	180	176	201
Sňatky - muž ČR + cizinka	1 803	1 802	1 802	1 890	1 994	2 183	2 514
státní občanství ženy: Slovensko	787	830	807	847	889	899	1 015
Ukrajina	433	213	263	310	361	475	572
Rusko	111	155	160	138	160	171	190
Sňatky - oba cizinci	192	365	352	393	445	508	649
z toho: oba Ukrajinci	38	80	88	91	90	103	150
oba Slováci	20	31	42	38	51	100	102
oba Rusové	17	39	28	34	44	43	30

Pozn.: Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2019.

Ve statistice sňatků na předních místech nefigurují občané Vietnamu, ač tvoří dlouhodobě třetí nejpočetnější skupinu cizinců žijících v ČR. V roce 2019 bylo do statistiky zahrnuto 47 sňatků Vietnamce s Češkou, 118

¹² Statistika ale již neumožňuje sledovat, zda jde o občana ČR, který nikdy neměl jiné státní občanství, či zda jde o naturalizovaného občana.

¹³ Alespoň jeden ze snoubenců měl ale v ČR registrovaný trvalý nebo přechodný pobyt, proto byl sňatek zahrnut mezi sňatky obyvatel ČR.

sňatků Vietnamky s Čechem a pouze jeden sňatek, kde oba snoubenci měli vietnamské státní občanství. V pozadí těchto čísel i celkové struktury sňatků podle státního občanství snoubenců stojí jak proces nabývání státního občanství¹⁴, tak metodika hlášení a evidence demografických událostí, ke kterým došlo v zahraničí (zaznamenává zvláštní matrika v Brně), které se sledují (a jdou do statistiky) pouze za občany českého státního občanství s trvalým pobytem v ČR. Vietnamci tak pravděpodobně častěji uzavírají (jezdí uzavírat) sňatky ve své domácí zemi (popř. jinde v zahraničí)¹⁵.

¹⁴ Sňatek českého občana/občanky a cizinky/cizince tak částečně zahrnuje i sňatky národnostně (původním státním občanstvím) homogenní, kdy však jeden ze snoubenců již získal české státní občanství.

¹⁵ Místo uzavření sňatku nelze z dat zjistit, na uzavírání manželství v jiné zemi lze usuzovat z vývoje struktury Vietnamců s pobytem v ČR podle rodinného stavu a počtu jejich sňatků uskutečněných v ČR.

3 Rozvodovost

Na základě údajů poskytovaných Českému statistickému úřadu Ministerstvem spravedlnosti ČR bylo v roce 2019 rozvedeno 24,1 tisíce manželství, o 0,2 tisíce méně než v předchozím roce a nejméně od roku 2000. Úroveň rozvodovosti se meziročně nezměnila, kdy při setrvání měr rozvodovosti z roku 2019 by rozvodem skončilo 44,8 % manželství. O jednu desetinu roku na 13,5 let se navýšila průměrná doba trvání manželství do jeho zániku rozvodem. Z úhrnu rozvedených manželských svazků bylo 59,0 % s nezletilými dětmi, kterých bylo celkem 22,6 tisíce.

Počet rozvodů se mezi krajními roky dekády danou lety 2009 až 2019 snížil celkem o 4 992, z 29 133 na 24 141 v roce 2019, nejednalo se však o plynule klesající vývoj¹⁶. Poslední meziroční pokles počtu rozvodů činil 176 (tj. o necelé 1 %) a jejich počet v roce 2019 byl tak nejnižší od roku 2000. A pomineme-li rok 1999, kdy nízký počet rozvodů (23,7 tisíce) souvisel s novelizací zákona o rodině, byl nejnižší dokonce od roku 1973. Klesající trend je odrazem jak snižujícího se počtu sňatků v předcházejících dekáдах (do roku 2013), tak změn v intenzitě rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství a prodlužování délky trvání manželství (viz dále).

Rozvodové řízení ukončené roku 2019 bylo z 50,7 % iniciováno oběma manželi. Společný návrh na rozvod manželství je možno podávat¹⁷ od 1. 1. 2014, statisticky jsou společné návrhy zachyceny ale až od roku 2015 (tehdy zahrnovaly 31,3 % všech návrhů na rozvod). Na návrh ženy, což byl dříve převažující typ návrhu, bylo v roce 2019 rozvedeno 7 667 manželství (31,8 %), na návrh muže 4 246 (17,6 %).

Většina mužů a žen se účastní rozvodového řízení poprvé – podíl prvních rozvodů se již dlouhodobě pohybuje okolo čtyř pětín. V roce 2019 poprvé stanulo u rozvodového soudu 19 506 mužů a 19 797 žen, představovali tak u mužů 80,2 % a u žen 82,0 % všech rozvedených. Ostatních 4 635 mužů a 4 344 žen rozvedených v roce 2019 již mělo za sebou minimálně jeden rozvod z dřívější doby. V 88,4 % případů opakovaných rozvodů se jednalo o druhý rozvod muže/ženy. Meziroční pokles celkového počtu rozvodů v roce 2019 se neprojevil ve všech pořadích – naopak u mužů počet rozvodů druhého pořadí a u žen počet prvních rozvodů mírně stoupl (shodně o 0,1 %), u žen relativně více vzrostl i počet třetích a dalších rozvodů (o 3,7 %).

Tab. 3.1 Rozvody podle návrhu a pořadí, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rozvody celkem	29 133	26 764	26 083	24 996	25 755	24 313	24 141
v tom na návrh: muže	10 291	9 710	6 303	5 277	5 115	4 517	4 246
ženy	18 842	17 054	11 604	9 581	9 368	8 121	7 667
společný návrh	x	x	8 176	10 138	11 272	11 675	12 228
Pořadí rozvodu muže: 1.	23 488	21 391	21 047	20 068	20 787	19 677	19 506
2.	4 973	4 792	4 439	4 345	4 388	4 094	4 098
3.+	672	581	597	583	580	542	537
Pořadí rozvodu ženy: 1.	23 593	21 582	21 190	20 194	20 957	19 774	19 797
2.	4 944	4 602	4 378	4 263	4 236	4 053	3 840
3.+	596	580	515	539	562	486	504
Opakované rozvody (%) - muži	19,4	20,1	19,3	19,7	19,3	19,1	19,2
- ženy	19,0	19,4	18,8	19,2	18,6	18,7	18,0

Nižší byl v roce 2019 oproti roku 2018 počet rozvodů manželských párů bez nezletilých dětí (o -2,1 %), naopak rozvodů s nezletilými dětmi mírně přibýlo (tab. 3.2). Podle údajů Ministerstva spravedlnosti bylo v roce 2019 rozvedeno 14 236 manželství s nezletilými dětmi (o 43 více než v roce 2018) a 9 905 manželství

¹⁶ Meziroční růst byl zaznamenán v letech 2010, 2013 a 2017.

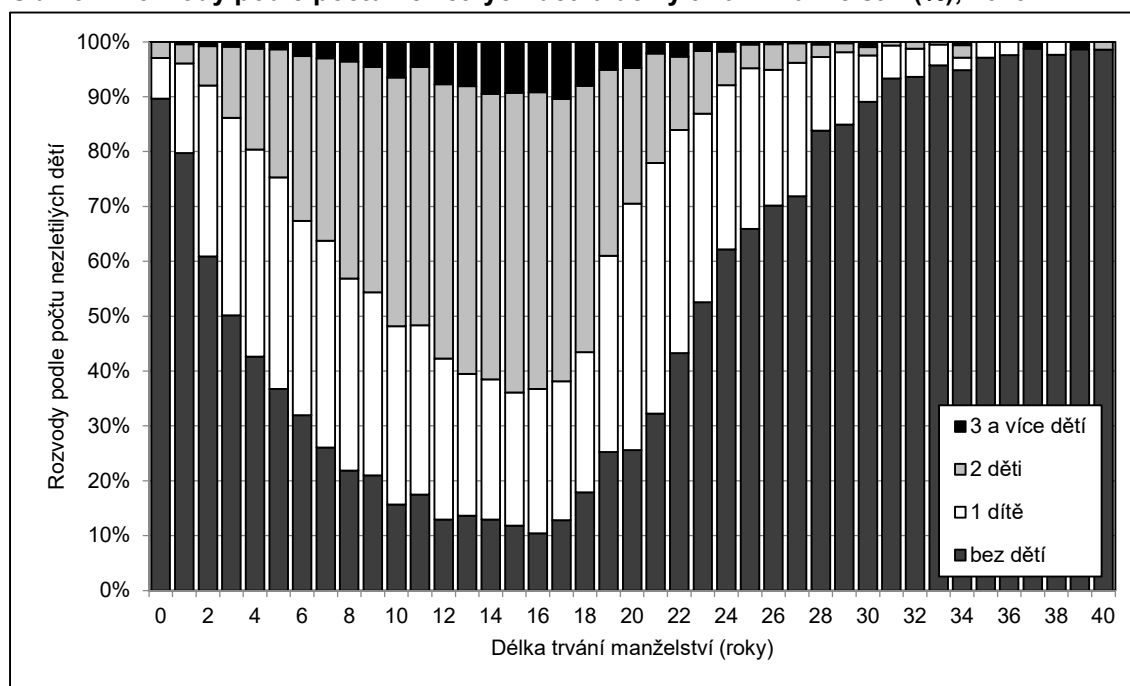
¹⁷ Podle nového občanského zákoníku (§755–758).

bez nezletilých dětí (meziročně o 215 méně). Oproti roku 2009 bylo v roce 2019 rozvodů bez nezletilých dětí o 2,4 tisíce méně (relativně o 19 %) a rozvodů s nezletilými dětmi méně o 2,6 tisíce (o 16 %). Zastoupení rozvodů s nezletilými dětmi se v celém období 2009–2019 pohybovalo mezi 56–59 %. V roce 2019 tvořily rozvody s nezletilými dětmi 59,0 % z celkového počtu rozvodů a jejich podíl meziročně vzrostl o 0,6 p. b. Vůbec nejnižší (a to nejen v rámci dekády, ale i historicky) bylo přitom jejich zastoupení v roce 2011 (56,3 %). Celkem si v roce 2019 prošlo rozvodem rodičů 22 644 nezletilých dětí, o 350 více než v roce 2018 (a o 2 450 méně než v roce 2009).

Tab. 3.2 Rozvody podle počtu nezletilých dětí, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rozvody bez nezletilých dětí	12 282	11 557	11 090	10 270	10 559	10 120	9 905
Rozvody s nezletilými dětmi	16 851	15 207	14 993	14 726	15 196	14 193	14 236
v tom s 1 dítětem	9 533	8 265	7 830	7 523	7 680	7 114	6 866
s 2 dětmi	6 538	6 133	6 310	6 415	6 635	6 211	6 489
s 3 a více dětmi	780	809	853	788	881	868	881
Počet nezletilých dětí při rozvodu	25 094	23 119	23 187	22 855	23 752	22 294	22 644
Prům. počet dětí v manželstvích s dětmi	1,49	1,52	1,55	1,55	1,56	1,57	1,59
Prům. počet dětí v manželství při rozvodu	0,86	0,86	0,89	0,91	0,92	0,92	0,94
Rozvody s nezletilými dětmi (%)	57,8	56,8	57,5	58,9	59,0	58,4	59,0
v tom s 1 dítětem (%)	56,6	54,3	52,2	51,1	50,5	50,1	48,2
s 2 dětmi (%)	38,8	40,3	42,1	43,6	43,7	43,8	45,6
s 3 a více dětmi (%)	4,6	5,3	5,7	5,4	5,8	6,1	6,2

Obr. 3.1 Rozvody podle počtu nezletilých dětí a délky trvání manželství (%), 2019

Ve většině rozvedených rodin s nezletilými dětmi v roce 2019 žilo v době rozvodu jedno dítě (48,2 % případů) nebo dvě děti (45,6 %). V průběhu sledovaného období let 2009–2019 došlo u rozvodů ke zvýšení podílu rodin se dvěma dětmi (o 6,8 p. b.) na úkor rodin s jedním dítětem (pokles o 8,3 p. b.). Tři a více dětí mělo celkem 6,2 % rozvádějících se rodin v roce 2019, jejich zastoupení na rozvodech se pohybovalo mezi 5–6 % i v předchozích letech (v roce 2019 bylo v rámci dekády nejvyšší). Průměrný počet dětí na jedno rozvedené manželství s dětmi se ve sledovaném období pozvolna zvýšil z 1,49 na 1,59 dítěte.

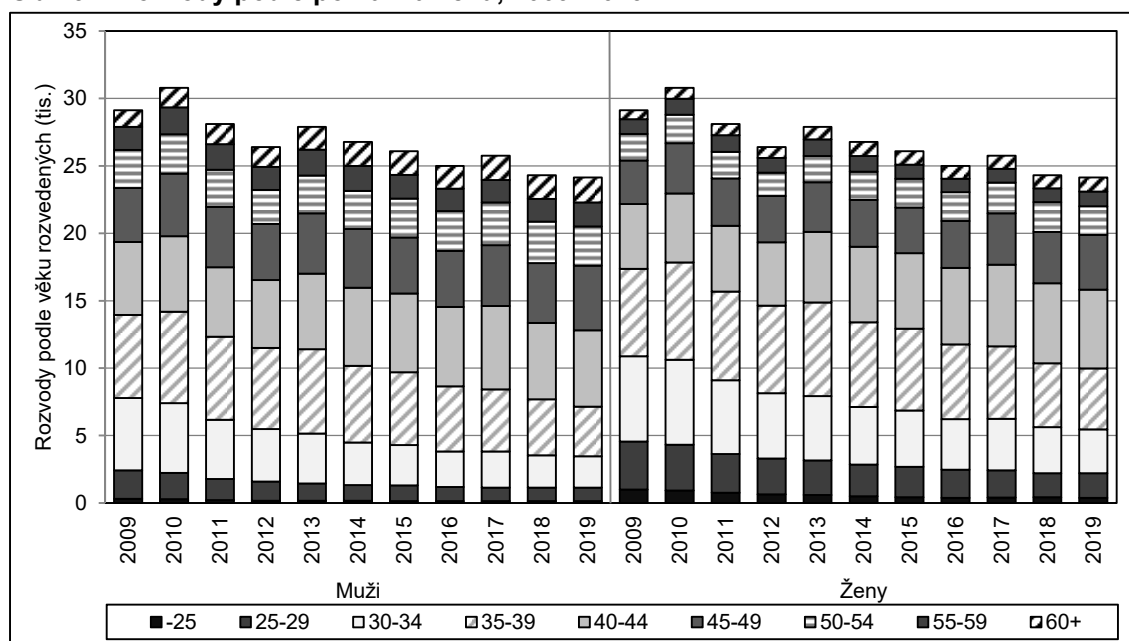
Struktura rozvodů podle počtu nezletilých dětí se významně liší podle délky trvání manželství, kdy koresponduje s časováním rození dětí do manželství a s jejich nabýváním zletilosti (obr. 3.1). Rozvody

s nezletilými dětmi mívají nejvyšší zastoupení po 14 až 17 letech manželství, v roce 2019 tomu bylo po 12 až 17 letech (86–90 % v daných délkách). Přestože se do roku 2019 (oproti roku 2009) zvýšilo zastoupení dětí u rozvodů i po 20 až 40 letech trvání svazku, většina dlouhotrvajících manželství bývá v době rozvodu naopak již bez nezletilých dětí. Mezi rozvody manželských svazků trvajících 25 a více let jich bylo v roce 2019 bez nezletilých dětí 85 %, zatímco v roce 2009 to bylo 90 %. Rozvody bez nezletilých dětí převažují také v nejkratších délkách trvání manželství (55 % mezi rozvody manželství před dovršením pěti let od sňatku v roce 2019).

Věková struktura osob, které se rozvedly, se v průběhu let 2009–2019 měnila, a to v souladu se změnami ve věkové skladbě obyvatelstva, s posunem vstupu do manželství do vyššího věku a prodlužující se délkou manželství při rozvodu (obr. 3.2). Nejvíce ubylo rozvodů, kdy manželům bylo méně než 30 let – jejich počet se mezi roky 2009 a 2019 plynule snižoval, u mužů celkem o 53 % a u žen o 52 %. Zastoupení osob mladších 30 let pokleslo v poslední sledované dekádě z 8,4 na 4,8 % u rozvedených mužů a z 15,7 na 9,2 % u rozvedených žen. Klesal také počet a podíl 30–39letých osob u rozvodů (absolutně o 48 % u mužů a 39 % u žen; jejich procentuální zastoupení mezi lety 2009 a 2019 pokleslo z 39,5 na 24,9 % u mužů a ze 43,9 na 32,3 % u žen). Naopak absolutně i relativně vzrostla váha 40–49letých (absolutně o 11 % u mužů a 23 % u žen, relativně z 32,3 na 43,3 % u mužů a z 27,6 na 40,9 % u žen) a osob ve věku 50 a více let (absolutně o 13 % u mužů a o 15 % žen, relativně z 19,8 na 27,1 % u rozvedených mužů a z 12,8 na 17,7 % u rozvedených žen).

Z pohledu pětiletých věkových skupin převažovali do roku 2013 u rozvedených mužů 35–39letí a od roku 2014 již 40–44letí (do této kategorie se postupně začaly přesouvat početně silné generace ze 70. let 20. století). V roce 2019 spadalo do věkové kategorie 40–44 let 5,7 tisíce nově rozvedených mužů, kteří tvořili 23,4 % ze všech nově rozvedených. Druhou nejpočetnější věkovou skupinu představovali muži 45–49letí (4,8 tisíce, relativně 19,9 %). V případě rozvádějících se žen je zřejmá o něco mladší věková struktura, díky jejich obecně časnějšímu vstupu do manželství. V letech 2009–2015 byly v rámci pětiletých věkových skupin nejvíce zastoupeny ženy 35–39leté a v posledních čtyřech letech, stejně jako u mužů, ženy ve věku 40–44 let. Ty v roce 2019 reprezentovaly 24,1 % všech nově rozvedených žen (absolutně 5,8 tisíce), 35–39leté byly s 18,8% zastoupením druhou nejčetnější skupinou (4,5 tisíce).

Obr. 3.2 Rozvody podle pohlaví a věku, 2009–2019

Klesající trend počtu rozvodů se odrazil také ve vývoji počtu rozvodů podle délky trvání manželství. Při srovnání let 2009 a 2019 došlo k nárůstu absolutního počtu pouze u rozvodů po 30 a více letech manželství

(tj. rozvody manželství uzavřených ještě před vznikem samostatné ČR), v kratších délkách počty klesly (tab. 3.3).

Tab. 3.3 Rozvody podle délky trvání manželství, 2009–2019

Délka trvání manželství (roky)	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0–4	5 760	4 523	4 398	4 188	4 315	4 195	4 450
5–9	5 925	6 153	6 066	5 720	5 751	5 091	4 800
10–14	4 771	4 298	4 409	4 355	4 633	4 532	4 534
15–19	4 933	3 682	3 549	3 399	3 600	3 343	3 444
20–24	3 899	3 659	3 289	2 973	2 903	2 734	2 590
25–29	2 101	2 343	2 268	2 349	2 449	2 328	2 097
30+	1 744	2 106	2 104	2 012	2 104	2 090	2 226
Celkem	29 133	26 764	26 083	24 996	25 755	24 313	24 141
	%						
0–4	19,8	16,9	16,9	16,8	16,8	17,3	18,4
5–9	20,3	23,0	23,3	22,9	22,3	20,9	19,9
10–14	16,4	16,1	16,9	17,4	18,0	18,6	18,8
15–19	16,9	13,8	13,6	13,6	14,0	13,7	14,3
20–24	13,4	13,7	12,6	11,9	11,3	11,2	10,7
25–29	7,2	8,8	8,7	9,4	9,5	9,6	8,7
30+	6,0	7,9	8,1	8,0	8,2	8,6	9,2

V rámci pětiletých délek trvání manželství jsou již od poloviny 90. let 20. století každoročně nejčetnější rozvody v intervalu po 5–9 letech manželství. V roce 2019 jich bylo 4 800, tj. 19,9 % ze všech rozvodů (tab. 3.3). Druhou nejpočetnější skupinu naplnily rozvody po 10–14 letech manželství (4 534, 18,8 % z celku) a již pátým rokem v řadě tak počtem předstihly rozvody před dovršením 5 let trvání manželství (4 450 v roce 2019, tj. 18,4 %), které byly na druhém místě v předchozích letech. Zastoupení rozvodů v délce 0–4 dokončené roky na celkovém počtu rozvodů mělo od roku 2010 do roku 2017 klesající trend, v roce 2018 a 2019 meziročně mírně vzrostlo (o 1,2 p. b.). Nejvýrazněji v průběhu let 2009 až 2019 pokleslo v důsledku vývoje počtu sňatků (výrazný propad sňatečnosti v devadesátých letech) zastoupení rozvodů v délce 15–19 let trvání manželství (z 16,9 na 14,3 %), v posledním roce (2019) však jejich podíl mírně vzrostl (o 0,5 p. b.). Podíl rozvodů po 25–29 letech i po 30 a více letech trvání manželství měl ve sledovaném období s mírnými výkyvy rostoucí tendenci (z 7,2 na 8,7 % a z 6,0 na 9,2 % mezi rokem 2009 a 2019).

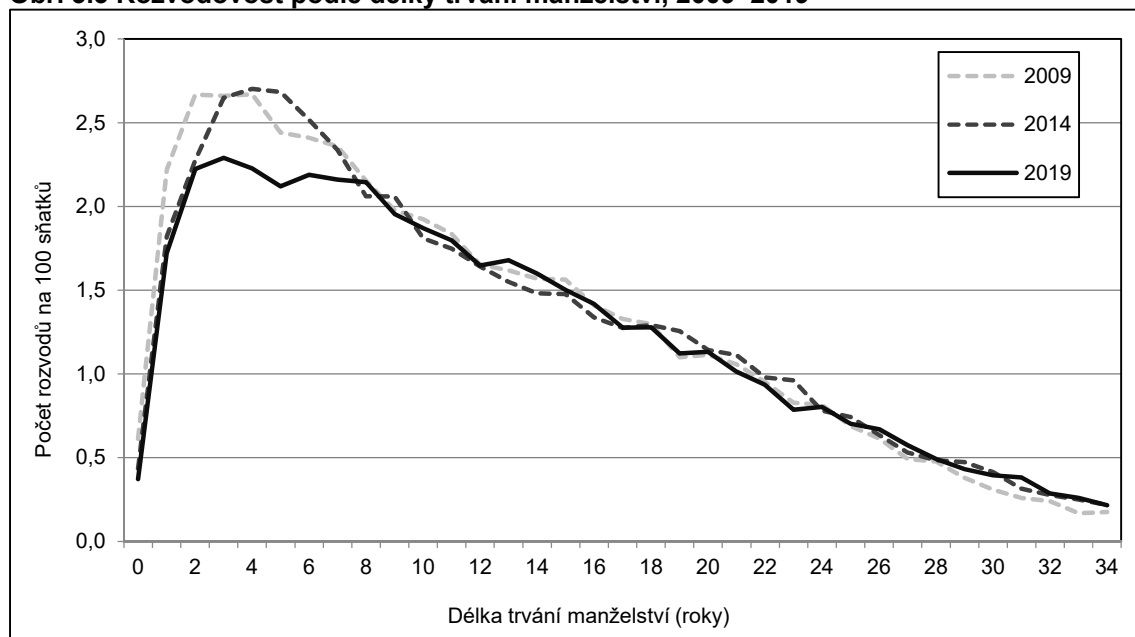
V intervalu 5–9 let trvání manželství také vrcholí intenzita rozvodovosti (2,11 rozvodů na sto sňatků v roce 2019), s prodlužující se délkou manželství poté klesá (obr. 3.3). V rámci jednoletých délek trvání dosáhla v roce 2019 maxima sice už v délce 3 roky od sňatku (2,29 rozvodů na sto sňatků), které však nijak nevybočovalo z intervalu pokrývajícího vrchol rozvodovosti ve 2 až 8 letech po sňatku (v rozmezí 2,12 až 2,29 rozvodů na sto sňatků). Porovnáme-li míry rozvodovosti let 2009 a 2019, nejvýznamnější změny se odehrály v kratších délkách trvání manželství (tab. 3.4). V intervalu délky 0–4 roky došlo ke snížení z 2,18 na 1,74 rozvodů na 100 sňatků (20% pokles). Nižší byla rozvodovost v roce 2019 ve srovnání s rokem 2009 také v intervalech 5–9 let (o 7 %), 15–19 let (o 1 %) a 20–24 let (o 2 %). Naopak u dlouhotrvajících manželství vykazuje intenzita rozvodovosti spíše rostoucí trend. Mezi roky 2009 a 2019 se počet rozvodů na 100 sňatků uzavřených před příslušným počtem let pro skupinu 25–29 let trvání manželství zvýšil z 0,53 na 0,56 rozvodů na 100 sňatků (nejvyšší úroveň 0,61 dosáhl v roce 2017, v roce 2018 a 2019 mírně meziročně poklesl) a pro skupinu rozvodů po 30 a více letech trvání manželství vzrostl z 0,19 na 0,28 rozvodů na 100 sňatků (relativně o 49 %).

Tab. 3.4 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2009–2019

Délka trvání manželství (roky)	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0	0,61	0,44	0,44	0,40	0,45	0,37	0,37
1	2,22	1,82	1,85	1,67	1,74	1,77	1,72
2	2,67	2,27	2,26	2,34	2,16	2,07	2,22
3	2,66	2,65	2,58	2,42	2,47	2,18	2,29
4	2,67	2,70	2,62	2,43	2,50	2,32	2,23
5	2,44	2,68	2,59	2,41	2,51	2,39	2,12
6	2,41	2,52	2,55	2,50	2,54	2,27	2,19
7	2,36	2,34	2,33	2,18	2,34	2,05	2,16
8	2,15	2,06	2,26	2,24	2,29	2,10	2,14
9	1,98	2,06	1,99	2,02	2,19	2,14	1,95
0–4	2,18	1,99	1,94	1,82	1,82	1,70	1,74
5–9	2,26	2,33	2,34	2,26	2,36	2,19	2,11
10–14	1,72	1,64	1,70	1,69	1,78	1,72	1,72
15–19	1,32	1,33	1,29	1,24	1,33	1,26	1,32
20–24	0,95	0,98	0,96	0,94	0,97	0,96	0,93
25–29	0,53	0,57	0,55	0,57	0,61	0,59	0,56
30+	0,19	0,24	0,25	0,24	0,26	0,26	0,28
Úhrnná rozvodovost (%)	46,8	46,7	46,5	45,2	47,2	44,8	44,8
Průměrná délka trvání manželství	12,5	13,1	13,0	13,1	13,2	13,4	13,5

Pozn.: Počet rozvodů dané délky trvání manželství na sto sňatků uzavřených před daným počtem let. U pětiletých intervalů délky trvání manželství průměrná rozvodovost v daném intervalu. U intervalu 30+ let počet rozvodů vztahován k 10 příslušným sňatkovým kohortám.

Při setrvání intenzit rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství na úrovni roku 2019 by rozvodem skončilo 44,8 % manželství. Oproti roku 2018 se úhrnná rozvodovost meziročně v podstatě nezměnila (snížení o 0,02 p. b.), ve srovnání s rokem 2009 byla ale nižší, a to o 2,0 p. b. Od roku 2001 se úhrnná rozvodovost v ČR pohybuje v rozmezí 45–50 %, doposud nejvyšší úroveň dosáhla v roce 2010, a to 50,0 %, naopak nejnižší byla v roce 2012 (44,5 %). Průměrná délka trvání manželství do jeho zániku rozvodem přitom měla s menšími výkyvy celé poslední desetiletí (resp. již více než dvě desetiletí) rostoucí tendenci. V roce 2019 činila 13,5 let, tj. byla oproti roku 2018 o 0,1 roku delší, ve srovnání s rokem 2009 pak delší o 1,0 roku.

Obr. 3.3 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2009–2019

Statistika rozvodů rovněž sleduje údaje o státním občanství rozvádějících se osob. V roce 2019 bylo v ČR rozvedeno celkem 1 930 manželství (o 48 méně než v roce 2018), kde byl alespoň jeden z manželů cizím státním občanem. Tyto rozvody představovaly 8,0 % z celkového počtu rozvodů (o 0,1 p. b. méně než v roce 2018, ale o 1,2 p. b. více než v roce 2009). V předchozích letech bylo zastoupení rozvodů s cizincem spíše nižší, v celém sledovaném období 2009–2019 se pohybovalo v rozmezí 6,6–8,1 % (nejvyšší hodnota byla evidována v roce 2018, nejnižší v roce 2013). Podobně jako u sňatků, i u rozvodů je vyšší počet cizinců na straně mužů. Mezi muži rozvedenými v roce 2019 bylo 1 301 cizinců (5,4 % z celku) a mezi rozvedenými ženami 1 047 cizinek (4,3 % ze všech). Celkový počet cizinců, kteří stanuli v České republice v roce 2019 u rozvodu, byl 2 348 (o 17 méně než v předchozím roce).

Tab. 3.5 Rozvody podle státního občanství manželů, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rozvody alespoň s 1 cizincem	1 989	1 894	2 046	1 906	2 041	1 978	1 930
- podíl na všech rozvodech (%)	6,8	7,1	7,8	7,6	7,9	8,1	8,0
Počet cizinců u rozvodů	2 127	2 190	2 401	2 277	2 466	2 365	2 348
Rozvody - žena ČR + cizinec	1 074	942	1 005	904	949	914	883
z toho státní občanství: Slovensko	212	259	255	245	247	273	213
Ukrajina	171	62	86	65	78	71	77
Německo	53	47	48	43	42	35	45
Rozvody - muž ČR + cizinka	777	656	686	631	667	677	629
z toho státní občanství: Slovensko	186	216	235	252	238	256	239
Ukrajina	198	190	205	136	175	152	150
Rusko	91	51	53	61	46	50	57
Rozvody - oba cizinci	138	296	355	371	425	387	418
z toho: oba občané Vietnamu	23	98	103	119	134	102	98
oba občané Slovenska	38	77	69	70	88	87	91
oba občané Ukrajiny	13	35	39	35	57	59	60
Průměrná délka trvání manželství při rozvodu*							
Rozvody dvou občanů ČR	14,5	15,2	15,2	15,2	15,2	15,3	15,3
Rozvody Češky s cizincem	7,7	10,3	10,3	10,3	10,4	10,7	10,8
Rozvody Čecha s cizinkou	8,3	10,2	10,1	10,1	10,5	11,2	10,4
Rozvody dvou cizinců	12,5	11,1	10,5	11,2	11,1	11,2	11,7

* Výpočet z absolutních počtů rozvodů podle délky trvání manželství (takto vypočtená průměrná délka trvání všech manželství je zhruba o 1,8 roku vyšší než údaje uvedené v tab. 3.4, vycházející z rozložení měř rozvodovosti podle délky trvání manželství).
Pozn.: Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2019.

Rozvody s minimálně jedním cizincem v rozvedeném páru zahrnovaly v roce 2019 ze 45,8 % rozvody muže-cizince s ženou českého občanství, z 32,6 % rozvody muže-občana ČR s ženou-cizinkou a ve zbývajících 21,7 % rozvody dvou cizích státních občanů¹⁸. Co se týče konkrétního státního občanství cizinců u rozvodu, z celkového počtu 883 rozvedených žen-občanek ČR se jich nejvíce rozvedlo s mužem ze Slovenska (213), dále z Ukrajiny (77) a na třetím místě s mužem z Německa (45). V předešlých letech se na třetí pozici objevovali muži z Tuniska, těch bylo v roce 2019 méně (34). U rozvedených mužů-občanů ČR se jednalo nejčastěji o rozvody s ženou Slovenkou (239 z celkového počtu 629 rozvodů Čecha s cizinkou), dále pak s Ukrajinkou (150) a Ruskou (57). Občané Slovenska v této statistice převažují dlouhodobě (stejně jako tomu je při uzavírání manželství). Počet rozvodů, kdy ani jeden z manželů neměl české státní občanství, v roce 2019 vzrostl na 418 (meziročně o 31; doposud nejvyšší byl jejich počet 425 v roce 2017). Nejčastěji

¹⁸ Na základě Nařízení Rady č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem, je možné rozvést v České republice manželství dvou manželů – cizinců, a to v případě, kdy mají manželé obvyklé bydliště v České republice, nebo měli manželé poslední společné obvyklé bydliště v České republice, pokud zde jeden z nich ještě bydlí, nebo zde má odpůrce bydliště, nebo v případě společného návrhu na zahájení řízení má alespoň jeden z manželů obvyklé bydliště v České republice, nebo má v České republice navrhovatel obvyklé bydliště, v němž bydlel nejméně jeden rok bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení. Rozvedeno v ČR může být jen takové manželství, které bylo uzavřeno v ČR anebo v ČR uznáno.

se jednalo o dvě osoby vietnamského státního občanství (98 v roce 2019), na druhém místě byly rozvody dvou Slováků (91). Do roku 2012 bylo jejich pořadí obrácené. Na třetím místě se umístily v roce 2019 rozvody dvou osob s ukrajinským státním občanstvím (60).

Manželství dvou cizinců bylo v roce 2019 při rozvodu v průměru o 3,5 roku kratší (11,7leté) než v případě rozvedeného manželství dvou občanů ČR (15,3leté). U rozvodů smíšených manželství s mužem nebo ženou českého státního občanství byla průměrná doba trvání manželství ještě o něco kratší, když se ve srovnání s rozvody dvou občanů ČR lišila o 4,4 roku (v případě rozvodů s cizincem) a o 4,8 roku (u rozvodů s cizinkou).

4 Porodnost

V roce 2019 se v České republice živě narodilo 112,2 tisíce dětí, o 1,8 tisíce méně než v roce 2018, a počet narozených tak klesal druhým rokem v řadě. Hodnota ukazatele úhrnné plodnosti nicméně stagnovala na stejné úrovni jako v předchozím roce – 1,71 dítěte na jednu ženu. Mírně se meziročně zvýšil průměrný věk matky při narození dítěte z 30,1 na 30,2 let. Podíl živě narozených dětí mimo manželství poklesl ve srovnání s rokem 2018 o 0,3 p. b. na 48,2 %.

V roce 2019 bylo v ČR evidováno celkem 112 231 živě narozených dětí, což bylo o 1,8 tisíce méně než v předchozím roce (tab. 4.1). Naposledy byl vyšší pokles zaznamenán mezi roky 2010 a 2011 (o 8,5 tisíce). V uplynulém desetiletí se narodilo nejvíce dětí v roce 2009 (118,3 tisíce živě narozených), poté počty klesaly až na minimum v roce 2013 (106,8 tisíce) a následoval růst až do roku 2017 (114,4 tisíce). Od roku 2018 byl tento čtyřletý růst počtu živě narozených dětí vystřídán dvouletým poklesem. Pokud srovnáme roky 2009 a 2019, tak registrujeme snížení počtu živě narozených dětí o 6,1 tis. Za tímto poklesem stojí ovšem zejména menší množství žen v reprodukčním věku 15–49 let, když před deseti lety jich bylo 2 542 tisíce, zatímco v roce 2019 pouze 2 361 tisíce. Úhrnná plodnost, která měří intenzitu plodnosti, naopak za posledních deset let vzrostla z 1,49 dítěte na jednu ženu v roce 2009 na 1,71 dítěte v roce 2019.

Celkem 57 585 chlapců a 54 646 dívek se živě narodilo v roce 2019, což odpovídá 105,4 chlapcům na 100 dívek. Tento ukazatel, který se nazývá sekundární index maskulinity, se mezi roky 2009 a 2019 pohyboval v rozmezí 104,1 až 105,8 chlapců na 100 dívek, když průměrná hodnota za celé sledované období byla 105,1.

Mrtvě se v posledním sledovaném roce narodilo 402 dětí, o 19 více než v roce 2018. V průměru se v období 2009 až 2019 mrtvě narodilo 368 dětí ročně, přičemž vyšší počty od roku 2012 ve srovnání s předchozími roky jsou ovlivněny zejména změnou definice mrtvě narozeného dítěte¹⁹. Mírně se v roce 2019 zvýšila i mrtvorozenost (podíl mrtvě narozených dětí z 1 000 všech narozených dětí) na 3,6 ‰ z 3,3 ‰ v roce 2018.

Počet porodů se v posledním meziročním srovnání snížil o 1 737 na 111 166, když nejvíce poklesl počet jednočetných porodů – 1 693 na 109 705 (tab. 4.1). I v případě porodů dvojčat došlo ke snížení, a sice o 40 na 1 455 a u trojčat z 9 na 6. Porody čtyřčat a paterčat se v roce 2019 neuskutečnily (v předchozím roce se narodila jedna čtyřčata). Zastoupení vícečetných porodů na všech porodech stagnovalo na 1,3 %, zatímco v roce 2009 byl tento podíl na 2,1 % a poté téměř plynule klesal. V poklesu posledních let se projevil vliv

¹⁹ *Narozením mrtvého dítěte se dle vyhlášky č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, která byla k 1. 4. 2012 zrušena zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, rozumělo „úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže plod neprojevuje ani jednu ze známek života a má porodní hmotnost 1 000 g a vyšší“. Národní legislativa od 1. 4. 2012 definici mrtvě narozeného dítěte neobsahuje, definuje však plod po potratu, kterým se rozumí „plod, který po úplném vypuzení nebo vynětí z těla matčina neprojevuje ani jednu ze známek života a současně jeho porodní hmotnost je nižší než 500 g, a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 22 týdnů.“ Hranice pro vymezení mrtvě narozených dětí se tak snížila na 500 g.*

Definice mrtvě narozeného dítěte je pak, pro potřeby vyplnění Listu o prohlídce zemřelého, jež se vyplňuje i za mrtvě narozené děti, uvedena v pokynech k vyplnění tohoto listu (ve vyhlášce č. 297/2012 Sb., o Listu o prohlídce zemřelého, ve znění pozdějších předpisů). Mrtvě narozeným dítětem rozumí plod narozený bez známek života, jehož hmotnost je 500 g a více, nelze-li porodní hmotnost určit, narozený po 22. dokončeném týdnu těhotenství, a nelze-li délku těhotenství určit, nejméně 25 cm dlouhý, a to od temene hlavy k patě.

Podle závazného Nařízení Komise (EU) č. 328/2011 členské země poskytují data za takové mrtvě narozené děti, k jejichž úmrtí došlo před úplným vypuzením či vynětím z těla matky – smrt je indikována skutečností, že po oddělení od matky plod nedýchá ani nevykazuje jiné známky života jako například srdeční akci, pulzaci pupečníku nebo aktivní pohyby kosterního svalstva – měly porodní hmotnost 500 g a více, či byly narozené po 22. dokončeném týdnu těhotenství, nebo byly při porodu alespoň 25 cm dlouhé, a to od temene hlavy k patě.

legislativních opatření, která od roku 2012 ženy motivují k přenosu pouze jednoho embrya²⁰. Aktuální zastoupení vícečetných porodů je však stále vyšší, než jaké bylo obvyklé do poloviny 90. let 20. století (okolo 1 %). Souvislost lze hledat s vyšší pravděpodobností vícečetného porodu v případě těhotenství dosaženého metodami asistované reprodukce nebo celkově vyšším věkem žen při otěhotnění/porodu.

Tab. 4.1 Narození, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Narození celkem	118 667	110 252	111 162	113 083	114 789	114 419	112 633
Živě narození	118 348	109 860	110 764	112 663	114 405	114 036	112 231
v tom: chlapci	60 368	56 410	56 817	57 837	58 671	58 256	57 585
dívky	57 980	53 450	53 947	54 826	55 734	55 780	54 646
Mrtvě narození	319	392	398	420	384	383	402
Mrtvorozenost (‰)	2,7	3,6	3,6	3,7	3,3	3,3	3,6
Porody celkem	116 261	108 547	109 519	111 396	113 181	112 903	111 166
v tom: jednočetné	113 869	106 853	107 889	109 719	111 585	111 398	109 705
dvojčat	2 378	1 683	1 617	1 667	1 584	1 495	1 455
trojčat	14	11	13	10	12	9	6
čtyřčat	-	-	-	-	-	1	-
paterčat	-	-	-	-	-	-	-
Podíl vícečetných porodů (%)	2,1	1,6	1,5	1,5	1,4	1,3	1,3

Průměrná porodní hmotnost dětí, které se živě narodily v roce 2019, dosáhla 3 305 gramů (o 5 gramů více než v předchozím roce). Jednalo se o nejvyšší hodnotu za období 2009–2019, přičemž v jednotlivých letech se průměrné porodní hmotnosti pohybovaly v rozmezí 3 262 až 3 305 gramů. Struktura živě narozených dětí podle intervalů porodní hmotnosti se také významně neměnila. Nejčastěji měly živě narozené děti 3 000–3 499 gramů (38,3 % ze všech živě narozených dětí), další početné kategorie byly 3 500–3 999 gramů (28,8%) a 2 500–2 999 gramů (16,7 %). Novorozenců s 4 000 a více gramy bylo 8,2 %, zatímco těch s nízkou porodní hmotností pod 2 500 gramů 6,7 %.

Tab. 4.2 Živě narození podle porodní hmotnosti, 2009–2019

Porodní hmotnost	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Méně než 1 000 gramů	483	418	453	494	505	441	383
1 000 – 2 499 gramů	8 540	8 025	8 013	7 991	7 989	7 410	7 149
2 500 – 2 999 gramů	20 417	19 457	19 533	19 459	19 881	19 211	18 769
3 000 – 3 499 gramů	45 592	42 361	42 755	43 799	44 102	43 908	42 972
3 500 – 3 999 gramů	33 732	29 891	30 000	31 144	31 834	32 647	32 273
4 000 – 4 499 gramů	8 565	7 302	7 523	7 767	8 016	8 159	8 253
4 500 a více gramů	1 019	858	864	976	896	964	920
Nezjištěno	-	1 548	1 623	1 033	1 182	1 296	1 512
Průměrná hmotnost (v gramech)	3 281	3 271	3 272	3 281	3 283	3 300	3 305
	%						
Méně než 1 000 gramů	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
1 000 – 2 499 gramů	7,2	7,3	7,2	7,1	7,0	6,5	6,4
2 500 – 2 999 gramů	17,3	17,7	17,6	17,3	17,4	16,8	16,7
3 000 – 3 499 gramů	38,5	38,6	38,6	38,9	38,5	38,5	38,3
3 500 – 3 999 gramů	28,5	27,2	27,1	27,6	27,8	28,6	28,8
4 000 – 4 499 gramů	7,2	6,6	6,8	6,9	7,0	7,2	7,4
4 500 a více gramů	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8	0,8
Nezjištěno	-	1,4	1,5	0,9	1,0	1,1	1,3

²⁰ Od 1. 4. 2012 nabyla účinnosti novela zákona o veřejném zdravotním pojištění (č. 48/1997 Sb.), podle níž stát hradí čtyři cykly umělého oplodnění za předpokladu, že v prvních dvou cyklech došlo k přenosu jednoho embrya. V ostatních případech jsou hrazeny pouze tři cykly.

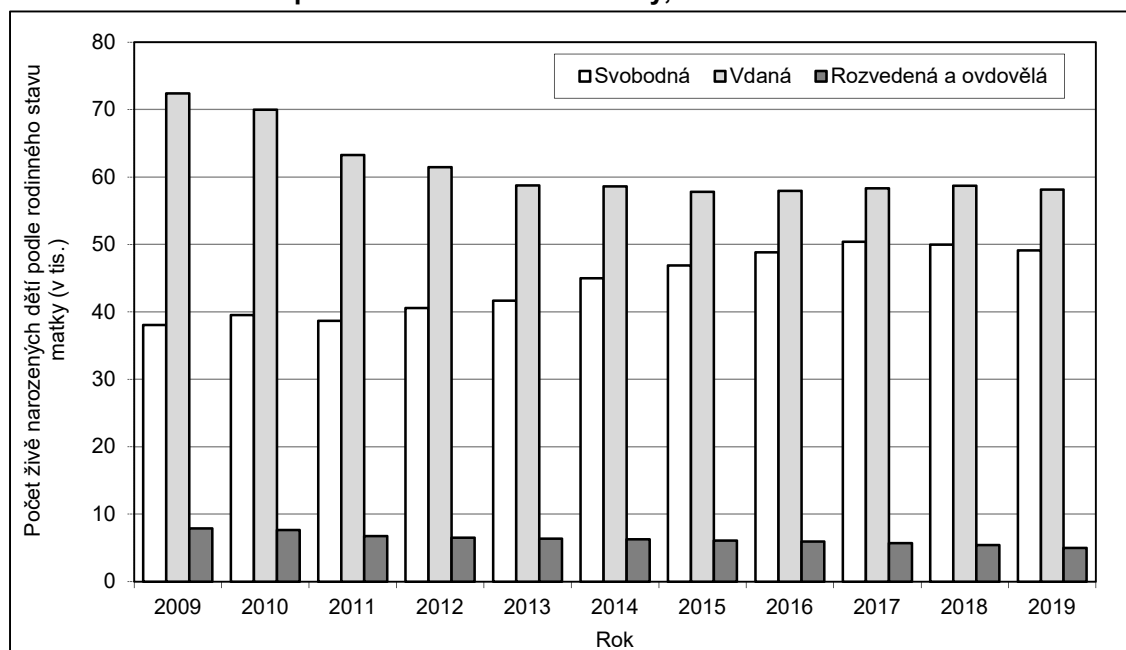
Z pohledu rodinného stavu rodičky převažují z dlouhodobého hlediska vdané ženy. Jejich zastoupení se od roku 2009 ovšem snížilo z 61,2 % na historické minimum 51,0 % v roce 2017. V posledních dvou letech začal tento podíl ale mírně růst a v roce 2019 dosáhl 51,8 %. Absolutní počty živě narozených dětí vdaným ženám po třech letech růstu opět v posledním meziročním srovnání poklesly, konkrétně o 560 na 58 138. Ve srovnání s rokem 2009, kdy se vdaným ženám živě narodilo 72 394 dětí, šlo o hodnoty podstatně nižší.

Trend rostoucího podílu svobodných žen mezi matkami živě narozených dětí se v posledních třech letech zastavil. Po dosažení historicky maximální registrované hodnoty v roce 2017 (44,0 %) došlo k nepatrnému poklesu o rok později (43,8 %) a stagnaci na stejné hodnotě v roce 2019. V roce 2009 však měly svobodné ženy mezi rodičkami zastoupení mnohem nižší (32,2 %). Absolutní počet svobodných matek s živě narozenými dětmi v roce 2019 poklesl meziročně o 819 na 49 137, nicméně byl stále výrazně vyšší než v roce 2009 (38 060). Relativní i absolutní meziroční pokles v roce 2019 byl evidován v případech rodiček s rodinným stavem rozvedená, jejichž zastoupení se snížilo z 4,6 % na 4,3 % a počet z 5 227 v roce 2018 na 4 818 o rok později. Trend poklesu v případě rozvedených rodiček trvá již od roku 2009, kdy jejich zastoupení činilo 6,4 % a absolutní počet živě narozených dětí této subpopulaci byl 7 610. Ovdovělé ženy se na počtu živě narozených dětí podílí pouze marginálně, když v roce 2019 porodily pouze 138 dětí (tj. 0,1 % všech živě narozených dětí). Stejně jako všechny další skupiny žen podle rodinného stavu se počet živě narozených dětí meziročně snížil.

Tab. 4.3 Živě narození podle rodinného stavu matky, 2009–2019

Rodinný stav matky	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Svobodná	38 060	44 985	46 887	48 807	50 379	49 956	49 137
Vdaná	72 394	58 593	57 788	57 930	58 314	58 698	58 138
Rozvedená	7 610	6 089	5 911	5 730	5 539	5 227	4 818
Ovdovělá	284	193	178	196	173	155	138
	%						
Svobodná	32,2	40,9	42,3	43,3	44,0	43,8	43,8
Vdaná	61,2	53,3	52,2	51,4	51,0	51,5	51,8
Rozvedená	6,4	5,5	5,3	5,1	4,8	4,6	4,3
Ovdovělá	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1

Obr. 4.1 Živě narození podle rodinného stavu matky, 2009–2019

Struktura živě narozených dětí podle pořadí narození byla v posledních deseti letech relativně stabilní. Prvorozené děti představovaly 46,4 % až 48,7 % všech živě narozených dětí (47,8 % v roce 2019), děti druhého pořadí se podílely na úhrnu všech dětí z 36,6 % až 38,9 % (37,6 v posledním sledovaném roce) a živě narozené děti třetího a vyššího pořadí tvořily 14,1 % až 15,1 % (14,6 % v roce 2019) z celku.

V posledním meziročním srovnání klesl počet živě narozených dětí prvního, druhého i třetího či vyššího pořadí. Absolutně nejvyšší pokles byl sledován u prvního pořadí (o 1 108 méně na 53 647), dále následovalo třetí a vyšší pořadí s relativně nejvyšším poklesem (o 2,4 %, respektive o 408 na 16 411) a v případě druhého pořadí byl evidován nejmírnější pokles (o 289 na 42 173).

Dětí narozených ve všech pořadí bylo meziročně méně i v případě subpopulací vdaných a nevdaných žen. U vdaných žen absolutně nejvíce poklesl počet živě narozených dětí druhého pořadí (o 252 méně na 25 653), relativně nejvíce třetího a vyššího pořadí (o 1,7 %, respektive o 166 na 9 595) a nejmenší pokles byl evidován u prvorozených dětí (o 142 na 22 890). Při srovnání s rokem 2009 lze sledovat absolutní i relativní pokles počtu živě narozených dětí rovněž ve všech pořadích. Nejvýraznější byl u dětí druhého pořadí (o 22,3 %), o něco mírnější u prvorozených dětí (o 19,0 %) a nejmenší v případě dětí třetího a vyššího pořadí (o 13,5 %).

U nevdaných matek byly změny mezi roky 2018 a 2019 ve srovnání s vdanými ženami v průměru výraznější a obdobné jako u všech matek – největší pokles v absolutním vyjádření byl evidován u živě narozených dětí prvního pořadí (o 966 méně na 30 757), relativně nejvýraznější pokles byl u dětí třetího a vyššího pořadí (o 3,4 %, respektive 242 na 6 816) a nejméně intenzivní u dětí druhého pořadí (o 37 na 16 520). Naopak srovnání s rokem 2009 ukazuje na růst počtu živě narozených dětí nevdaným matkám ve všech pořadích. Nejpodstatnější byl nárůst u druhého pořadí (o 35,7 %), růsty u třetího a vyššího a u prvorozených byly nižší (o 13,4, resp. 10,8 %).

Podíl dětí narozených mimo manželství dosáhl historicky nejvyšší hodnoty v roce 2017 a to 49,0 %. V posledních dvou letech potom mírně klesal na 48,2 % v roce 2019. Na posledním meziročním poklesu o 0,3 p. b. se nejvíce podílelo snížení počtu a podílu narozených mimo manželství u prvorozených – zastoupení dětí 1. pořadí narozených nevdaným ženám se snížilo o 0,6 p. b. na 57,3 %. Výrazný byl i pokles u dětí třetího a vyššího pořadí o 0,4 p. b. na 41,5 %. Naopak podíl dětí narozených mimo manželství ve druhém pořadí vzrostl o 0,2 p. b. na 39,2 % v roce 2019. Ve srovnání s rokem 2009 došlo právě u druhého pořadí k nejvyššímu absolutnímu i relativnímu nárůstu (o 12,2 p. b., respektive o téměř polovinu).

Tab. 4.4 Živě narození podle pořadí a legitimacy, 2009–2019

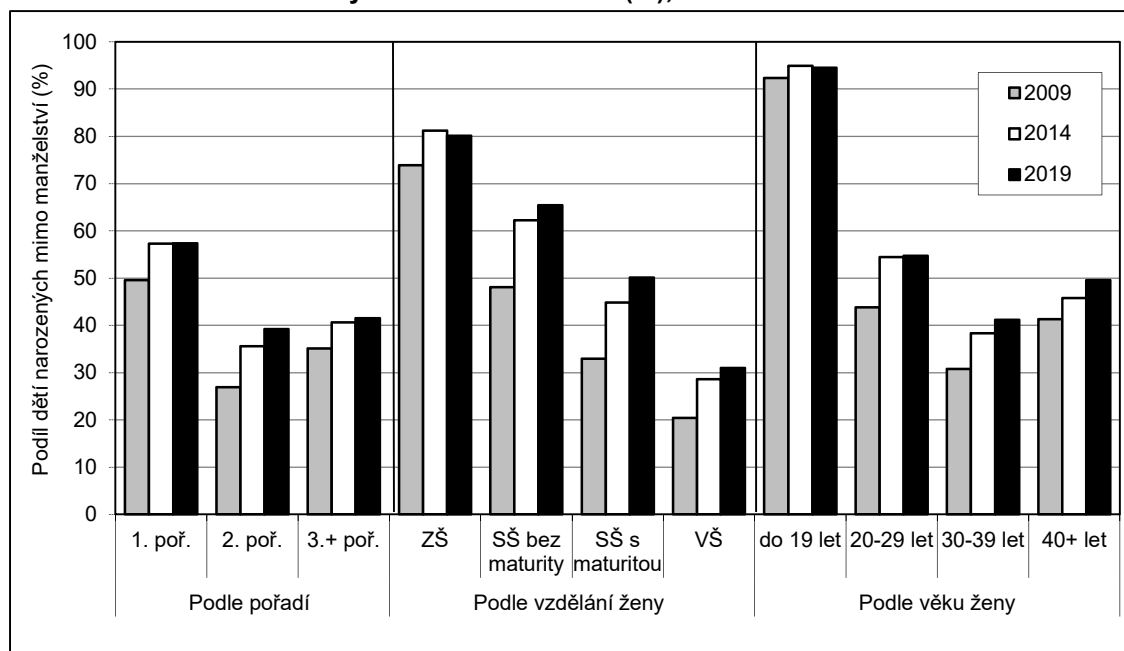
	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Živě narození celkem	118 348	109 860	110 764	112 663	114 405	114 036	112 231
v 1. pořadí	56 039	52 106	53 223	54 918	55 726	54 755	53 647
v 2. pořadí	45 206	41 196	41 276	41 302	41 832	42 462	42 173
v 3. a dalším pořadí	17 103	16 558	16 265	16 443	16 847	16 819	16 411
Živě narození v manželství	72 394	58 593	57 788	57 930	58 314	58 698	58 138
v 1. pořadí	28 273	22 243	22 364	22 811	23 090	23 032	22 890
v 2. pořadí	33 031	26 515	25 795	25 527	25 505	25 905	25 653
v 3. a dalším pořadí	11 090	9 835	9 629	9 592	9 719	9 761	9 595
Živě narození mimo manželství	45 954	51 267	52 976	54 733	56 091	55 338	54 093
v 1. pořadí	27 766	29 863	30 859	32 107	32 636	31 723	30 757
v 2. pořadí	12 175	14 681	15 481	15 775	16 327	16 557	16 520
v 3. a dalším pořadí	6 013	6 723	6 636	6 851	7 128	7 058	6 816
Podíl dětí narozených mimo manželství (%)	38,8	46,7	47,8	48,6	49,0	48,5	48,2
v 1. pořadí	49,5	57,3	58,0	58,5	58,6	57,9	57,3
v 2. pořadí	26,9	35,6	37,5	38,2	39,0	39,0	39,2
v 3. a dalším pořadí	35,2	40,6	40,8	41,7	42,3	42,0	41,5

Podíl dětí narozených mimo manželství je významně ovlivněn faktorem nejvyššího ukončeného vzdělání ženy. V každém roce ze sledovaného období let 2009–2019 byl podíl dětí narozených nevdaným ženám nepřímo úměrný s rostoucí úrovní vzdělání. Časté zdůvodnění v odborné literatuře spočívá v tom, že ženy s vyšší úrovní vzdělání mají spíše tradiční postoje v kontextu narození dítěte do/mimo manželství²¹. V čase rostl ve všech vzdělanostních kategoriích, avšak ne se stejnou intenzitou. U vysokoškolsky vzdělaných žen dosáhl v roce 2019 podíl dětí narozených mimo manželství 31,0 %, což bylo zhruba o polovinu více než v roce 2009. Na druhé straně u žen se základním nebo nižším měl v posledním sledovaném roce hodnotu 80,1 %, tj. pouze zhruba o desetinu více než před deseti lety. Poloviční růst oproti roku 2009 byl evidován u žen se středoškolským vzděláním s maturitou, a podíl dětí narozených nevdaným ženám v roce 2019 v jejich případě činil 50,1 %. Středoškolsky vzdělané ženy bez maturity rodily v roce 2019 65,4 % dětí mimo manželství, což bylo zhruba o třetinu častěji než v roce 2009.

Dalším významným faktorem diferenciací podílu dětí narozených mimo manželství je věk matky. U nejmladších žen do 19 let bývá zastoupení dětí narozených nevdaným ženám nejvyšší, když v období 2009–2019 každoročně přesáhl 90,0 % a v roce 2019 bylo 94,5 %. V případě žen ve věku 20–29 let činil podíl dětí narozených mimo manželství v posledním sledovaném roce 54,7 %. Nejnížší hodnotu ukazatele v roce 2019 – 41,1 % – měly ženy ve věkové skupině, kde dochází v současnosti nejčastěji k reprodukci, což je skupina 30–39letých žen, s rostoucím věkem tendence rodit děti mimo manželství zase roste a u nejstarší věkové skupiny 40 let a více v roce 2019 tento podíl dosáhl 49,5 %. Ve srovnání s rokem 2009 absolutně nejvíce narostl podíl nemanželských dětí u věkové skupiny 20–29 let (o 10,9 p. b.), relativní nárůst o zhruba třetinu byl sledován v případě žen ve věku 30–39 let.

Obr. 4.2 Podíl živě narozených mimo manželství (%), 2009–2019

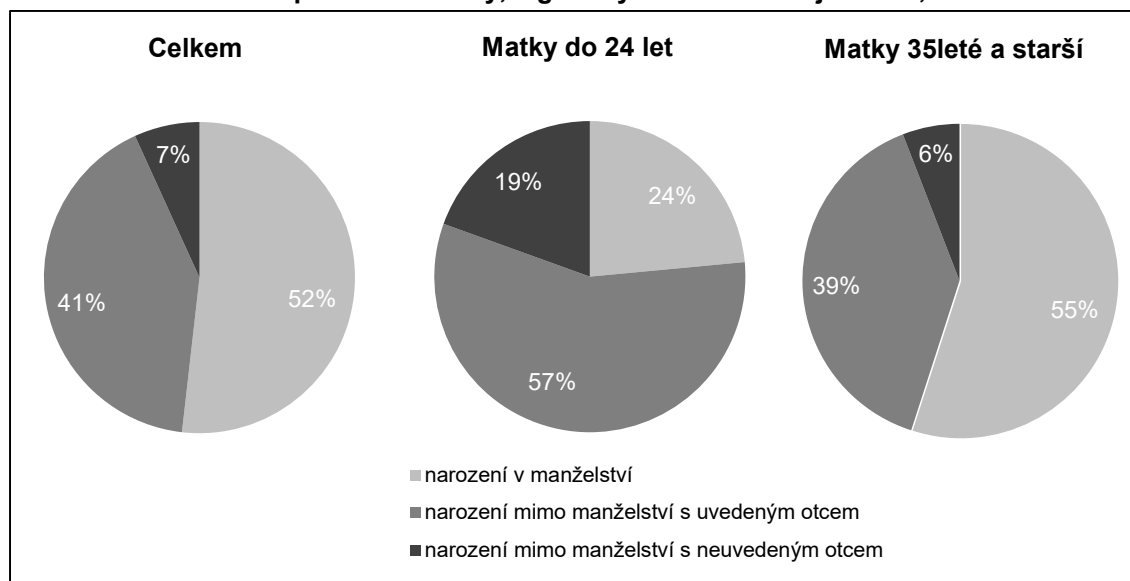
Pozn.: Od roku 2015 se na hlášení o narození rozlišuje i vyšší odborné vzdělání matky, avšak z důvodu srovnatelnosti delší časové řady je zde skupina matek s touto úrovní vzdělání zařazena ke středoškolskému vzdělání s maturitou.

Údaje o otci jsou u dětí narozených v manželství na hlášení o narození vždy uvedené, ale u narozených mimo manželství nikoliv. V roce 2019 nebyly vyplněné údaje o otci v případě 6,8 % (7 625) všech živě narozených dětí, respektive 14,1 % z těch, které byly narozeny mimo manželství. Hodnoty měly v čase klesající trend, protože před deseti lety tyto podíly dosahovaly 8,6 % z celkového počtu živě narozených dětí, respektive 22,1 % z narozených mimo manželství.

²¹ Rychtaříková, J. 2003. Diferenční plodnost v České republice podle rodinného stavu a vzdělání v kohortní perspektivě. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 108 s.

Podíl (ne)uvedených údajů o otci dítěte je ovlivněn nejvyšším dokončeným vzděláním ženy. U žen se základním nebo nižším vzděláním chyběla informace o otci dítěte u 37,4 % dětí narozených nevdaným matkám v roce 2019. Výše tohoto podílu klesá s rostoucí úrovní vzdělání matek a u vysokoškolsky vzdělaných žen dosahovala 6,1 %. Nižších čísel dosahovaly i ženy ve věcích okolo vrcholu reprodukčního období, kde se podíl nevyplněných údajů o otci pohyboval mírně nad 10,0 %. Naopak nejvyšší hodnoty byly evidovány u nejmladších matek do 19 let, v jejichž případě informace o otci dítěte nebyla uvedena ve 46,9 % živě narozených dětí mimo manželství. Z hlediska pořadí narození se v případě dětí prvního a druhého pořadí uvádějí údaje o otci častěji než u dětí vyššího pořadí: nevyplněné informace o otci byly u 11,8 % prvorozených dětí a 12,9 % druhorozených dětí v roce 2019, kdežto u dětí vyššího pořadí ve 27,7 % případů.

Obr. 4.3 Živě narození podle věku ženy, legitimacy a uvedení údajů o otci, 2019

Úhrnná plodnost po sedmi letech nepřetržitého růstu v roce 2019 stagnovala na 1,71 dětech na jednu ženu (tab. 4.5). Obdobná úroveň plodnosti byla kromě předchozího roku ale naposledy zaznamenána v roce 1992. Na začátku sledovaného období v letech 2009–2010 byla úroveň úhrnné plodnosti nižší – 1,49 dítěte na jednu ženu. V roce 2011 klesla na 1,43 dítěte, a poté následoval zmíněný růst. Čistá míra reprodukce v posledním meziročním srovnání velmi mírně klesla z 0,829 na 0,826 dívky na jednu ženu, přičemž z hodnoty 0,688 v roce 2011 každoročně rostla. V letech 2009 a 2010 se její úroveň pohybovalo okolo 0,720 dívky na jednu ženu. Teprve úroveň 1,0 přitom znamená, že se ženě narodí v průměru jedna dcera, jež se zároveň dožije věku své matky při porodu, a je tak zajištěna alespoň prostá reprodukce populace. Hodnoty 1,0 nebo vyšší bylo naposledy dosaženo v roce 1979 (1,08).

Stejně jako celková úroveň úhrnné plodnosti stagnovaly mezi roky 2018 a 2019 i dílčí úhrnné plodnosti podle pořadí narozeného dítěte. Ve srovnání s rokem 2009 se nejvíce zvýšily hodnoty úhrnné plodnosti prvního pořadí (z 0,732 na 0,852 dítěte v roce 2019), dále druhého pořadí (z 0,551 na 0,624) a nejméně vzrostla intenzita plodnosti u třetího a vyššího pořadí (z 0,209 na 0,233). Nicméně struktura úhrnné plodnosti podle pořadí narozeného dítěte se dlouhodobě výrazně nemění. V roce 2019 tvořila úhrnná plodnost prvního pořadí 49,9 %, druhého 36,5 % a třetího a vyššího 13,6 % z celkové úhrnné plodnosti (v roce 2009 to bylo 49,1 %, 36,9 % a 14,0 %).

Tab. 4.5 Ukazatele plodnosti, 2009–2019

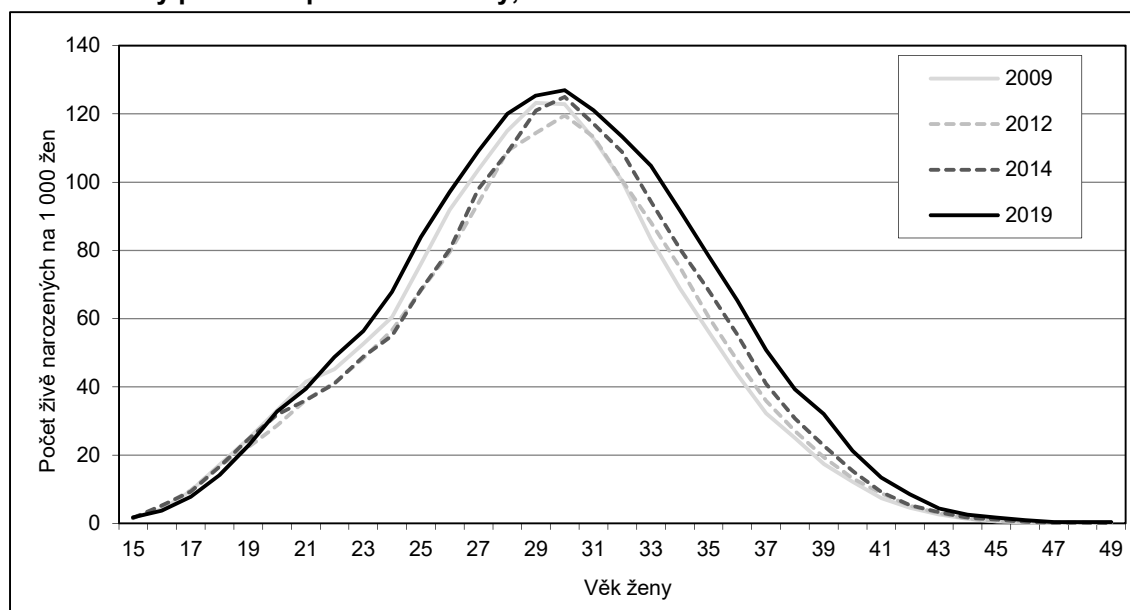
	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Úhrnná plodnost*	1,492	1,528	1,570	1,630	1,687	1,708	1,709
1. pořadí	0,732	0,757	0,787	0,829	0,858	0,856	0,852
2. pořadí	0,551	0,558	0,570	0,582	0,600	0,619	0,624
3.+ pořadí	0,209	0,213	0,212	0,219	0,230	0,234	0,233
Čistá míra reprodukce**	0,725	0,738	0,759	0,787	0,816	0,829	0,826
Průměrný věk matek při narození dítěte	29,4	29,9	30,0	30,0	30,0	30,1	30,2
1. pořadí	27,4	28,1	28,2	28,2	28,2	28,4	28,5
2. pořadí	30,6	31,1	31,2	31,2	31,3	31,3	31,3
3.+ pořadí	33,3	33,3	33,4	33,3	33,4	33,4	33,4

* Průměrný počet živě narozených dětí jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let) za předpokladu zachování měr plodnosti daného roku po celé reprodukční období ženy.

** Čistá míra reprodukce vyjadřuje počet živě narozených dívek jedné ženě, které by se při úrovni plodnosti a úmrtnosti daného roku dožily věku svých matek při porodu.

Průměrný věk matky při narození dítěte se mírně meziročně zvýšil o 0,1 roku na 30,2 let v roce 2019. K mírnému růstu o 0,1 roku na 28,5 let došlo avšak pouze u průměrného věku prvorodiček. U narozených ve druhém pořadí stagnoval průměrný věk matek na 31,3 letech, v případě třetího a vyššího na 33,4 letech. Ve srovnání s rokem 2009 vzrostl absolutně i relativně nejvíce průměrný věk také u prvorodiček (o 1,0 roku, resp. 3,7 %), u matek s dítětem narozeným ve druhém pořadí o něco méně (o 0,7 roku, resp. 2,2 %), zatímco průměrný věk matek při narození dítěte třetího a vyššího pořadí vzrostl pouze nepatrně z 33,3 let na 33,4. Když rozdělíme sledované desetileté období (2009–2019) na dvě pětiletá, tak je patrné, že narození dětí se více odkládalo v první pětiletce (2009–2014), kde činil průměrný roční růst průměrného věku matky při narození dítěte 0,10 let, zatímco ve druhé pětiletce (2014–2019) 0,04 roku.

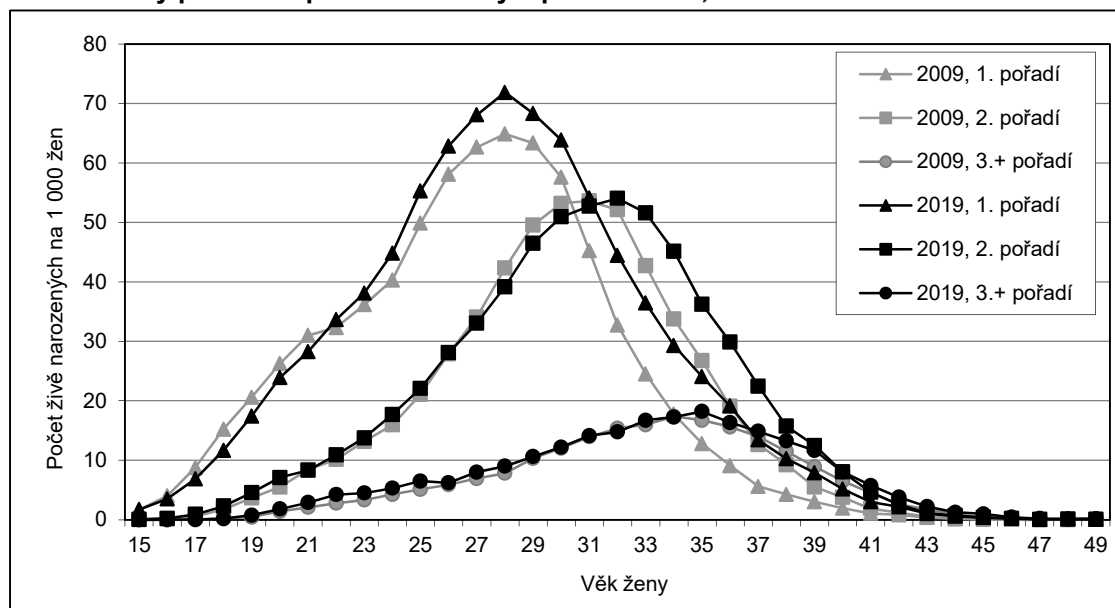
Obr. 4.4 Míry plodnosti podle věku ženy, 2009–2019

Mezi roky 2009 a 2012, kdy docházelo spíše ke snižování úrovně plodnosti, byť ne plynulému, klesaly míry plodnosti podle věku zejména u subpopulace žen ve věku 20–29 let a naopak rostly v případě 33–39letých. Na mírném nárůstu intenzity plodnosti v období 2012 až 2014 se zejména podílela věková skupina 29 až 40 let. V posledních pěti letech (2014–2019), kdy úroveň plodnosti rostla výrazněji, došlo k poklesu měr plodnosti pouze u žen ve věku 16–21 let. V ostatních věcích byl evidován růst, nejvýraznější u 31–41letých. Při srovnání let 2009 a 2019 jsou výsledky velmi podobné, když lze pozorovat pokles intenzity plodnosti opět u nejmladší věkové kategorie 16–21 let a největší vzestup u žen ve věku 31 až 41 let. Maximální úroveň plodnosti byla v letech 2010 až 2019 evidována vždy ve věku 30 let, pouze v roce 2009 šlo o 29leté ženy.

Tato maximální hodnota se zvýšila z 123,3 živě narozených dětí na 1 000 žen v roce 2009 na 127,0 v roce 2019.

Obr. 4.5 Míry plodnosti podle věku ženy a pořadí dítěte, 2009 a 2019

Tab. 4.6 Míry plodnosti podle věku ženy a pořadí dítěte (na 1 000 žen), 2009–2019

Věk	1. pořadí			2. pořadí			3.+ pořadí			Celkem		
	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019
18	15,2	14,1	11,7	1,7	2,3	2,3	0,2	0,2	0,2	17,2	16,6	14,2
19	20,6	19,5	17,4	3,7	4,5	4,6	0,4	0,7	0,8	24,7	24,7	22,7
20	26,3	24,0	23,9	5,5	6,4	7,1	1,4	1,5	1,8	33,2	31,9	32,8
21	31,0	27,1	28,3	8,4	6,5	8,3	2,1	2,5	2,9	41,5	36,1	39,5
22	32,3	27,9	33,7	10,2	9,7	10,9	2,8	3,4	4,2	45,2	41,0	48,8
23	36,1	32,4	38,1	13,2	12,4	13,8	3,3	4,1	4,5	52,6	48,9	56,4
24	40,3	35,5	44,8	16,0	15,0	17,7	4,3	4,6	5,3	60,5	55,0	67,9
25	49,9	44,9	55,3	21,1	18,1	22,1	5,1	5,5	6,5	76,0	68,5	83,9
26	58,1	51,2	62,8	27,9	22,9	28,1	5,9	6,2	6,2	91,9	80,3	97,1
27	62,7	60,7	68,1	34,1	29,4	33,1	7,0	8,0	8,0	103,7	98,1	109,2
28	64,9	63,9	71,9	42,3	36,7	39,2	7,8	8,1	9,0	115,1	108,7	120,1
29	63,4	66,5	68,3	49,6	44,1	46,5	10,3	10,4	10,6	123,3	121,0	125,4
30	57,6	63,4	63,9	53,2	50,1	50,9	12,1	11,5	12,2	122,9	125,0	127,0
31	45,2	52,3	54,1	53,6	51,9	52,7	14,0	13,0	14,1	112,8	117,2	121,0
32	32,7	41,8	44,5	52,1	52,5	54,1	15,4	14,5	14,8	100,2	108,8	113,3
33	24,5	31,8	36,4	42,7	45,8	51,6	16,0	16,7	16,7	83,2	94,3	104,8
34	17,8	24,6	29,3	33,7	40,0	45,2	17,4	15,8	17,3	68,9	80,5	91,7
35	12,8	18,5	24,1	26,8	33,1	36,2	16,7	16,8	18,2	56,3	68,4	78,5
36	9,1	13,7	19,1	19,1	25,5	29,9	15,6	16,1	16,3	43,7	55,3	65,3
37	5,6	9,7	13,4	12,6	17,7	22,5	14,0	13,5	14,9	32,2	40,9	50,8
38	4,3	6,9	10,3	9,3	12,4	15,7	11,5	11,5	13,3	25,0	30,8	39,3
39	3,0	4,8	7,9	5,5	8,6	12,5	8,9	9,4	11,6	17,5	22,8	32,1
40	1,9	3,2	5,2	3,8	5,3	8,1	6,5	7,0	8,1	12,2	15,4	21,3
41	1,1	1,7	3,0	1,9	2,8	4,6	4,5	4,7	5,8	7,4	9,2	13,4
42	0,8	0,9	2,2	1,2	1,6	2,6	2,6	2,8	3,8	4,6	5,3	8,5
43	0,4	0,4	1,0	0,5	0,7	1,2	1,7	2,2	2,2	2,6	3,3	4,4
44	0,2	0,4	0,6	0,2	0,4	0,7	0,9	0,9	1,2	1,3	1,7	2,5

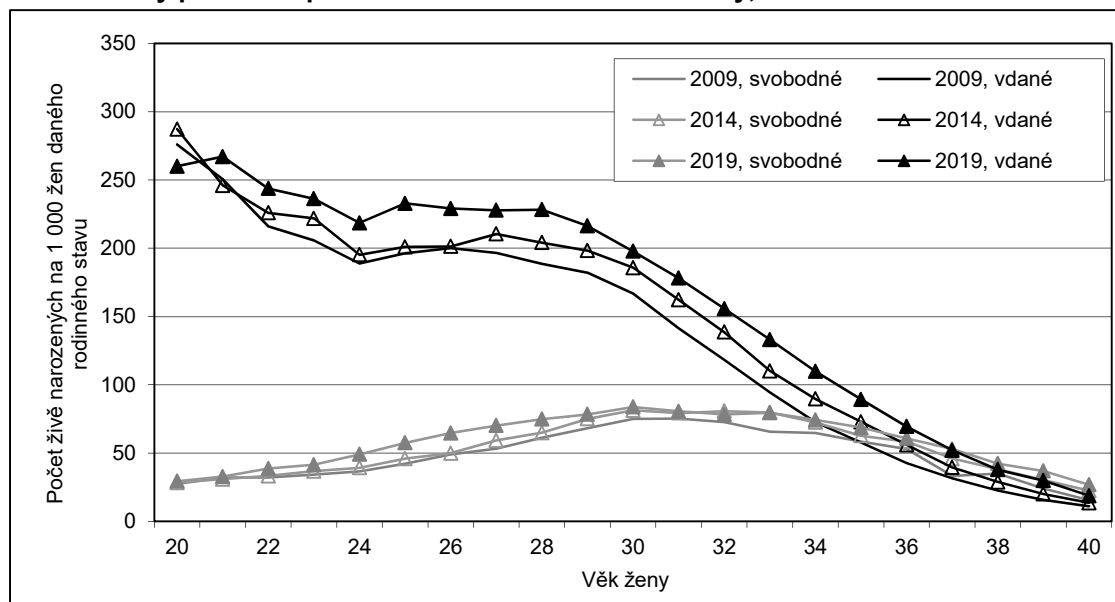
Pozn.: Tučně jsou zvýrazněny nejvyšší hodnoty v daném pořadí a roce.

Úroveň plodnosti prvního pořadí rostla při srovnání let 2009 a 2019 v téměř celém reprodukčním věku žen s výjimkou subpopulace 16 až 21 letých. Podstatný absolutní nárůst byl evidován v širokém věkovém intervalu 24 až 39 let. Z relativního pohledu se nejvíce zvýšila intenzita plodnosti u žen ve věku 36 let a více (v každém věku minimálně více než dvojnásobně). V případě druhého pořadí tvořily výjimku s poklesem úrovně plodnosti mezi roky 2009 a 2019 ženy ve věku 27 až 31 let, zatímco míry plodnosti u žen v ostatních věcích vzrostly, absolutně nejvýrazněji ve skupině 33–40 let, relativně nejvíce opět nejstarší věkové kategorie 39 a víceletých (více než dvojnásobný nárůst). Velmi podobné si byly při srovnání krajních let sledovaného období míry plodnosti podle věku třetího a vyššího pořadí, pouze ve věcích 38 až 42 let byl patrný výraznější růst. Věk s maximální mírou plodnosti se ve sledovaných letech 2009 a 2019 nezměnil u prvního pořadí (28 let), u druhého se zvýšil o jeden rok z 31 na 32 let a v případě třetího a vyššího pořadí také vzrostl o rok z 34 na 35 let.

Odišný profil věkově specifických měr plodnosti vdaných a svobodných byl typický po celé sledované období. Nejvyšší intenzity plodnosti v případě vdaných byly evidovány u nejmladších matek, kde po početí dítěte často následuje vstup do manželství a až poté narození dítěte²². Poté úroveň plodnosti vdaných žen s věkem klesá. Výjimku tvoří stagnace ve věkovém intervalu zhruba 23 až 28 let. Při srovnání měr plodnosti vdaných podle věku v letech 2009 a 2019 byl evidován růst v téměř celém věkovém spektru (s výjimkou 20letých žen). Absolutně nejvýznamnější nárůst byl u žen ve věkové skupině 28 až 34 let, zatímco relativně nejintenzivněji rostly míry plodnosti vdaných z 34letých a starších (v každém věku více než 1,5 násobně). U svobodných žen je profil měr plodnosti podle věku obdobný jako je v případě profilu měr plodnosti bez rozlišení rodinného stavu s nárůstem od nejmladších věků až po maximální hodnoty ve věcích 30–31 let, po kterých následuje opětovný pokles. Při porovnání let 2009 a 2019 lze sledovat nárůst měr plodnosti svobodných v téměř všech věcích s výjimkou 18–19letých. Nejvyšší absolutní i relativní nárůst intenzit plodnosti u této subpopulace se koncentroval mezi ženy ve věku 24–29 let a 37–40 let. Do věku okolo 35–36 let je intenzita plodnosti vdaných žen výrazně vyšší než žen svobodných, u starších žen je obdobná (obr. 4.6).

Obr. 4.6 Míry plodnosti podle věku a rodinného stavu ženy, 2009–2019

²² Předmanželské koncepce (podíl narozených v 1. pořadí do 8 měsíců po sňatku z celkového počtu narozených v 1. pořadí v nynějším manželství v %) dosáhly v roce 2019 hodnoty 23,3 %. U nejmladších žen byly podíly vyšší – např. podíl pro ženy mladší 20 let byl 75,2 % a pro 20–24leté 40,1 %. Naopak nejnižší hodnoty byly ve věkové skupině 30–34 let a to 19,2 % v roce 2019.

Průměrná doba mezi prvním a druhým porodem se v průběhu posledních deseti let snížila z 4,9 let v roce 2009 na 4,5 v roce 2014, následně do roku 2017 spíše stagnovala a v dalších dvou letech mírně klesla na 4,1 let v roce 2019. Nejčastější mezi 1. a 2. porodem byl ve sledovaném období dvouletý interval, jehož podíl vzrostl z 25,3 % v roce 2009 na 32,9 % v roce 2019. Ve stejném období vzrostl i podíl jednoletého intervalu z 11,5 % na 15,0 %, naopak váha 3letého intervalu mírně poklesla z 19,7 % v roce 2009 na 18,7 % o deset let později. Zastoupení dalších a méně častých meziporodních intervalů pokleslo.

Průměrná doba mezi druhým a třetím porodem se výrazněji snižovala v první polovině sledovaného období – mezi roky 2009 a 2014 poklesla z 6,7 na 5,8 let. Následovala stagnace a mírný pokles na 5,5 let v roce 2019. Obdobně jako v případě meziporodních intervalů mezi prvním a druhým porodem, tak i mezi druhým a třetím uplynuly nejčastěji dva roky (byť jejich podíl dvouleté doby tak nedominoval) a zastoupení tohoto intervalu vzrostlo z 14,1 % v roce 2009 na 19,9 % o deset let později. I v případě tříletých a jednoletých intervalů došlo k růstu podílů z 11,9 % na 14,6 % mezi roky 2009 a 2019, respektive z 11,1 % na 12,6 %. Zastoupení 5–9letého intervalu mezi druhým a třetím porodem při srovnání let 2009 a 2019 stagnovalo na 30,3 %, ovšem podíl delších intervalů významně poklesl (z 22,9 % na 12,4 % u 10 a více letých intervalů). Průměrný interval mezi druhým a třetím porodem byl v roce 2019 o 1,3 roku větší než mezi prvním a druhým, oproti 1,8 letům v roce 2009.

Tab. 4.7 Meziporodní intervaly, 2009–2019

Meziporodní interval (roky)	Interval mezi 1. a 2. porodem (%)							Interval mezi 2. a 3. porodem (%)						
	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,8	0,7	0,5	0,5
1	11,5	13,9	14,5	14,5	14,5	15,1	15,0	11,1	12,9	12,4	12,8	12,7	12,7	12,6
2	25,3	28,9	29,5	30,3	31,5	33,2	32,9	14,1	17,8	18,2	17,8	18,8	19,8	19,9
3	19,7	18,3	17,3	17,7	17,8	17,8	18,7	11,9	14,4	13,1	12,6	13,5	13,5	14,6
4	11,0	9,8	9,6	9,3	9,0	8,5	9,0	9,3	9,0	9,3	8,5	8,9	9,4	9,6
5	7,1	7,7	7,5	6,9	6,6	6,2	6,2	7,6	8,1	8,6	8,5	7,9	8,3	7,8
6	5,2	5,7	5,8	5,7	5,1	4,6	4,6	6,8	7,2	7,8	8,3	7,3	7,1	7,0
7	4,2	3,9	4,1	4,1	3,9	3,5	3,3	6,2	5,7	6,1	6,7	6,2	5,9	6,1
8	3,2	2,5	2,8	2,9	3,1	2,8	2,4	5,3	5,2	5,0	5,4	5,3	5,4	5,1
9	2,6	1,8	2,1	2,1	2,0	2,0	1,9	4,5	3,9	3,9	4,1	4,6	4,0	4,3
0–4	67,8	71,3	71,3	72,2	73,1	74,9	76,0	46,9	54,7	53,5	52,6	54,5	55,9	57,3
5–9	22,3	21,7	22,3	21,7	20,8	19,2	18,4	30,3	30,1	31,5	33,0	31,3	30,7	30,3
10–14	6,9	5,0	4,6	4,5	4,6	4,5	4,4	16,3	11,2	10,8	10,8	10,7	10,3	9,8
15–19	2,7	1,6	1,4	1,3	1,1	1,1	1,0	6,0	3,4	3,7	3,0	2,8	2,6	2,1
20+	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,5	0,5
Průměrná délka (roky)	4,9	4,5	4,4	4,3	4,3	4,2	4,1	6,7	5,8	5,8	5,8	5,7	5,6	5,5

Pozn.: Výpočet z absolutních počtů živě narozených z jednočetných porodů.

Podíl živě narozených dětí s jiným než českým odvozeným²³ státním občanstvím na všech živě narozených dětech vrostl mezi roky 2009 a 2019 z 2,6 % na 4,2 %, přičemž poslední meziroční růst byl o 0,3 p. b. Absolutně se jednalo o růst z 3 104 na počátku sledovaného období na 4 717 na jeho konci, když mezi roky 2018 a 2019 se počet živě narozených dětí s cizím státním občanstvím zvýšil o téměř 300. Z celkového počtu živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím se v nejčastěji v roce 2019 jednalo o děti se slovenským státním občanstvím (1 121), o něco méně bylo dětí s ukrajinským (1 103; nejvyšší poslední meziroční nárůst o 122) a vietnamským (897) občanstvím. Slovenské děti se na první pozici

²³ Státní občanství dítěte se na statistickém hlášení přímo nesleduje, je odvozováno od občanství rodičů. Cizí státní občanství ČSÚ udává pouze u dětí, u kterých ani jeden z rodičů neměl v době narození dítěte státní občanství ČR. Počet živě narozených dětí podle odvozeného státního občanství je tedy ovlivněn i tím, že některé subpopulace cizinců rodí děti spíše v rámci homogenních párů z pohledu státního občanství (např. Vietnamci) a tudíž mají jejich děti odvozené cizí státní občanství. Jiné subpopulace zase rodí převážně v páru s občanem/občankou České republiky a je jim proto odvozeno české státní občanství.

z hlediska pořadí četnosti dostaly²⁴ v roce 2017, o rok dříve první místo příslušelo narozeným dětem s ukrajinským občanstvím a v období 2009 až 2015 každoročně dětem s vietnamským státním občanstvím.

Tab. 4.8 Živě narození podle státního občanství*, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Živě narození s cizím státním občanstvím	3 104	3 482	3 631	3 709	4 313	4 425	4 717
- podíl na úhrnu (%)	2,6	3,2	3,3	3,3	3,8	3,9	4,2
z toho státní občanství:							
Slovensko	434	530	509	583	1 018	1 082	1 121
Ukrajina	775	846	917	931	957	981	1 103
Vietnam	947	996	1 041	912	931	868	897
Rusko	170	204	234	266	289	254	270
Rumunsko	128	81	76	123	145	163	196

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2019.

Zastoupení živě narozených dětí matkám narozeným v cizině se mezi roky 2013 a 2019 zvýšilo z 6,3 % na 8,2 %, v absolutním pohledu z 6 693 na 9 200. Poslední meziroční nárůst byl nejvýraznější v celém sledovaném období (údaj je dostupný od roku 2012), když se podíl zvýšil o 0,7 p. b. a absolutní hodnota o 670 živě narozených dětí. Porovnání dat z tabulek 4.8 a 4.9 ukazuje, že dětí s matkou narozenou v zahraničí je zhruba dvakrát více než dětí s odvozeným cizím státním občanstvím. Největší diference je patrná u Slovenska: 3 651 dětí se v roce 2019 narodilo matkám narozeným na Slovensku, ale pouze 1 121 dětí mělo slovenské státní občanství (tzn. oba rodiče měli jiné než české státní občanství a matka slovenské). Další dvě početné kategorie matek s místem narození v cizině, kterým se v roce 2019 živě narodil obyvatel České republiky, tvořily ženy narozené na Ukrajině (1 769 živě narozených) a ve Vietnamu (1 066). Právě u vietnamských dětí není rozdíl oproti počtu živě narozených dětí s odvozeným vietnamským státním občanstvím (897) tak výrazný, z čehož vyplývá, že si ženy s vietnamským původem často vybírají také partnera - Vietnamce. S výrazným odstupem následovaly živě narozené děti ženám narozených v Rusku (490).

Tab. 4.9 Živě narození podle státu narození matky*, 2013–2019

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Živě narození s cizím státem narození matky	6 693	6 975	7 530	7 645	8 304	8 530	9 200
- podíl na úhrnu (%)	6,3	6,3	6,8	6,8	7,3	7,5	8,2
z toho stát narození matky:							
Slovensko	2 541	2 624	2 894	2 972	3 340	3 367	3 651
Ukrajina	1 170	1 245	1 360	1 399	1 479	1 541	1 769
Vietnam	1 046	1 065	1 117	1 011	1 058	1 003	1 066
Rusko	347	377	437	448	477	530	490
Polsko	153	168	183	158	211	193	217

* Výběr a řazení států narození matky podle četnosti v roce 2019.

²⁴ Výrazný meziroční nárůst o více než 400 dětí slovenského státního občanství mezi roky 2016 a 2017 byl z velké části důsledkem zavedení kontroly adresy pobytu s využitím administrativních datových zdrojů.

5 Potratovost

Počet potratů evidovaných v roce 2019 ve výši 31,8 tisíc byl nejnižší za více než 60 let historie jejich registrace. Oproti předchozímu roku jich bylo o 1,2 tisíce méně, když se snížil počet všech druhů potratů. Zastoupení indukovaných potratů na všech potratech se meziročně mírně zvýšilo na 55,8 %. Úhrnná potratovost lehce klesla na 0,48 potratu na jednu ženu, zatímco průměrný věk žen při potratu čtvrtým rokem za sebou stagnoval na 30,5 letech. Podíl těhotenství končících potratem dlouhodobě klesá a v roce 2019 dosáhl 22,0 %.

Počty registrovaných potratů²⁵ se mezi roky 2009 až 2019 každoročně snižovaly kromě mírného nárůstu mezi roky 2015 a 2016. Na počátku sledovaného období jich bylo 40 528 a o deset let později 31 797, tedy o 8 731 méně, poslední meziroční pokles byl o 1 155 případů. Počet potratů v roce 2019 byl historicky nejnižší od počátku statistiky indukovaných potratů²⁶, tj. od roku 1958²⁷. Největší vliv na tento vývoj měl trend poklesu počtu indukovaných potratů, který byl ve sledovaném období přerušen mírným růstem pouze mezi roky 2010 a 2011 a také 2015 a 2016. V roce 2009 bylo evidováno 24 636 umělých přerušení těhotenství, zatímco o deset let později již pouze 17 757, přičemž poslední meziroční pokles byl o 541 UPT. V případě samovolných potratů nebyl směr vývoje jejich počtu jednoznačný. Mezi lety 2009 a 2012 došlo k poklesu z 14 629 na 13 515, avšak v následujících čtyřech letech byl evidován růst až na 14 212 v roce 2016. Poslední tři roky už byly opět ve znamení poklesu až na 12 720 v roce 2019, což bylo o 608 méně než v roce předchozím. Křivka vývoje počtu samovolných potratů částečně kopírovala vývoj úhrnného počtu těhotenství. Nestálý byl vývoj i u ukončení mimoděložních těhotenství, jejichž počet se pohyboval v rozmezí 1 172 (rok 2011) a 1 405 (rok 2017). Roku 2019 bylo ukončeno 1 320 mimoděložních těhotenství, o jedno méně než v předchozím roce.

Podíl indukovaných potratů na celkovém počtu potratů klesl z hodnot okolo 61–62 % v letech 2009 až 2012 na úroveň pod 56 % v letech 2017 až 2019. V posledním sledovaném roce dosáhl tento podíl 55,8 %, když mírně meziročně vzrostl o 0,3 p. b. Podíl samovolných potratů měl naopak spíše rostoucí tendenci z 35–36 % v první pětiletce ze zkoumaného období na hodnoty okolo 40 % v posledních třech letech. Poslední meziroční změna byla z 40,4 % na 40,0 %. Zastoupení ukončení mimoděložních těhotenství se mezi roky 2009 a 2019 pohybovalo v rozmezí 3,0 % (2011) a 4,2 % (2019), když v posledních třech letech byl tento podíl vyšší (4,0 % a více).

Tab. 5.1 Potraty, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Potraty celkem	40 528	36 956	35 761	35 921	35 012	32 952	31 797
v tom ²⁸ : samovolné potraty	14 629	13 857	14 082	14 212	14 190	13 328	12 720
umělá přerušení těhotenství	24 636	21 893	20 403	20 406	19 415	18 298	17 757
ukončení mimoděložního těhotenství	1 263	1 206	1 276	1 300	1 405	1 321	1 320
ostatní	-	-	-	3	2	5	-
Podíl samovolných potratů (%)	36,1	37,5	39,4	39,6	40,5	40,4	40,0
Podíl umělých přerušení těhotenství (%)	60,8	59,2	57,1	56,8	55,5	55,5	55,8
z nich ze zdravotních důvodů (%)	18,5	20,2	20,2	20,7	20,2	20,3	19,6

²⁵ Údaje o potratech poskytuje Českému statistickému úřadu Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (ÚZIS ČR). V posledních pěti letech však data o potratech nejsou s předchozími údaji plně srovnatelná z důvodu neúplnosti poskytnutých dat.

²⁶ Dále jsou v textu používány jako synonymní výrazy UPT, interrupce a indukované potraty.

²⁷ Data o potratech jsou k dispozici od roku 1953, ale obsahují převážně informace o samovolných potratech.

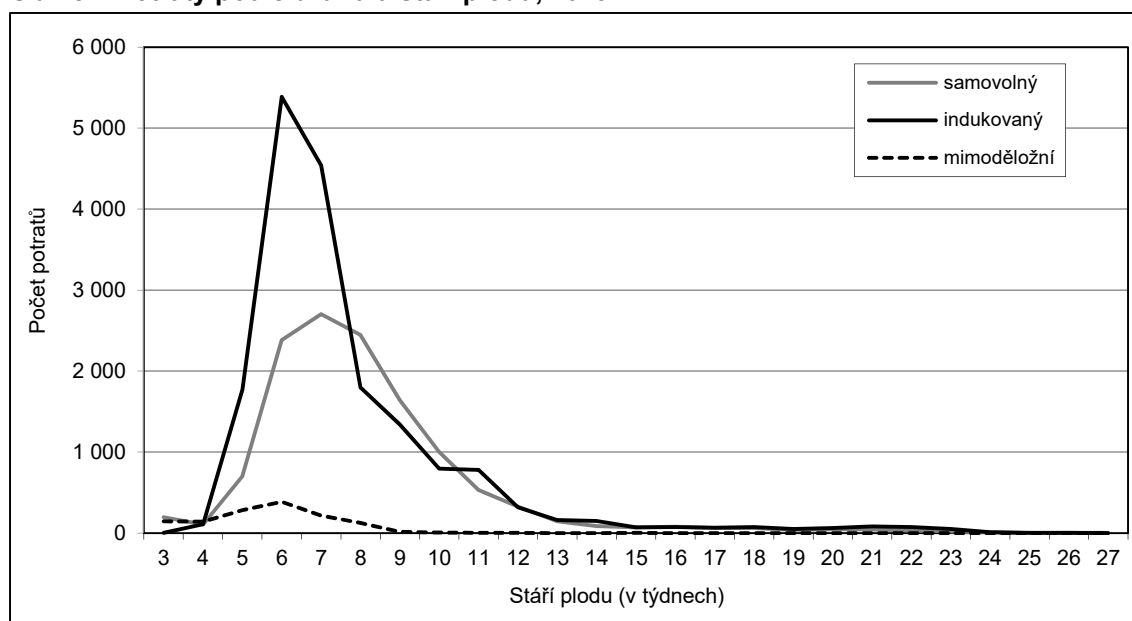
²⁸ Od roku 2016 došlo k úpravě formuláře „Žádost o umělé přerušení těhotenství (UPT), hlášení potratu a mimoděložního těhotenství“ (<https://www.uzis.cz/res/file/registry/nrrz/nrrz-pot-hlasenka-od-2016-01-01.pdf>). Nově byl například snížen počet kategorií druhů potratu z pěti na čtyři, státní občanství těhotné je nyní zapsáno konkrétně podle číselníku země a je také nově zařazena položka o způsobu provedení UPT.

Dlouhodobý příznivý trend poklesu počtu umělých přerušení těhotenství zřejmě souvisí zejména s lepší dostupností a častějším využíváním moderních forem antikoncepce²⁹, lepší informovaností veřejnosti a osvětou a schopností plánovat časování těhotenství do období vhodného pro rodiče. Za dlouhodobě neklesajícím počtem samovolných potratů je možné pozorovat pravděpodobný vliv zvyšování průměrného věku těhotných žen, protože s přibývajícím věkem rodičky roste riziko zdravotních komplikací v těhotenství pro matku i pro plod, a tím i pravděpodobnost samovolného potratu.

K téměř polovině potratů z roku 2019 došlo v 6. nebo 7. týdnu stáří plodu. Nejvíce se do tohoto období koncentrovaly indukované potraty (55,9 % ze všech UPT), o něco méně samovolné (40,0 %), které byly relativně časté i v 8. a 9. týdnu. Čtyři nejfrekventovanější týdny u samovolných potratů tvořily 72,1 % samovolných potratů v posledním sledovaném roce.

Obr. 5.1 Potraty podle druhu a stáří plodu, 2019

Zastoupení umělých přerušení těhotenství prováděných v rané fázi těhotenství (tj. do 7. týdne u prvorodiček a do 8. týdne u ostatních; tzv. miniinterruptce) na celkovém počtu UPT v čase spíše klesalo, když v roce 2009 dosahoval jejich podíl 73,9 %, zatímco o deset let později to bylo 68,1 %. Z absolutního hlediska došlo ve stejném období k poklesu z 18 211 na 12 094, přičemž poslední meziroční pokles byl o 555 případů.

Časová řada indukovaných potratů podle způsobu provedení je dostupná až od roku 2016, nicméně už je z ní patrný pokles zastoupení chirurgické metody z 79,3 % (absolutně 16 180) v roce 2016 na 69,1 % (12 271) v roce 2019, a to ve prospěch farmakologické metody, jejíž podíl vzrostl z 17,0 % (3 461) na 27,4 % (4 867).

Zdravotní důvody na straně těhotné nebo plodu vedly v roce 2019 k UPT v 19,6 % případů, když na hodnotách okolo pětiny se ukazatel pohybuje od roku 2014. Na začátku sledovaného období byl tento podíl lehce nižší (18,5 % v roce 2009).

Struktura žen, které podstoupily UPT v daném roce podle počtu předchozích indukovaných potratů, se při srovnání let 2009 a 2019 relativně nejvíce snížila v případě počtu UPT žen se třemi a více (o 43,0 %) a dvěma (o 38,7 %) předchozími indukovanými potraty. Naopak nejmenší pokles byl sledován u žen, které prodělaly UPT v daném roce poprvé (o 22,8 %). Tímto nestejným vývojem se pak v procentní struktuře zvýšil podíl UPT žen bez předchozího indukovaného potratu z 62,3 % na 66,8 a snížilo se

²⁹ Nejedná se o vliv častějšího využívání „potratových pilulek“, protože i tato metoda potratu je evidována mezi UPT.

zastoupení s jedním předchozím UPT z 23,4 % na 21,4 %. Klesalo zastoupení i u vyššího počtu předchozích UPT. V případě samovolných potratů je trend z období 2009–2019 odlišný, když se při srovnání začátku a konce sledovaného období relativně nejvíce snížil počet samovolných potratů v případě žen bez předchozí zkušenosti s tímto druhem potratu (o 17,0 %), méně se snížilo množství evidovaných spontánních potratů u žen, co již jeden potrat tohoto druhu prodělaly (o 6,4 %). Rostl počet samovolných potratů v případě žen, které již mají v reprodukční anamnéze dva (o 10,0 %) nebo tři a více (o 34,9 %) předchozí spontánní potraty. Podíl samovolných potratů žen bez předchozího spontánního potratu, se snížil z 76,5 % na začátku zkoumaného období na 73,1 % na jeho konci. I přes absolutní pokles samovolných potratů v případě žen, u kterých evidujeme jeden předchozí potrat, se jejich podíl na všech spontánních potratech mezi roky 2009 a 2019 zvýšil z 17,4 % na 18,8 %. Rostlo i zastoupení samovolných potratů vyšších pořadí.

Tab. 5.2 Potraty podle druhu potratu a počtu předchozích potratů daného druhu, 2009–2019

Počet předchozích potratů daného druhu*	Potraty celkem*			Indukované potraty			Samovolné potraty		
	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019
0	23 288	21 573	18 802	15 351	14 190	11 855	11 194	10 386	9 293
1	10 127	9 244	7 765	5 775	4 986	3 808	2 548	2 482	2 386
2	4 181	3 777	3 087	2 139	1 755	1 312	626	674	689
3+	2 932	2 362	2 143	1 371	962	782	261	315	352
%									
0	57,5	58,4	59,1	62,3	64,8	66,8	76,5	75,0	73,1
1	25,0	25,0	24,4	23,4	22,8	21,4	17,4	17,9	18,8
2	10,3	10,2	9,7	8,7	8,0	7,4	4,3	4,9	5,4
3+	7,2	6,4	6,7	5,6	4,4	4,4	1,8	2,3	2,8

*V celkovém pohledu počet předchozích potratů odpovídá součtu uvedeného počtu předchozích samovolných potratů a interrupcí.

Nejvyšší ukončené vzdělání ženy je výrazným diferenčním faktorem pro ukončení těhotenství indukovaným potratem. Ve všech letech v období 2009–2019 byl evidován pokles podílu umělých přerušování těhotenství na všech potratech s rostoucí úrovní dosaženého vzdělání ženy. V posledním sledovaném roce tvořila umělá přerušování těhotenství 43,4 % ze všech provedených potratů v případě vysokoškolsky vzdělaných žen, zatímco u žen se základním nebo nižším vzděláním to bylo 75,8 %. U žen se středním odborným vzděláním bylo zastoupení indukovaných potratů 64,5 % a v případě žen s úplným středním vzděláním 60,4 %. Srovnání let 2009 a 2019 ukazuje nárůst, byť jen velmi malý, podílu UPT na celkovém počtu potratů pouze u žen se středním odborným vzděláním (o 0,3 p. b.). Naopak největší absolutní i relativní pokles byl evidován v případě žen s nejvyšším stupněm dokončeného vzdělání, a to o 4,8 p. b., respektive o téměř desetinu.

Tab. 5.3 Podíl UPT na celkovém počtu potratů podle vzdělání* ženy (%), 2009–2019

Vzdělání ženy	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Základní (vč. neukončeného)	77,6	77,3	74,5	76,1	75,8	76,5	75,8
Střední odborné	64,1	66,3	67,9	65,8	64,8	64,4	64,5
Úplné střední	62,2	61,9	61,3	60,2	60,2	58,7	60,4
Vysokoškolské	48,2	47,0	42,8	45,2	42,4	45,3	43,4
Nezjištěno	31,3	33,2	26,5	34,7	34,6	36,7	37,3
Celkem	60,8	59,2	57,1	56,8	55,5	55,5	55,8

* ÚZIS ČR používá na hlášení o potratu od roku 1994 vlastní číselník vzdělání.

Strukturu potratů podle rodinného stavu žen podstatně ovlivňuje vývoj složení žen v reprodukčním věku podle rodinného stavu (viz kapitola 1). Pokud se vezmou v potaz všechny potraty bez rozlišení jejich druhu, tak je od roku 2011 registrováno nejvíce potratů u svobodných žen, zatímco v předchozích letech šlo o vdané ženy. Při srovnání let 2009 a 2019 jsou právě svobodné ženy jedinou subpopulací, ve které počet potratů mírně vzrostl, a to z 16 822 na 16 917 (tab. 5.4). Na začátku sledovaného období byly evidovány hodnoty okolo 17,0 tisíc, v letech 2016–2017 bylo dosaženo maximálních hodnot cca 18,4 tisíce a poté

následoval pokles na 16,9 tisíc v posledním sledovaném roce. Mezi roky 2018 a 2019 došlo k poklesu o 585 potratů u svobodných žen. Počet potratů vdaných žen klesal v posledních deseti letech každoročně a z 18 297 v roce 2009 se propadl až na 11 382 v roce 2019 (o 393 méně než v roce 2018). Výrazně se v poslední dekádě snížilo i množství potratů rozvedených žen, jejichž počet klesal rovněž každoročně a celkově se snížil z 4 539 (rok 2009) na 2 435 (rok 2019), v posledním meziročním srovnání pak o 248). I v případě málo početné subpopulace ovdovělých žen se počet potratů mezi roky 2009 a 2019 snížil, z 209 na 95.

Tab. 5.4 Potraty podle druhu a rodinného stavu* ženy, 2009–2019

Rodinný stav ženy	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	Potraty celkem						
Svobodná	16 822	17 999	17 852	18 371	18 397	17 502	16 917
Vdaná	18 297	14 214	13 368	13 150	12 485	11 775	11 382
Rozvedená	4 539	3 766	3 505	3 442	3 088	2 683	2 435
Ovdovělá	209	183	169	137	135	94	95
Družka	77	106	104	84	118	80	59
Nezjištěno	584	688	763	737	789	818	909
Celkem	40 528	36 956	35 761	35 921	35 012	32 952	31 797
	Umělá přerušeni těhotenství						
Svobodná	11 271	11 604	11 067	11 463	11 247	10 697	10 469
Vdaná	9 873	7 459	6 687	6 421	5 891	5 506	5 321
Rozvedená	3 067	2 433	2 203	2 061	1 787	1 623	1 410
Ovdovělá	138	114	120	87	82	57	57
Družka	58	63	57	47	59	45	47
Nezjištěno	229	220	269	327	349	370	453
Celkem	24 636	21 893	20 403	20 406	19 415	18 298	17 757
	Samovolné potraty						
Svobodná	5 128	5 879	6 188	6 302	6 448	6 173	5 823
Vdaná	7 767	6 241	6 149	6 208	6 064	5 727	5 499
Rozvedená	1 337	1 215	1 204	1 265	1 193	972	945
Ovdovělá	64	62	48	45	46	32	34
Družka	18	37	40	32	53	30	8
Nezjištěno	315	423	453	360	386	394	411
Celkem	14 629	13 857	14 082	14 212	14 190	13 328	12 720

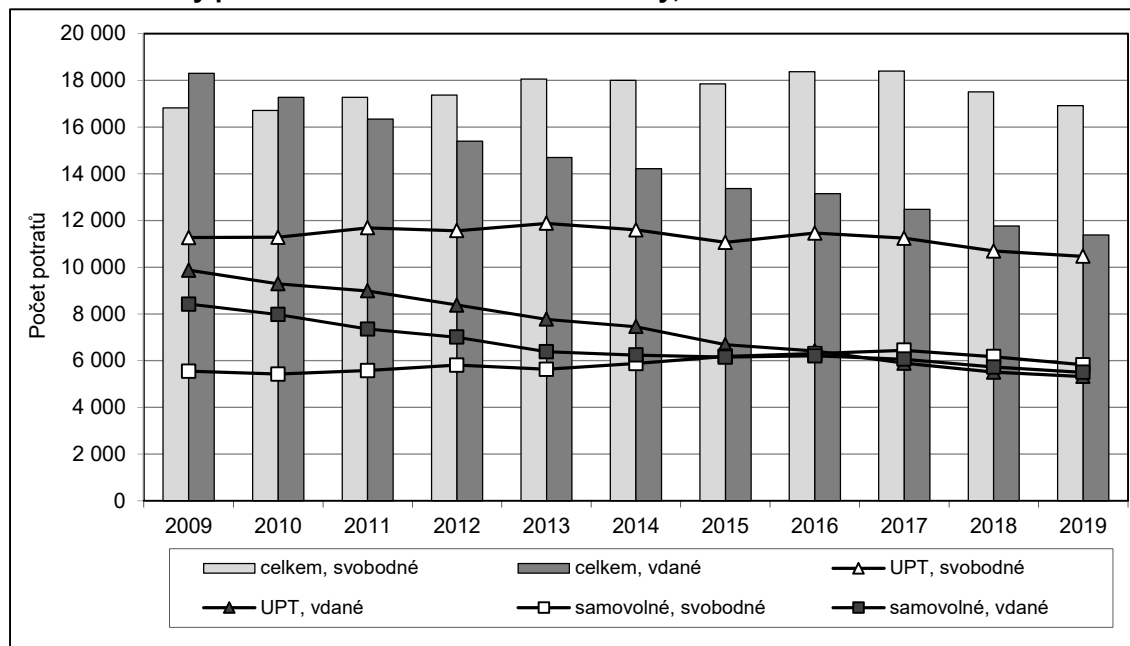
* ÚZIS ČR používá vlastní číselník rodinného stavu, který zahrnuje i kategorie družka a nezjištěno.

Vezmeme-li v úvahu pouze umělá přerušeni těhotenství, tak jsou svobodné ženy nejčastější kategorií z hlediska rodinného stavu každoročně již od roku 2007. Vývoj jejich počtu nebyl jednoznačný, když se v období 2009 a 2019 pohyboval mezi 10 469 (2019) a 11 883 (2013) případy. V posledním roce došlo k meziročnímu poklesu o 228 indukovaných potratů. Výrazně ve sledovaném období ubylo UPT u vdaných (z 9 873 na 5 321; mezi roky 2018 a 2019 o 185) a rozvedených (z 3 067 na 1 410; v posledním sledovaném roce o 213) žen, přičemž poklesy byly u obou těchto subpopulací každoroční. Podíl indukovaných potratů na všech potratech byl nejnižší u vdaných žen (46,7 % v roce 2019) a nejvyšší u svobodných (61,9 %). Podobné zastoupení jako u svobodných bylo evidováno i v případě ovdovělých (60,0 %) a rozvedených (57,9 %) žen. Z dlouhodobého pohledu se ale snižovalo zastoupení UPT u všech kategorií rodinného stavu.

Mezi ženami s evidovaným samovolným potratem jsou od roku 2015 nejčastěji zastoupené svobodné ženy, které v tomto roce poprvé početně překonaly vdané ženy (obr 5.2). Kategorie samovolných potratů svobodných žen je jedinou kombinací druhu potratu a rodinného stavu ženy, u které lze tvrdit, že ve sledovaném období výrazněji rostla. V roce 2009 bylo těchto potratů 5 128 a o deset let později 5 823. Vývoj ovšem nebyl jednoznačný, protože růst byl přerušen v letech 2010, 2018 a 2019. Poslední meziroční pokles byl o 350 případů. U vdaných žen došlo mezi roky 2009 a 2019 k poklesu počtu spontánních potratů z 7 767 na 5 499, přičemž každoroční pokles byl evidován vždy kromě roku 2016 (mezi roky 2018 a 2019 o 228).

Obdobně i registrované samovolné potraty rozvedených žen ve sledovaném období většinou početně klesaly, celkově pak z 1 337 v roce 2009 na 945 v roce 2019 (v posledním roce o 27), výjimkou byly pouze roky 2014 a 2016.

Obr. 5.2 Potraty podle druhu a rodinného stavu ženy, 2009–2019

Počty umělých přerušeni těhotenství se v období 2009–2019 snižovaly u všech kategorií žen podle počtu živě narozených dětí. Indukované potraty v případě žen se dvěma živě narozenými dětmi se absolutně i relativně snížily nejvíce – z 8 244 v roce 2009 na 5 627 o deset let později (tedy o 31,7 %). Lehce nižší pokles byl v případě UPT bezdětných žen, a to z 7 110 na 4 976 (o 30,0 % méně), a u žen s jedním dítětem – z 6 326 na 4 624 (o 26,9 %). Nejnižší (absolutně i relativně) pokles počtu UPT byl registrován u žen se třemi a více dětmi, když jich bylo 2 956 v roce 2009 a 2 530 v posledním sledovaném roce (o 14,4 % méně).

Tab. 5.5 Umělá přerušeni těhotenství podle rodinného stavu ženy a počtu živě narozených dětí, 2009–2019

Živě narozené děti	Ženy celkem			Vdané ženy			Svobodné ženy			Rozvedené ženy		
	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019
0	7 110	6 199	4 976	701	540	507	6 213	5 455	4 192	116	111	90
1	6 326	5 633	4 624	2 433	1 664	1 192	2 830	3 230	2 974	938	642	328
2	8 244	7 169	5 627	5 099	3 889	2 572	1 597	2 043	2 245	1 408	1 108	644
3+	2 956	2 892	2 530	1 640	1 366	1 050	631	876	1 058	605	572	348
celkem	24 636	21 893	17 757	9 873	7 459	5 321	11 271	11 604	10 469	3 067	2 433	1 410
%												
0	28,9	28,3	28,0	7,1	7,2	9,5	55,1	47,0	40,0	3,8	4,6	6,4
1	25,7	25,7	26,0	24,6	22,3	22,4	25,1	27,8	28,4	30,6	26,4	23,3
2	33,5	32,7	31,7	51,6	52,1	48,3	14,2	17,6	21,4	45,9	45,5	45,7
3+	12,0	13,2	14,2	16,6	18,3	19,7	5,6	7,5	10,1	19,7	23,5	24,7

Podrobnější členění umělých přerušeni těhotenství v kombinaci podle počtu živě narozených dětí a rodinného stavu ukázalo, že subpopulací, kde k UPT docházelo v roce 2019, i přes pokles ve sledovaném období let 2009-2019, nejčastěji, byly svobodné bezdětné ženy. Počet potratů těchto žen se snížil z 6 213 v roce 2009 na 4 192 v roce 2019. Druhou nejčetnější skupinou, která navíc při srovnání let 2009 a 2019 registrovala malý růst z 2 830 na 2 974 případů, byly rovněž svobodné ženy, ale tentokrát s jedním dítětem. Vdané ženy se dvěma dětmi byly v roce 2019 třetí nejpočetnější skupinou s 2 572 UPT a i tato skupina

zaznamenala podstatný pokles z 5 099 v roce 2009. Výraznější nárůst počtu indukovaných potratů se projevil pouze u svobodných žen se dvěma (z 1 597 v prvním sledovaném roce na 2 245 v roce 2019) a třemi a více dětmi (z 631 na 1 058). V případě rozvedených žen se UPT nejčastěji týkala žen se dvěma dětmi (644 případů v roce 2019). Mezi roky 2009 a 2019 se počty indukovaných potratů výrazně snížily u všech rozvedených žen podle počtu živě narozených dětí.

Úhrnná potratovost udávající průměrný počet potratů, který by žena během svého reprodukčního období prodělala za předpokladu neměnné intenzity potratovosti daného roku, se v roce 2019 meziročně snížila o 0,01 na 0,48 potratu na jednu ženu. Ve srovnání s rokem 2009 se její hodnota snížila z 0,53 potratu. Na tomto vývoji se nejvíce podílely trendy u úhrnné indukované potratovosti, která klesla z 0,33 UPT na jednu ženu v roce 2009 na 0,28 o deset let později. Mezi roky 2018 a 2019 její výše stagnovala. V případě úhrnné samovolné potratovosti nebyl vývoj jednoznačný, když se její úroveň pohybovala mezi roky 2009 a 2019 v rozmezí 0,18–0,20 spontánního potratu na ženu. V posledním roce byla evidována stagnace na hodnotě 0,19.

Tab. 5.6 Potratovost, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Úhrnná potratovost	0,53	0,51	0,51	0,51	0,51	0,49	0,48
Úhrnná samovolná potratovost	0,19	0,19	0,20	0,20	0,20	0,19	0,19
Úhrnná indukovaná potratovost	0,33	0,31	0,29	0,30	0,29	0,28	0,28
Průměrný věk žen při potratu	30,1	30,3	30,3	30,5	30,5	30,5	30,5
Průměrný věk žen při samovolném potratu	30,7	31,2	31,1	31,5	31,6	31,6	31,6
Průměrný věk žen při UPT	29,7	29,7	29,7	29,8	29,7	29,7	29,7

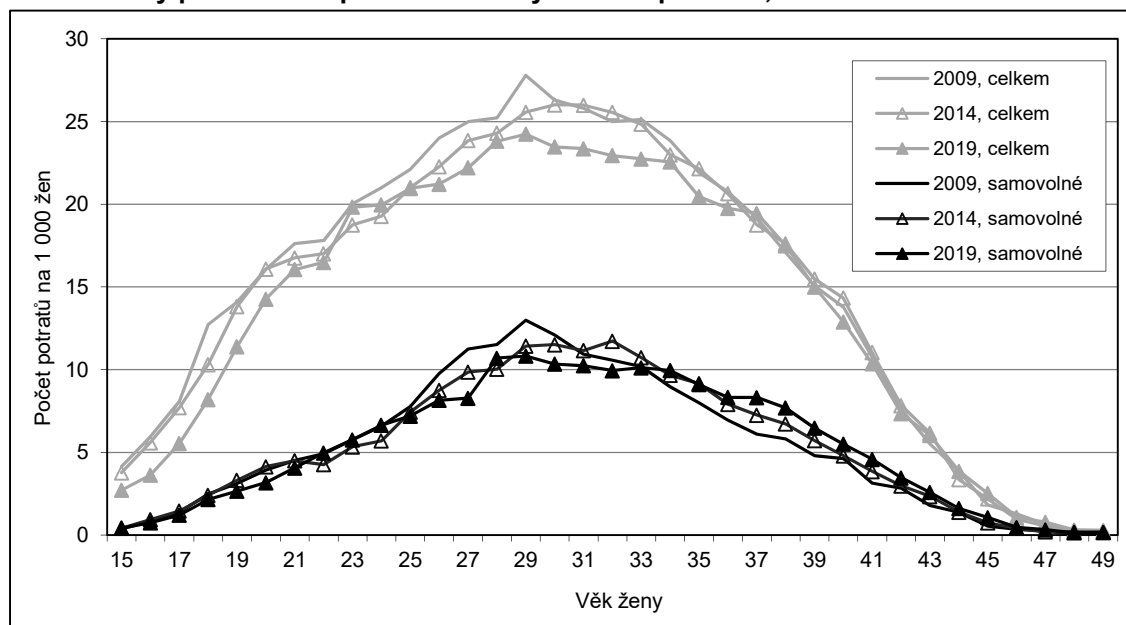
Tab. 5.7 Míry potratovosti podle druhu potratu a věku ženy (na 1 000 žen), 2009–2019

Věk ženy	Potratovost celkem			Samovolná potratovost			Indukovaná potratovost		
	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019
20	16,1	16,1	14,3	3,9	4,1	3,2	11,8	11,7	10,8
21	17,6	16,8	16,1	4,5	4,5	4,1	12,8	11,9	11,6
22	17,8	17,0	16,5	4,9	4,3	5,0	12,4	12,3	11,1
23	20,0	18,8	19,8	5,8	5,3	5,8	13,9	13,0	13,4
24	21,0	19,3	20,0	6,6	5,7	6,6	13,8	13,0	12,3
25	22,1	21,0	21,0	7,8	7,4	7,2	13,6	12,9	12,8
26	24,0	22,3	21,2	9,8	8,8	8,2	13,3	12,8	12,2
27	25,0	23,8	22,2	11,2	9,9	8,3	12,9	13,1	13,0
28	25,2	24,3	23,8	11,5	10,0	10,7	12,8	13,2	12,0
29	27,8	25,6	24,2	13,0	11,4	10,8	13,7	12,8	12,3
30	26,3	26,0	23,5	12,1	11,5	10,3	13,0	13,2	11,6
31	25,8	26,0	23,4	10,9	11,2	10,2	13,9	13,8	11,7
32	25,0	25,6	22,9	10,6	11,7	9,9	13,4	12,8	11,5
33	25,1	24,8	22,7	10,2	10,7	10,1	13,9	13,2	11,6
34	23,8	23,0	22,6	9,0	9,7	9,9	14,0	12,3	11,4
35	21,9	22,1	20,5	8,0	9,2	9,1	13,2	12,2	10,4
36	20,7	20,6	19,8	6,9	7,9	8,3	13,2	12,1	10,5
37	19,2	18,7	19,4	6,1	7,3	8,3	12,5	10,9	10,3
38	17,1	17,6	17,5	5,8	6,7	7,7	10,7	10,4	9,2
39	15,1	15,5	15,0	4,8	5,7	6,5	9,9	9,3	8,1
40	13,8	14,3	12,9	4,6	4,8	5,5	8,9	9,1	7,0
41	10,7	11,0	10,4	3,1	3,8	4,6	7,4	7,0	5,5
42	7,6	7,8	7,4	2,8	3,0	3,5	4,6	4,7	3,7
43	5,5	6,2	6,0	1,8	2,3	2,6	3,7	3,7	3,4
44	3,8	3,4	3,9	1,4	1,4	1,6	2,4	1,9	2,2

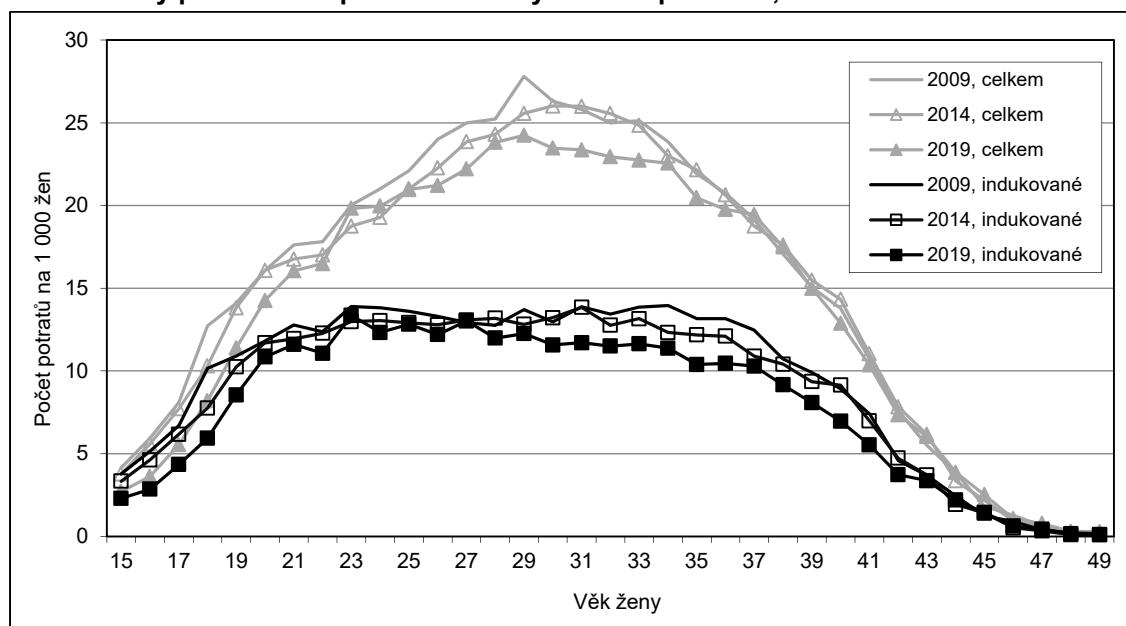
Průměrný věk ženy při potratu stagnoval třetím rokem po sobě na 30,5 letech, když ve srovnání s rokem 2009 se jeho hodnota zvýšila z 30,1 let (tab. 5.6). Dynamičtěji se vyvíjel průměrný věk při samovolném potratu, který vzrostl z 30,7 let na začátku období na 31,6 let v letech 2017–2019. Indukovaný potrat ženy podstoupily v průměru v 29,7 letech (2017–2019), v celém sledovaném období se hodnota pohybovala v rozmezí 29,5–29,8 let.

Míry samovolné potratovosti podle věku rostou z nízké úrovně na začátku reprodukčního období směrem k maximálním hodnotám okolo 30 let věku a následně klesají k nízkým hodnotám ke konci reprodukčního období (obr. 5.3). Nejvyšší hodnota byla v roce 2009 i 2019 evidována ve stejném věku – 29 let, i když při mírně odlišných hodnotách (13,0 samovolného potratu na 1 000 žen v roce 2009, 11,7 ‰ o deset let později. Mezi roky 2009 a 2019 se míry samovolné potratovosti u žen ve věku do 33 let převážně snižovaly a ve vyšších věcích naopak zvyšovaly. Jedním z faktorů, který na tento vývoj měl pravděpodobně vliv, bylo zvyšování průměrného věku těhotných žen.

Obr. 5.3 Míry potratovosti podle věku ženy a druhu potratu I, 2009–2019

Obr. 5.4 Míry potratovosti podle věku ženy a druhu potratu II, 2009–2019

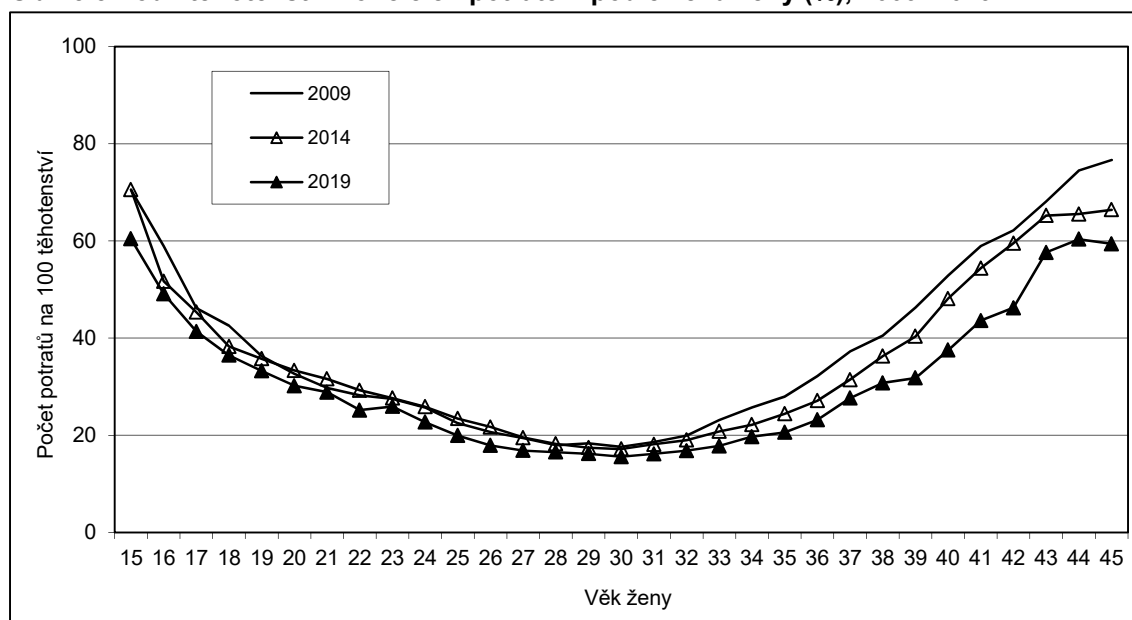

Tvar křivky intenzity indukované potratovosti podle věku ženy (obr. 5.4) se liší od křivky měr samovolné potratovosti (obr. 5.3). Neexistují zde maxima koncentrovaná do několika málo let, oproti tomu jsou míry indukované potratovosti obdobně vysoké v široké věkové skupině 20 až 37 let (10,3–13,4 UPT na 1 000 žen v roce 2019). V posledním sledovaném roce byla maximální hodnota evidována v poměrně nízkém věku 23 let (13,4 UPT na 1 000 žen; rozdíly oproti ostatním věkům však nejsou výrazné). Jednalo se o nejmladší věk s maximální hodnotou v daném roce z celého sledovaného období. Před deseti lety šlo o věk 34 let (14,0 UPT na 1 000 žen). Míry indukované potratovosti klesly při srovnání let 2009 a 2019 téměř ve všech věcích, ovšem nejvýraznější poklesy byly sledovány u dívek do 18 let (z absolutního i relativního hlediska) a třicátnic (zejména z absolutního pohledu).

Míry potratovosti podle věku bez rozlišení druhu potratu jsou obdobně jako intenzity samovolné potratovosti nejnižší na začátku a na konci reprodukčního období a rostou směrem k věkům, kde je reprodukce nejobvyklejší. Maximální hodnota měr potratovosti byla v roce 2009 u žen ve věku 29 let (27,8 potratu na 1 000 žen) a o deset let později zůstal věk s nejvyšší hodnotou ukazatele totožný (24,2 potratu na 1 000 žen). Intenzita potratovosti podle věku klesla za poslední dekádu téměř ve všech věcích. Z absolutního hlediska nejvíce poklesla úroveň potratovosti ve věkových skupinách do 20 let, a pak také u žen ve věku 26–33 let. Relativně se nejvíce snížila u dívek do 18 let.

Podíl těhotenství končících potratem klesl z 25,5 % v roce 2009 na 22,0 % v roce 2019, byť klesající trend nebyl plynulý. V posledním meziročním srovnání došlo ke snížení tohoto podílu o 0,4 p. b. Z hlediska věku byly jeho nejnižší hodnoty evidovány okolo vrcholu reprodukčního období, v roce 2019 se jednalo o věky 29 až 31 let se zhruba 16,0% podílem těhotenství ukončených potratem. Zastoupení potratů na celkovém úhrnu těhotenství se od uvedeného minima zvyšuje směrem k začátku nebo ke konci reprodukčního věku ženy. Ze srovnání údajů za roky 2009 a 2019 je zřejmé, že ke snížení tohoto podílu došlo ve všech věcích. Absolutně i relativně nejvyšší pokles byl zaznamenán ve věcích 39 až 49 let, zatímco nejnižší pokles byl u žen ve věku okolo 20 let.

Obr. 5.5 Podíl těhotenství končících potratem podle věku ženy (%), 2009–2019

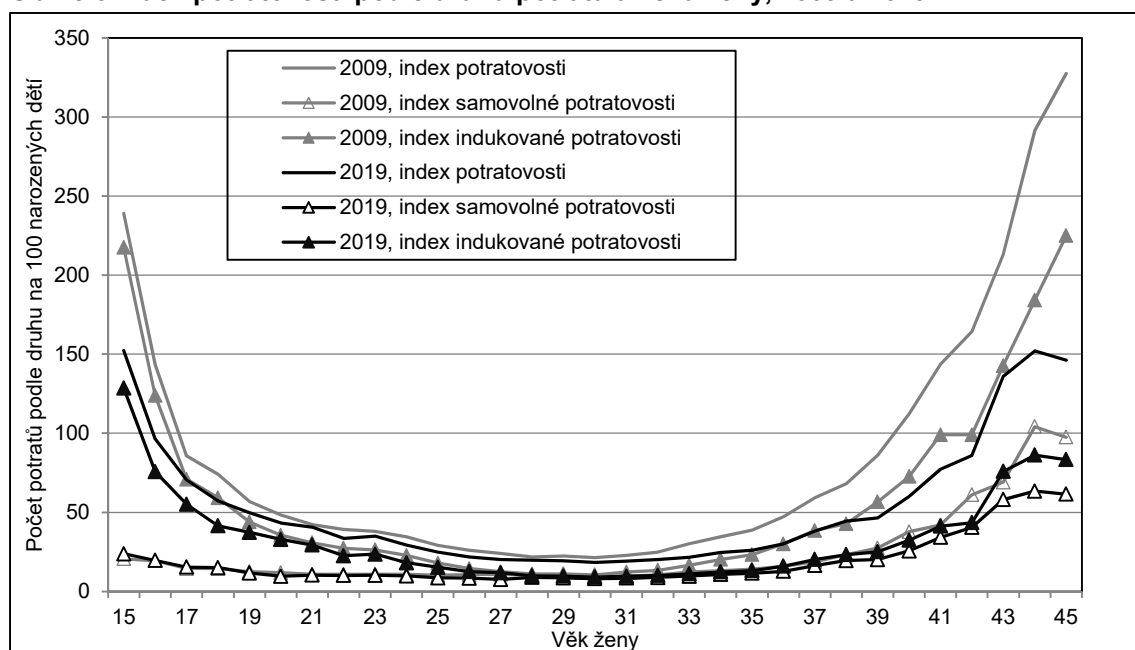

Index potratovosti vyjadřuje intenzitu potratovosti tak, že vztahuje počet potratů (podle druhu a věku ženy) na 100 narozených dětí. Výsledné hodnoty ukazatele jsou srovnatelné v čase a neovlivňují je počty těhotenství, jako tomu je u absolutních počtů potratů. Hodnoty indexu samovolné potratovosti kolísaly v poslední dekádě v rozmezí 11,3 spontánního potratu na 100 narozených dětí (2019) až 12,8 (2013). V posledních čtyřech letech měl ukazatel sestupný trend. V rozlišení podle věku dosahuje indikátor nadprůměrných hodnot u žen do 18 let, ve věcích 19–35 let je jeho úroveň nejnižší a směrem ke starším

věkům roste. Od věku zhruba 43 let dosahuje hodnot překračujících 50 samovolných potratů na 100 narozených dětí. Při srovnání let 2009 a 2019 lze sledovat, že úroveň ukazatele klesala téměř ve všech věcích, nejvýrazněji (absolutně i relativně) u žen ve věku 40 let a více.

Index indukované potratovosti se ve sledovaném období snížil z vyšší úrovně zaznamenané v letech 2009 až 2013 v rozmezí 20,4–22,1 až na 15,8 UPT na 100 narozených dětí v roce 2019, přičemž výše ukazatele od roku 2014 každoročně klesá. Index UPT je ve věkovém profilu nejvyšší na počátku reprodukčního období (u dívek do 18 let obvykle nad 50,0) a na jeho konci (od 43 let a více také nad 50,0). Ve věkové skupině 28–32 let obvykle dosahuje index indukované potratovosti svého minima a blíží se hodnotám pro samovolnou potratovost. Mezi roky 2009 a 2019 se index nejvíce snížil (absolutně i relativně) u mladých žen do 18 let a v případě žen ve věku 35 let a více.

Obr. 5.6 Index potratovosti podle druhu potratu a věku ženy, 2009 a 2019

Počet všech potratů žen-obyvatelk České republiky s cizí státní příslušností poklesl z 3 020 v roce 2009 na 1 691 v roce 2017. V posledních dvou letech počet stagnoval, když v roce 2019 dosáhl 1 699 případů.

Cizinkami, které nejčastěji podstupovaly v roce 2019 potrat, byly občanky Slovenska (448 potratů), Ukrajiny (378) a Vietnamu (234), které se dohromady na celkovém počtu potratů cizinek podílely z 62,4 %.

Zastoupení potratů cizinek na potratech všech žen (bez rozlišení státního občanství) kleslo mezi roky 2009 a 2017 z 7,5 % na 4,8 %, přičemž v posledních dvou letech mírně vzrostlo na 5,3 %. Podíl UPT ze všech potratů byl u cizinek mírně vyšší než u celé populace žen, když v roce 2019 dosáhl 57,6 % (vs. 55,8 % v případě všech žen). Na začátku sledovaného období, v roce 2009, byl však rozdíl vyšší (75,1 % u cizinek vs. 60,8 % pro všechny ženy).

Tab. 5.8 Potraty žen s cizím státním občanstvím, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Potraty cizinek celkem	3 020	1 955	1 909	1 773	1 691	1 712	1 699
v tom: samovolné potraty	698	581	645	625	656	637	661
umělá přerušeni těhotenství	2 268	1 337	1 195	1 091	981	1 016	978
ukončení mimoděložního těhotenství	54	37	69	57	54	59	60
ostatní	-	-	-	-	-	-	-
Podíl samovolných potratů (%)	23,1	29,7	33,8	35,3	38,8	37,2	38,9
Podíl umělých přerušeni těhotenství (%)	75,1	68,4	62,6	61,5	58,0	59,3	57,6
z nich ze zdravotních důvodů (%)	8,2	15,3	12,7	16,5	17,8	19,0	17,0

Podíl umělého přerušování těhotenství u cizinek, ke kterému bylo přistoupeno ze zdravotních důvodů, se zvýšil z 8,2 % v roce 2009 na maximální hodnotu ve sledovaném období 19,9 % v roce 2016. Následně toto zastoupení spíše mírně klesalo na 17,0 % v roce 2019. Aktuálně jde o podíl mírně nižší než pro všechny ženy (19,6 % v roce 2019).

6 Úmrtnost

Rok 2019 přinesl v České republice 112,4 tisíce úmrtí, z nichž úmrtí mužů představovala 51 %. Pokračoval trend snižování počtu úmrtí do 64 let věku se současným nárůstem zastoupení nejvyšších věkových skupin (90 a více let) mezi zemřelými. Naděje dožití při narození se meziročně zvýšila o čtvrtinu roku u mužů na 76,3 let a u žen o pětinu roku na 82,1 let. Kojenecká úmrtnost měla pro rok 2019 hodnotu 2,6 promile podobně jako v předcházejícím roce. Nejčastějšími příčinami smrti byly nemoci oběhové soustavy, novotvary a s odstupem nemoci dýchací soustavy, což odpovídá dlouhodobě obvyklému pořadí.

V roce 2019 zemřelo celkem 112 362 osob. To bylo o 558 (o 0,5 %) méně než v předchozím roce, ale více než v každém jiném roce uplynulé dekády 2009–2019. Pokles mezi posledními dvěma roky byl zapříčiněn pouze poklesem u žen, kterých zemřelo meziročně o 624 méně (o 1,1 %, celkově 55 023). Mužů zemřelo v roce 2019 naopak o 66 více než v roce 2018 (o 0,1 %, celkový počet 57 339). Může jít o náhodný výkyv nebo projev skutečnosti, že u žen jsou ve věku, kdy umírají nejčastěji, silné ročníky narozených na počátku třicátých let dvacátého století, které ale postupně početně slábnou. Naproti tomu u mužů, kde je věk s nejvyššími počty úmrtí o něco nižší, se do něho začínají dostávat silné ročníky narozené během druhé světové války.

Z pohledu pětiletých věkových skupin a absolutních počtů úmrtí byli v roce 2019 mezi muži nejčetněji zastoupeni 70–74 letí (9 300 zemřelých), mezi ženami 85–89leté (11 482 úmrtí). Zatímco u žen byla věková skupina 85–89 let nejpočetnější pravidelně od roku 2009, u mužů příslušelo maximum v letech 2009 až 2014 věkové skupině 80–84letých, od roku 2015 skupině 70–74 letých. Za touto situací stojí různě početné věkové skupiny obyvatel staršího věku a různá úroveň úmrtnosti mužů a žen v celé věkové škále.

Tab. 6.1 Zemřelí, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Zemřelí celkem	107 421	105 665	111 173	107 750	111 443	112 920	112 362
Zemřelí muži	54 080	53 740	55 934	54 880	56 442	57 273	57 339
v tom ve věku: 0–14	300	241	252	269	279	246	262
15–64	17 263	14 232	14 060	13 347	13 366	13 169	12 750
65+	36 517	39 267	41 622	41 264	42 797	43 858	44 327
z toho 80+	15 903	17 444	18 546	17 923	18 707	18 714	19 001
z toho 90+	1 937	3 313	3 657	3 741	4 125	4 122	4 402
Zemřelé ženy	53 341	51 925	55 239	52 870	55 001	55 647	55 023
v tom ve věku: 0–14	239	180	184	214	186	208	201
15–64	7 784	6 514	6 443	6 254	6 115	6 111	6 043
65+	45 318	45 231	48 612	46 402	48 697	49 328	48 779
z toho 80+	29 113	30 053	32 505	30 514	31 976	32 142	31 463
z toho 90+	5 745	8 751	9 971	9 645	10 818	11 191	11 286
Podíl (%) zemřelých ve věku 80 a více let: muži	29,4	32,0	32,5	33,2	32,7	32,7	33,1
ženy	54,6	57,6	57,9	58,8	57,7	57,8	57,2
Podíl (%) zemřelých ve věku 90 a více let: muži	3,6	6,2	6,5	6,8	7,3	7,2	7,7
ženy	10,8	16,9	18,1	18,2	19,7	20,1	20,5

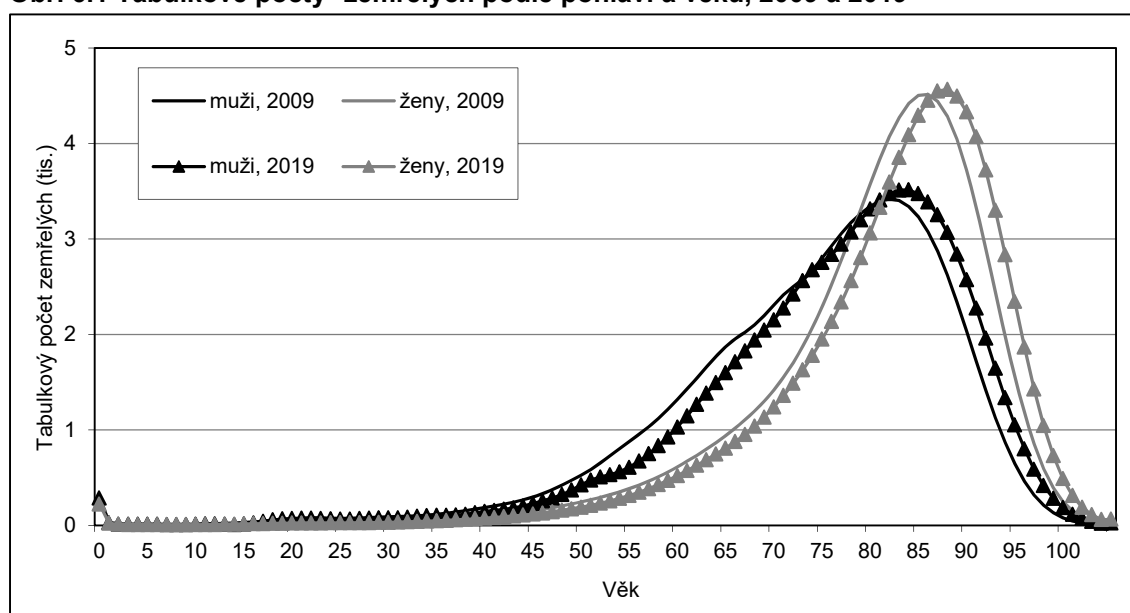
Děti ve věku 0–14 let tvořily 0,46 % (262) úmrtí v případě mužské subpopulace a 0,37 % (201) úmrtí u ženské subpopulace. Tento podíl byl v průběhu desetiletí poměrně setrvalý. Ke změně v zastoupení na celkovém počtu úmrtí ale došlo u skupin osob 15–64letých a u seniorů ve věku 65 a více let. Podíl mužů, zesnulých ve věku 15–64 let na celkovém úhrnu mužských úmrtí, klesl mezi roky 2009 a 2019 z 31,9 % (17 263) na 22,2 % (12 750). Mezi ženami představovaly 15–64 leté zesnulé 14,6 % (7 784) v roce 2009, o deset let později 11,0 % (6 043). Trend poklesu počtu a podílu těchto osob mezi zemřelými je zcela v souladu se změnami věkové skladby žijící populace. Muži 65 letí a starší tvořili v roce 2009 celkem 67,5 % (36 517) všech zemřelých mužů a o deset let později evidujeme nárůst na 77,3 % (44 327). U žen se jednalo

o podíl 85,0 % (45 318) na počátku dekády a 88,7 % (48 779) na jejím konci. Ve sledovaném období došlo také k nárůstu počtu úmrtí u nejvyšších věkových kategorií – 80 a víceletých a 90 a víceletých, a to u obou pohlaví. V roce 2019 tak například třetina mužů zemřela ve věku 80 a více let a každá pátá zemřelá žena měla za sebou v době úmrtí minimálně 90 let života. Nárůst podílu zemřelých ve věku 80 let a více se ale v posledních několika letech u obou pohlaví zastavil, zatímco podíl zemřelých ve věku 90 let a více rostl po celou dekádu (s lokální výjimkou v roce 2018 u mužů).

Vliv věkové struktury, tedy početnosti jednotlivých generací na celkovém počtu zemřelých, eliminují například ukazatele úmrtnostních tabulek. Tabulkové počty zemřelých uvádí, kolik by v jednotlivých věcích při pozorované pravděpodobnosti úmrtí v daném roce v tomtéž věku zemřelo osob, pokud by vstupní velikost generace byla vždy stejná. V hodnoceném období let 2009–2019 docházelo k posouvání maximálního počtu úmrtí do vyššího věku. U mužů byl v roce 2019 věk nejvyššího počtu úmrtí (modální věk) 84 let, u žen 88 let, v roce 2009 to bylo u obou pohlaví o dva roky dříve (v 82, resp. 86 letech). Obecně platí, že v mladším věku umírá více mužů než žen, s vyšším věkem se situace obrací. Tento zlom nastal v roce 2019 ve věku 82 let.

Obr. 6.1 Tabulkové počty* zemřelých podle pohlaví a věku, 2009 a 2019

* Ukazatel úmrtnostních tabulek udávající počet zemřelých podle věku při standardizované věkové struktuře.

Tab. 6.2 Zemřelí kojenci a kojenecká úmrtnost, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Zemřelí kojenci do 1 roku věku	341	263	272	317	304	292	288
v tom ve věku: 0 dnů	43	45	50	56	62	58	48
0–6 dokončených dnů	103	115	106	133	137	123	109
7–27 dokončených dnů	91	57	59	59	66	64	66
0–27 dokončených dnů	194	172	165	192	203	187	175
28–364 dokončených dnů	147	91	107	125	101	105	113
Kojenecká úmrtnost* celkem	2,9	2,4	2,5	2,8	2,7	2,6	2,6
v tom ve věku: 0 dnů	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
0–6 dokončených dnů	0,9	1,0	1,0	1,2	1,2	1,1	1,0
7–27 dokončených dnů	0,8	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
0–27 dokončených dnů (novorozenecká úmrtnost)	1,6	1,6	1,5	1,7	1,8	1,6	1,6
28–364 dokončených dnů (ponovorozenecká úmrt.)	1,2	0,8	1,0	1,1	0,9	0,9	1,0

* Počet zemřelých v daném věku na 1 000 živě narozených dětí.

Úmrtí dětí do jednoho roku věku představovala v uplynulém roce 0,26 % všech registrovaných úmrtí, konkrétně 165 chlapců a 123 dívek. Vyšší počty zemřelých kojenců mužského pohlaví než ženského jsou

dlouhodobě obvyklým jevem: v roce 2019 byla kojenecká úmrtnost chlapců 2,9 ‰ a 2,3 ‰ u dívek, o deset let dříve pak 3,1 ‰ a 2,7 ‰. Celková kojenecká úmrtnost roku 2019 byla nižší než v roce 2009, 2,6 ‰ vs. 2,9 ‰, avšak během celé uplynulé dekády nelze vysledovat stabilní trend poklesu – kojenecká úmrtnost spíše oscilovala kolem hodnoty 2,6 ‰ (2,9 ‰ pro chlapce a 2,3 ‰ pro dívky). Necelé dvě třetiny úmrtí kojeneckého věku nastanou v prvních čtyřech týdnech života – novorozenecká úmrtnost dosáhla v minulém roce hodnoty 1,6 ‰, ponovorozenecká 1,0 ‰.

Úmrtnostní poměry se při srovnání let 2009 a 2019 zlepšily pro všechny věkové skupiny mužské subpopulace a většinu věkových skupin populace žen. U žen byla výjimkou věková skupina 25–29letých, pro kterou se míra úmrtnosti (počet zemřelých v daném věku na počet osob stejného věku) nepatrně zvýšila, a věková skupina 15–19 letých, kde pozorujeme stagnaci. V obou případech jde ale o skupiny s velmi nízkou úrovní úmrtnosti, kdy i absolutně umírají pouze desítky žen. K nejméně výraznějšímu relativnímu zlepšení (při zohlednění jen těch věkových skupin, kdy už je míra úmrtnosti vyšší, nad 10 ‰), došlo mezi lety 2009 a 2019 u mužů ve skupině 60–64letých (o 20 %) a mezi ženami u 80–84 a 75–79letých (o 24 % a 22 %).

S vývojem úmrtnosti v konkrétních věkových skupinách nekoresponduje vývoj celkové hrubé míry úmrtnosti, kde je v uplynulé dekádě patrný určitý nárůst: z 10,5 zemřelých na tisíc obyvatel středního stavu na 10,9 u mužů; respektive z 10,0 na 10,2 u žen. Hrubou míru úmrtnosti však z velké míry ovlivňuje věková struktura a při pokračujícím stárnutí české populace nemá v dlouhodobém porovnání dobrou vypovídací schopnost.

Tab. 6.3 Míry úmrtnosti podle pětiletých věkových skupin a pohlaví (na 1 000 obyvatel), 2009–2019

Věková skupina	Muži							Ženy						
	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0	3,0	2,8	3,0	3,2	3,1	2,7	2,9	2,7	2,1	1,9	2,5	2,2	2,4	2,2
1–4	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
5–9	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
10–14	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
15–19	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
20–24	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
25–29	0,8	0,7	0,8	0,7	0,8	0,7	0,7	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
30–34	1,0	0,9	0,9	0,8	1,0	0,9	0,9	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4
35–39	1,4	1,2	1,2	1,2	1,1	1,3	1,2	0,6	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6
40–44	2,4	2,0	1,9	1,8	1,8	1,9	1,8	1,1	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9
45–49	4,0	3,4	3,3	3,2	3,0	3,0	3,0	1,9	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5
50–54	7,2	5,5	5,4	5,1	5,4	5,6	5,3	3,1	2,6	2,6	2,5	2,5	2,4	2,3
55–59	11,8	9,6	9,2	9,3	9,0	8,6	8,3	5,0	4,3	4,2	4,2	4,2	4,0	4,0
60–64	18,6	16,1	16,4	15,3	15,7	15,1	14,9	8,0	7,0	7,1	6,7	6,9	7,2	7,0
65–69	27,6	25,1	24,7	24,2	23,8	24,0	23,2	12,7	11,4	11,8	11,2	11,3	11,2	10,7
70–74	39,9	35,9	38,7	36,8	36,7	36,7	35,5	21,3	18,6	19,3	18,6	18,9	18,9	18,0
75–79	63,5	56,6	56,2	55,2	54,2	54,5	53,6	40,7	33,4	34,0	31,9	32,1	31,6	31,7
80–84	104,9	93,2	95,9	90,5	92,3	90,6	88,1	77,8	65,0	69,7	62,9	63,5	61,7	59,3
85–89	183,9	159,0	166,4	155,1	156,1	154,8	154,4	143,5	126,0	131,2	123,4	124,6	124,5	119,1
90+	296,2	278,4	285,8	274,0	285,7	269,9	271,2	273,7	237,3	253,2	232,0	248,6	248,8	242,5
Celkem*	10,5	10,4	10,8	10,6	10,8	11,0	10,9	10,0	9,7	10,3	9,8	10,2	10,3	10,2

* Tzv. hrubá míra úmrtnosti, definována jako podíl zemřelých ke střednímu stavu obyvatelstva daného roku (v promilách).

Pokles úmrtnosti v jednotlivých věkových skupinách je v souladu s vývojem naděje dožití při narození. Ta vzrostla za posledních deset let (2009–2019) u mužů o 2,2 roku (o 2,9 %), u žen o 1,8 roku (o 2,2 %). I její poslední meziroční zvýšení bylo o něco větší pro muže než pro ženy. Naděje dožití se v roce 2019 oproti roku 2018 zvýšila u mužů o čtvrt roku na 76,3 let, žen o pětinu roku na 82,1 let (tab. 6.4).

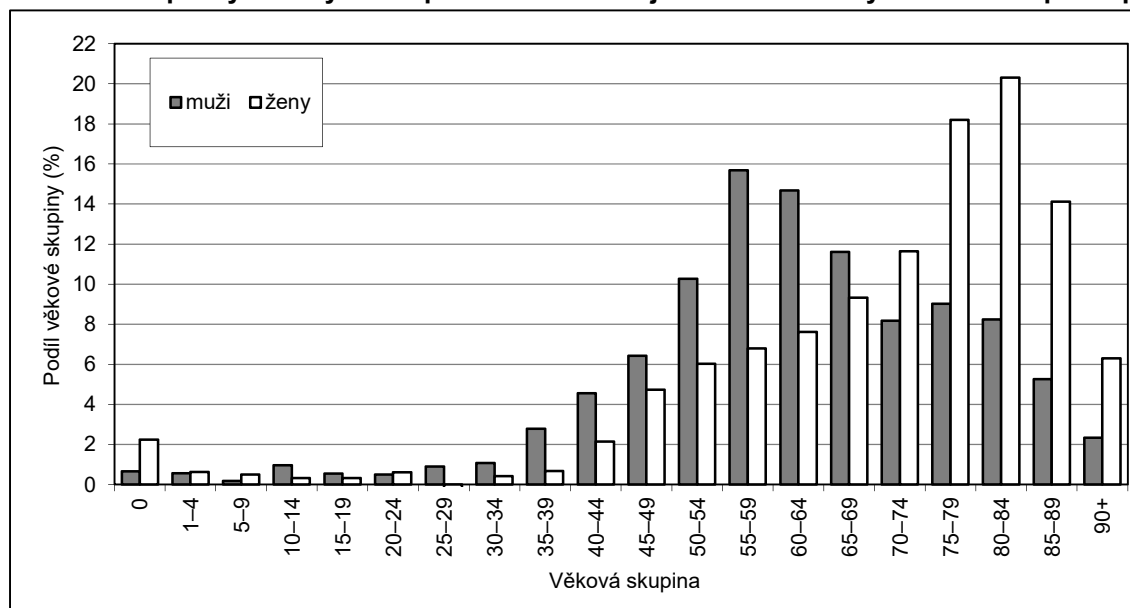

Tab. 6.4 Naděje dožití* ve vybraném věku podle pohlaví, 2009–2019

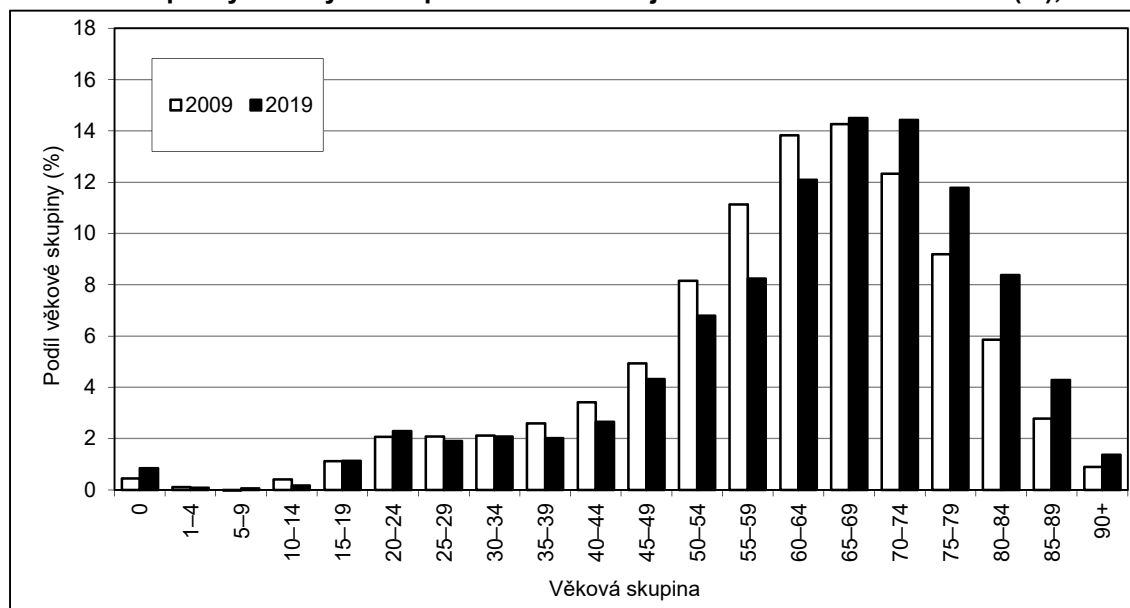
Věk	Muži							Ženy						
	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0	74,2	75,7	75,6	76,0	76,0	76,1	76,3	80,3	81,7	81,5	81,8	81,8	81,9	82,1
20	54,7	56,2	56,0	56,5	56,5	56,5	56,8	60,7	62,1	61,8	62,2	62,2	62,2	62,5
30	45,1	46,5	46,4	46,9	46,9	46,9	47,2	50,9	52,2	51,9	52,3	52,3	52,4	52,6
40	35,6	37,0	36,9	37,3	37,3	37,4	37,6	41,1	42,4	42,1	42,6	42,5	42,6	42,8
50	26,5	27,8	27,7	28,1	28,1	28,2	28,4	31,6	32,9	32,6	33,1	33,0	33,0	33,3
60	18,6	19,5	19,3	19,7	19,7	19,8	20,0	22,7	23,8	23,5	24,0	23,9	23,9	24,2
65	15,1	15,9	15,8	16,1	16,1	16,1	16,3	18,5	19,6	19,3	19,7	19,6	19,7	19,9
70	12,0	12,7	12,5	12,8	12,8	12,9	13,0	14,6	15,6	15,3	15,7	15,6	15,7	15,9
80	6,6	7,2	7,0	7,3	7,3	7,4	7,4	7,8	8,5	8,3	8,7	8,6	8,6	8,8

* Naděje dožití vychází z úmrtnostních tabulek zpracovaných jednotnou metodikou (užívanou ČSÚ od roku 2018).

Obr. 6.2 Příspěvky věkových skupin k rozdílu naděje dožití mezi roky 2009 a 2019 podle pohlaví (%)

Obr. 6.3 Příspěvky věkových skupin k rozdílu naděje dožití mezi muži a ženami (%), 2009 a 2019

Výpočtem příspěvků jednotlivých věkových skupin k růstu naděje dožití při narození mezi roky 2009 a 2019 vychází (obr. 6.2), že u mužů k nárůstu nejvíce přispěl pokles úmrtnosti ve věkové skupině 55–64 let (30,4 % z celkového přírůstku). U žen evidujeme největší příspěvek ve vyšším věku a užším věkovém rozpětí – skupina 75–84 let zajistila 38,5 % z celkového přírůstku střední délky života ženské populace.

Ženy měly v roce 2019 naději dožít se o 5,8 roku vyššího věku než muži. Úmrtnostní poměry mužů a žen se během uplynulého desetiletí mírně sblížily – v roce 2009 byla naděje dožití při narození žen o 6,1 roku vyšší než mužů, o pět let později o 6,0 roku. Rozdíl v celkové úmrtnosti podle pohlaví vytváří stále starší věkové skupiny: v roce 2009 k diferenci mezi ženami a muži nejvíce přispěla rozdílná úmrtnost 60–69letých (28,1 % příspěvku), v roce 2019 již 65–74letých (28,9 % příspěvku), tedy posun o jednu pětiletku (obr. 6.3).

Příčiny smrti jsou v České republice kódovány podle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10) a jejich následných aktualizací, vydávaných Světovou zdravotnickou organizací (poslední implementované jsou aktualizace s platností k 1. 1. 2018). Díky metodickým změnám jak v klasifikaci, tak i v procesu zpracování dat, však není statistika zemřelých podle příčin smrti v čase plně srovnatelná. Zásadními zlomovými byly v posledních deseti letech roky 2011, 2013 a 2018. Od roku 2011 se výběr základní příčiny smrti provádí pomocí programu pro automatizované kódování, kterým je software IRIS, mezinárodní skupinou vyvinutý standard používaný v mnoha evropských i jiných zemích³⁰. Od roku 2013 došlo k významné aktualizaci klasifikace a zároveň k úpravám ve formuláři „List o prohlídce zemřelého“ (LPZ), na kterém ohledávající, popř. pitvající lékař zaznamenává stavy, které vedly přímo ke smrti a stavy, které ke smrti přispěly³¹, a v systému předávání dat o příčinách smrti Českému statistickému úřadu, které na statistiku rovněž měly vliv³². Neaktuálněji se pak ve výsledné statistice příčin smrti (v detailním pohledu) projevil přechod na novou verzi softwaru IRIS podmíněný přijetím aktualizace MKN-10 platné k 1. 1. 2018. V tomto případě se mohly projevit změny napříč všemi diagnózami (zohlednění více stavů na jednom řádku LPZ a primární výběr stavu z nejnižšího řádku jako základní příčiny i při více stavech na nejnižším řádku části I LPZ). Vedle toho u některých onemocnění došlo k úpravám v nastavení příčinných vazeb (například pro diabetes mellitus, nemoci nervové soustavy, bakteriální infekce, sepse) či v automatizované substituci jednoho stavu jiným (například u vybraných vnějších příčin, otrava náhodná versus otrava nezjištěného úmyslu), které rovněž ovlivnily finální výběr základní příčiny smrti³³.

Nejčastější příčinou úmrtí mužů byla v roce 2019 onemocnění oběhové soustavy (tab. 6.5) s 22,3 tisíci úmrtími (tj. 38,9 % všech úmrtí mužů), přičemž polovinu z nich tvořily ischemické nemoci srdeční (akutní i chronické formy). Druhou příčku obsadily novotvary, které způsobily 15,9 tisíc úmrtí (27,8 %), když prvenství mezi nimi zaujímal zhoubný novotvar průdušky a plic s 3,5 tisíci zemřelými muži. Zastoupení dalších skupin onemocnění (kapitol MKN) na úmrtnosti mužů již nebylo tak četné. Třetí místo patřilo nemocem dýchací soustavy (4,5 tisíce zemřelých, tj. 7,8 %), čtvrté vnějším příčinám (3,8 tisíce, tj. 6,6 %). Dále se řadily nemoci trávicí soustavy (5,0 % úmrtí mužů), nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (4,2 %), které byly z 84 % reprezentované onemocněním diabetes mellitus) a nemoci nervové soustavy (2,8 %). Pořadí sedmi nejčastějších skupin příčin úmrtí mužů bylo v posledních deseti letech stabilní, jen na třetím a čtvrtém místě evidujeme změnu – na počátku desetiletí patřilo třetí místo vnějším příčinám, v jeho druhé polovině ho převzaly nemoci dýchací soustavy. U nejčastější příčiny smrti – nemocí oběhové soustavy – docházelo ve sledované dekádě k poměrně setrvalému poklesu podílového zastoupení na všech úmrtích –

³⁰ Viz podrobněji *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2011* (Kód publikace: 4007-12, <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-v-roce-2011-d1xwfwoa13>). Přechod na automatizované kódování výrazně ovlivnil např. statistiku úmrtnosti na hypertenzi, selhání srdce, cévní nemoci mozku, pneumonii, aterosklerózu, Alzheimerovu nemoc či vaskulární demenci.

³¹ V souladu s mezinárodním doporučením se rozšířila část I LPZ určená pro vykazování příčin smrti o čtvrtý řádek a také se rozšířila část pro popis vnějších příčin smrti.

³² Díky metodickým změnám došlo například ke zvýšení počtu událostí, kdy jako základní příčina smrti byl vyhodnocen diabetes mellitus.

³³ Podrobněji *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2018* (Kód publikace: 130069-19, <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2018>).

mezi roky 2009 a 2019 o 5,5 procentních bodů, když se i přes nárůst všech úmrtí snížily i absolutní počty úmrtí (o 1,7 tisíc). I podíl úmrtí na novotvary mezi lety 2009 a 2019 u mužů klesl, o 1,2 procentního bodu, počty zemřelých na tyto příčiny v uplynulé dekádě ale spíše kolísaly v rozmezí 15,1–15,9 tis.

Tab. 6.5 Zemřelí podle pohlaví a vybraných příčin smrti, 2009–2019

Základní příčina smrti (kód dle MKN)	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Muži celkem	54 080	53 740	55 934	54 880	56 442	57 273	57 339
Novotvary (C00–D48)	15 673	15 252	15 105	15 385	15 485	15 551	15 936
Zhoubný novotvar tlustého střeva (C18)	1 284	1 128	1 162	1 183	1 173	1 157	1 196
Zhoubný novotvar slinivky břišní (C25)	958	1 012	1 038	1 058	1 078	1 070	1 124
Zhoubný novotvar průdušky a plic (C34)	3 968	3 582	3 563	3 604	3 627	3 398	3 476
Zhoubný novotvar prostaty (C61)	1 305	1 509	1 327	1 421	1 372	1 372	1 443
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	963	1 830	1 977	1 995	2 025	2 307	2 386
Diabetes mellitus (E10–E14)	888	1 598	1 689	1 701	1 724	1 948	2 001
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	510	1 213	1 341	1 432	1 408	1 535	1 626
Alzheimerova nemoc (G30)	131	496	521	635	641	689	791
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	24 051	22 489	23 425	22 257	22 840	22 925	22 328
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	12 101	12 603	12 777	11 787	11 882	11 690	11 197
Akutní infarkt myokardu (I21–I22*)	3 707	3 165	2 869	2 693	2 673	2 353	2 259
Selhání srdce (I50)	925	1 456	1 778	2 095	2 315	2 483	2 514
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	4 820	3 885	3 929	3 707	3 633	3 443	3 218
Ateroskleróza (I70)	2 484	647	695	705	680	702	684
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	3 505	3 520	4 115	3 984	4 392	4 481	4 461
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	2 710	2 537	2 626	2 552	2 734	2 831	2 886
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	4 176	3 860	3 903	3 667	3 809	3 890	3 809
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	758	600	637	540	515	551	552
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	1 230	1 196	1 133	1 060	1 108	1 102	949
Ostatní	2 492	3 039	3 442	3 608	3 749	3 753	3 907
Ženy celkem	53 341	51 925	55 239	52 870	55 001	55 647	55 023
Novotvary (C00–D48)	12 391	12 351	12 302	12 421	12 367	12 715	12 933
Zhoubný novotvar tlustého střeva (C18)	990	909	912	880	890	884	913
Zhoubný novotvar slinivky břišní (C25)	888	986	982	1 020	1 006	1 089	1 142
Zhoubný novotvar průdušky a plic (C34)	1 478	1 664	1 686	1 712	1 820	1 864	1 846
Zhoubný novotvar prsu (C50)	1 607	1 581	1 609	1 685	1 620	1 621	1 740
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	1 208	2 260	2 514	2 526	2 472	2 830	2 774
Diabetes mellitus (E10–E14)	1 079	1 902	2 039	2 065	2 001	2 332	2 267
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	579	1 451	1 678	1 724	1 861	2 101	2 093
Alzheimerova nemoc (G30)	266	873	1 041	1 113	1 223	1 409	1 391
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	30 049	26 138	27 544	25 354	26 506	25 867	25 065
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	13 664	13 436	13 882	11 961	12 505	11 601	11 139
Akutní infarkt myokardu (I21–I22*)	2 970	2 311	2 115	1 980	2 034	1 636	1 534
Selhání srdce (I50)	1 017	1 589	2 040	2 462	2 808	3 016	2 963
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	7 372	5 525	5 657	5 088	4 871	4 542	4 201
Ateroskleróza (I70)	3 436	939	985	909	905	899	851
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	2 888	2 690	3 363	3 144	3 675	3 834	3 731
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	2 099	1 937	2 033	1 960	2 035	2 095	2 137
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	1 770	1 854	1 909	1 844	1 799	1 955	1 876
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	269	190	178	180	174	185	168
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	234	293	254	258	289	250	242
Ostatní	2 357	3 244	3 896	3 897	4 286	4 250	4 414

Pozn.: K větším aktualizacím MKN-10 došlo v letech 2009, 2012, 2013 a 2018.

* Kód I22 Pokračující infarkt myokardu se od roku 2018 nepoužívá jako základní příčina smrti, místo něho určena akutní forma I21.

Žen zemřelo v roce 2019 na nemoci oběhové soustavy 25,1 tisíc (tj. 45,6 % všech úmrtí žen) a jejich nejčastější zástupce, ischemické nemoci srdeční, zapříčinily 20,2 % všech ženských úmrtí. Druhou

nejčastější příčinou smrti byly s 12,9 tisíci případů novotvary (23,5 % všech úmrtí žen). I v případě žen byl stejně jako u mužů nejčastější novotvar průdušky a plíce s 1,8 tisíci úmrtími, těsně ho následoval novotvar prsu, na který zemřelo 1,7 tisíc žen. Jako další skupiny příčin smrti se s markantním odstupem řadily nemoci dýchací soustavy (3,7 tisíce zemřelých žen, tj. 6,8 %), nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (2,8 tisíc, tj. 5,0 %), z 82 % zastoupené diabetem mellitus, dále nemoci trávicí soustavy (3,9 % úmrtí žen), nervové soustavy (3,8 %) a na sedmé pozici vnější příčiny (3,4 %). Pořadí prvních třech nejčastějších příčin smrti žen se v poslední dekádě nezměnilo, nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek se posunuly ze šestého místa v roce 2009 na čtvrté v roce 2019 a nemoci nervové soustavy ve stejném čase ze sedmé příčky na šestou. U žen ještě jednoznačněji než u mužů sledujeme po celé uplynulé desetiletí pokles podílu úmrtí na nemoci oběhové soustavy, (s malou výjimkou v roce 2017), který se mezi lety 2009 a 2019 snížil o 10,8 procentních bodů (absolutně o 5,0 tisíc případů, při současném nárůstu počtu všech úmrtí žen).

Pořadí hlavních skupin příčin smrti na prvních třech příčkách je u mužů a žen totožné, i když při jiných procentuálních podílech. Vliv odlišnosti životního stylu a míry rizikovosti chování se projevuje především na rozdílném pořadí a zastoupení úmrtí na vnější příčiny – u mužů byl jejich výskyt po celou dekádu oproti ženám přibližně dvojnásobný. Dále jsou mezi muži více zastoupeny úmrtí na novotvary, nemoci dýchací a trávicí soustavy. V ženské části populace se naopak častěji vyskytují úmrtí na nemoci oběhové soustavy a také na nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek a nemoci nervové soustavy, dvou skupin příčin smrti, které v posledních letech nabývají na významu.

Standardizované míry úmrtnosti na vybrané skupiny příčin smrti, vyjadřující úroveň úmrtnosti očištěnou od vlivu věkového složení, se v roce 2019 seřadily ve stejném pořadí jako absolutní počty zemřelých na vybrané skupiny příčin smrti, a to u mužů i žen (tab. 6.6). Výjimkou byly nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek, na něž muži vykazují pátou nejvyšší úroveň úmrtnosti, zatímco dle absolutních počtů jsou šesté nejčastější (pořadí si zaměnily s nemocemi trávicí soustavy).

V roce 2019 došlo oproti roku 2018 k poklesu standardizované míry celkové úmrtnosti – o 1,7 % u mužů a o 3,0 % u žen. Z pohledu posledního desetiletí se jednalo o pokles o 14,8 % u mužů a o 16,6 % u žen. Poslední meziroční pokles byl u mužů ze sledovaných sedmi nejčastějších skupin příčin úmrtí patrný u nemocí oběhové soustavy (o 4,7 %), nemocí dýchací soustavy (o 2,8 %) a u vnějších příčin (o 1,4 %). V dlouhodobějším porovnání došlo k poklesu standardizované úmrtnosti u mužů nejvíce opět v případě nemocí oběhové soustavy (o 29,0 % mezi roky 2009 a 2019), dále u novotvarů (o 16,1 %), vnějších příčin (o 14,4 %) a nemocí trávicí soustavy (10,5 %). Naopak u nemocí nervové soustavy a nemocí endokrinních, výživy a přeměny látek byl zaznamenán nárůst úmrtnosti jak v horizontu posledního desetiletí, tak i posledního roku (mezi roky 2009 a 2019 zvýšení o 211,8 % a 109,3 %, meziročně o 6,1 % a 1,4 %).

U žen došlo mezi lety 2018 a 2019 k poklesu standardizované úmrtnosti (ze sledovaných skupin) u všech kromě novotvarů a nemocí trávicí soustavy, přičemž nejmarkantněji u vnějších příčin (o 5,8 %), nemocí oběhové soustavy (o 5,0 %) a nemocí dýchací soustavy (o 4,6 %). V porovnání let 2009 a 2019 je patrný největší pokles u úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy (o 34,4 %), nemoci trávicí soustavy (o 12,9 %) a na novotvary (o 11,0 %). K nárůstu úmrtnosti v dlouhodobějším pohledu došlo, stejně jako u mužů, v případě nemocí nervové soustavy a nemocí endokrinních, výživy a přeměny látek (o 215,9 % a 91,8 % mezi roky 2009 a 2019). U obou pohlaví ale musíme v dlouhodobějším porovnání brát v potaz i vliv metodických změn, viz výše.

**Tab. 6.6 Standardizované* míry úmrtnosti podle pohlaví a vybraných příčin smrti
(na 100 000 obyvatel), 2009–2019**

Základní příčina smrti (kód dle MKN)	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Muži celkem	1 752,3	1 568,5	1 607,0	1 533,9	1 543,3	1 519,8	1 493,2
Novotvary (C00–D48)	441,8	390,4	381,4	378,3	374,4	367,0	370,4
Zhoubný novotvar tlustého střeva (C18)	38,9	30,4	30,9	30,7	30,2	28,9	29,1
Zhoubný novotvar slinivky břišní (C25)	25,4	24,6	24,6	25,2	24,3	23,9	24,6
Zhoubný novotvar průdušky a plic (C34)	102,8	85,3	83,5	81,8	82,4	74,5	75,5
Zhoubný novotvar prostaty (C61)	48,0	47,4	40,6	41,6	39,8	37,8	39,7
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	31,1	55,1	60,1	59,1	58,8	64,1	65,1
Diabetes mellitus (E10–E14)	28,3	47,9	51,5	50,3	49,1	52,9	53,9
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	14,5	35,7	37,9	41,2	40,3	42,5	45,1
Alzheimerova nemoc (G30)	4,9	18,0	17,5	21,2	21,2	21,5	25,5
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	897,2	734,6	747,8	691,2	689,2	668,3	636,8
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	445,7	414,4	415,4	370,6	362,4	344,4	321,7
Akutní infarkt myokardu (I21–I22**)	117,3	88,0	78,3	71,7	69,7	58,2	55,5
Selhání srdce (I50)	32,3	47,4	57,2	66,1	69,8	73,3	72,5
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	193,3	131,4	127,9	116,7	111,5	100,4	92,0
Ateroskleróza (I70)	100,6	22,7	24,1	22,2	21,4	21,9	20,8
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	122,4	108,7	123,6	116,3	126,9	123,9	120,4
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	70,2	60,8	62,1	59,8	61,3	62,5	62,8
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	100,7	91,7	91,9	85,0	86,4	87,4	86,2
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	14,9	11,8	12,5	10,7	10,3	11,0	10,9
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	25,5	24,5	23,0	21,7	22,2	22,1	19,0
Ostatní	74,5	91,6	102,2	103,1	106,1	103,9	106,4
Ženy celkem	1 155,2	1 009,9	1 052,6	981,7	1 001,0	993,3	963,8
Novotvary (C00–D48)	244,8	225,0	221,3	219,3	215,0	217,6	217,8
Zhoubný novotvar tlustého střeva (C18)	20,0	16,5	16,4	15,8	15,6	15,3	15,5
Zhoubný novotvar slinivky břišní (C25)	17,5	18,0	17,5	17,9	17,4	18,5	19,1
Zhoubný novotvar průdušky a plic (C34)	28,3	29,6	29,6	29,6	31,0	31,3	30,6
Zhoubný novotvar prsu (C50)	32,2	29,1	29,0	30,1	28,5	28,1	29,6
Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (E00–E90)	25,2	44,0	47,2	46,9	44,6	50,5	48,3
Diabetes mellitus (E10–E14)	22,4	36,8	38,1	38,2	35,9	41,3	39,3
Nemoci nervové soustavy (G00–G99)	11,5	27,3	31,0	31,6	33,2	37,1	36,2
Alzheimerova nemoc (G30)	5,4	16,6	19,5	20,5	22,0	25,0	24,2
Nemoci oběhové soustavy (I00–I99)	682,4	526,6	541,0	482,8	493,6	471,4	447,9
Ischemické nemoci srdeční (I20–I25)	314,4	274,6	276,0	229,9	234,8	213,0	200,1
Akutní infarkt myokardu (I21–I22**)	65,3	45,2	40,1	36,6	36,9	29,2	26,7
Selhání srdce (I50)	23,1	32,3	39,8	46,9	52,6	55,0	53,3
Cévní nemoci mozku (I60–I69)	166,1	109,8	109,6	95,8	89,9	81,7	74,4
Ateroskleróza (I70)	80,9	19,7	20,5	17,8	17,2	16,8	15,5
Nemoci dýchací soustavy (J00–J99)	63,4	52,2	63,9	58,4	66,6	68,0	64,9
Nemoci trávicí soustavy (K00–K93)	42,5	36,3	37,7	35,5	36,3	36,7	37,0
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (V01–Y98)	36,1	35,5	36,4	34,3	33,1	35,5	33,5
Dopravní nehody (V01–V99, Y85)	5,1	3,5	3,4	3,3	3,2	3,4	3,1
Sebevraždy (X60–X84, Y870)	4,4	5,5	4,7	4,7	5,3	4,6	4,4
Ostatní	49,3	63,0	74,2	72,9	78,6	76,6	78,1

* Pro standardizaci byl použit standard evropské populace, vydaný Eurostatem v roce 2013

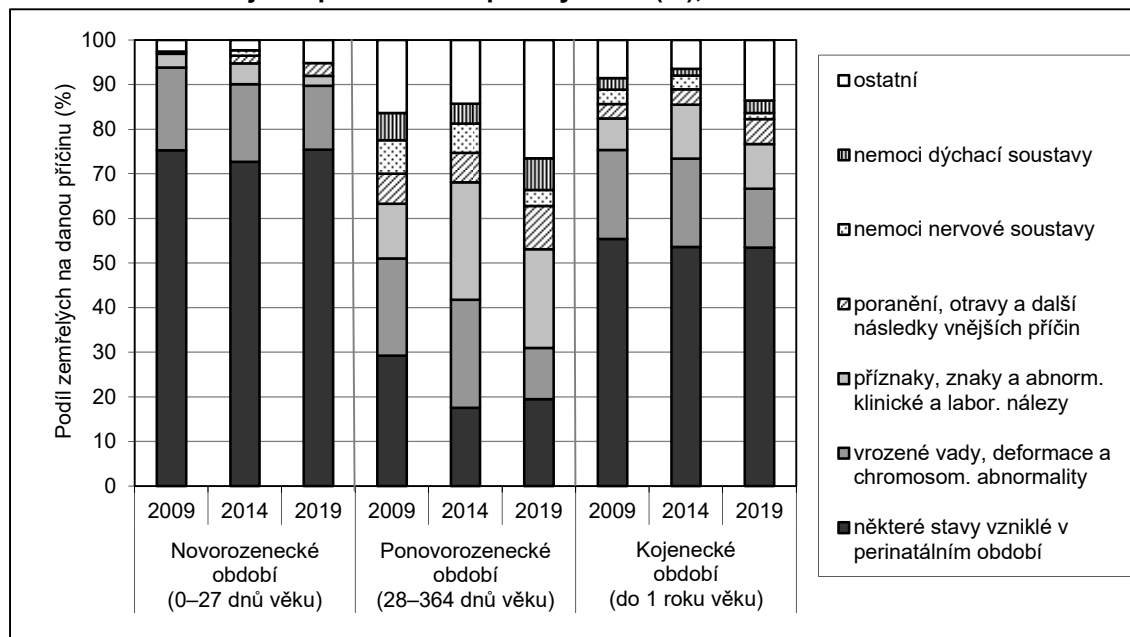
(zdroj: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-RA-13-028>).

** Kód I22 Pokračující infarkt myokardu se od roku 2018 nepoužívá jako základní příčina smrti, místo něho určena akutní forma I21.

Pouze pro úmrtí dětí do jednoho roku věku (kojenecká úmrtnost) je vyhrazena samostatná kapitola MKN-10 označená jako „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“. Tyto stavy v roce 2019 způsobily 53,5 % úmrtí kojenců (154 případů) a nadpoloviční podíl si držely po celou uplynulou dekádu (obr. 6.4). Druhé místo v úmrtnosti kojenců patří skupině „Vrozené vady, deformace a chromozomální abnormality“ (13,2 % v roce

2019, resp. 38 úmrtí) a třetí skupině „Příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy nezařazené jinde“ (10,1 % v roce 2019, resp. 29 úmrtí). Pořadí příčin smrti kojenců na prvních třech příčkách zůstalo stejné po celé období 2009–2019, v jednotlivých letech se měnilo jen jejich podílové zastoupení.

Obr. 6.4 Zemřelí kojenci podle věku a příčiny smrti (%), 2009–2019

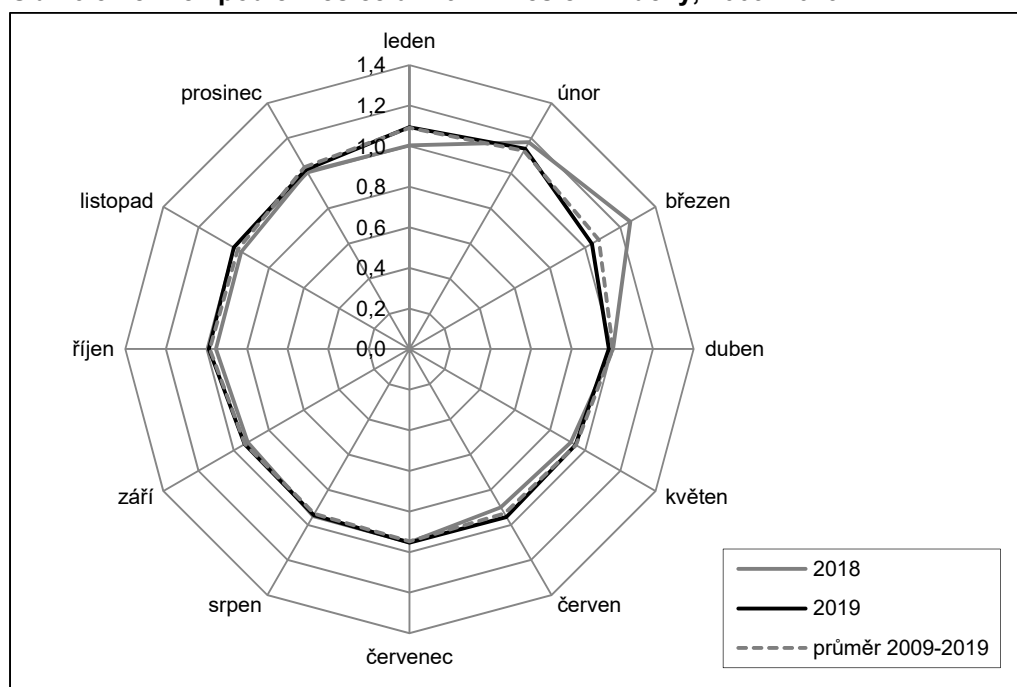

„Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ jako příčina smrti zcela převažují v novorozeneckém období (úmrtí prvních čtyř týdnů života) – v roce 2019 způsobily 75,4 % novorozeneckých úmrtí, tj. 132 a kolem tříčtvrtinového podílu se držely dlouhodobě. „Vrozené vady, deformace a chromozomální abnormality“ zapříčiňují necelou pětinu všech novorozeneckých úmrtí a na ostatní příčiny tak po celou uplynulou dekádu zbývalo do 10 % úmrtí. Rovnoměrněji jsou jednotlivé skupiny příčin smrti rozloženy ve zbývající části kojeneckého věku, ponovorozeneckém období (věk 28–364 dnů) – konkrétně v roce 2019 připadalo na „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“ 19,5 % ponovorozeneckých úmrtí (tj. 22), na „Vrozené vady, deformace a chromozomální abnormality“ 11,5 % (13 případů) a na „Příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy nezařazené jinde“ 22,1 % (25 úmrtí). Více než v novorozeneckém věku jsou zastoupeny i další kategorie příčin smrti, například vnější příčiny dosáhly v minulém roce na všech ponovorozeneckých úmrtích podílu 9,7 %, nemoci oběhové soustavy (v grafu skryté v kategorii „ostatní“) 8,8 %. Celkové počty případů úmrtí ve věku 28–364 dnů jsou ale už tak nízké, že meziročně dochází k nezanedbatelným výkyvům zastoupení jednotlivých příčin. Přesto po většinu minulé dekády platilo, že nejčastější příčinou smrti i ponovorozeneckého období byly „Některé stavy vzniklé v perinatálním období“.

Sezónnost úmrtnosti z pohledu kalendářních měsíců v roce má svojí dlouhodobou pravidelnost – při standardizaci na stejný počet dní v měsíci připadá nejvíce úmrtí na zimní měsíce s maximem v únoru a nejméně na období od června do září. Celkovou sezónnost počtu úmrtí určuje z největší části intenzita výskytu respiračních onemocnění. Rok 2019 se nesl plně v tomto trendu, po netypickém výkyvu roku 2018 s nejvyšším počtem úmrtí v březnu a po letech 2017 a 2016, kdy bylo maxima počtu zemřelých dosaženo v lednu a v prosinci (obr. 6.5). Uvedené výkyvy působily hlavně odlišné termíny kulminace chřipkové epidemie. V uplynulém roce, pohledem kalendářních měsíců neочиštěných na stejný počet dní, skonalo nejvíce osob v lednu (10 448), březnu (9 917), únoru (9 833) a nejméně v září (8 673) a červnu (8 821). V perspektivě standardizovaných měsíců došlo k maximálnímu počtu úmrtí právě v únoru, minimum zůstalo v září.

Obr. 6.5 Zemřelí podle měsíce úmrtí* – měsíční indexy, 2009–2019

* Po přepočtu na stejný počet dní v měsíci.

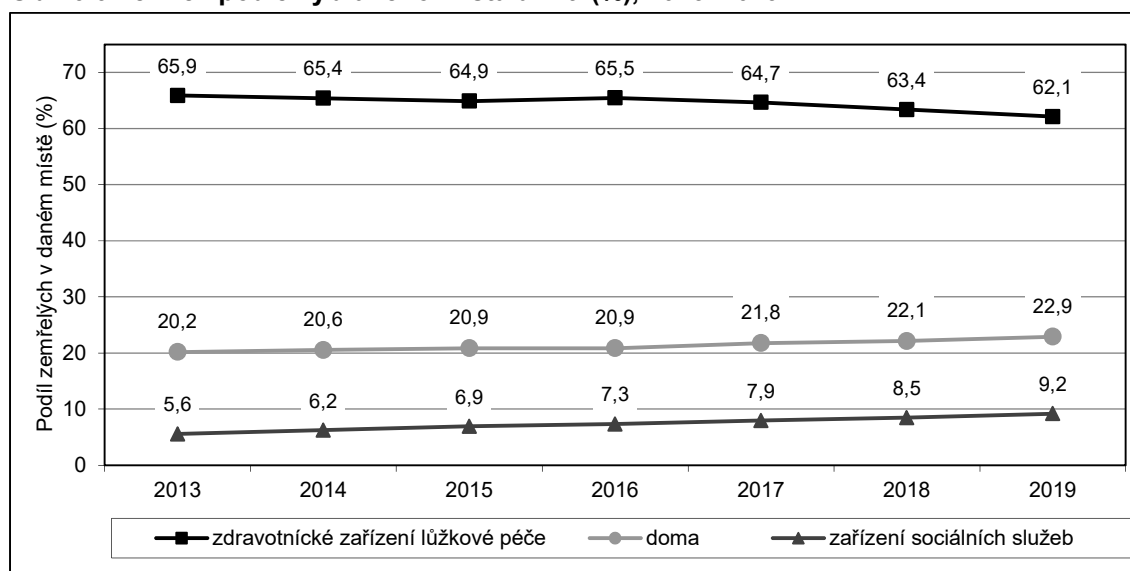
K nejvyššímu počtu úmrtí v ČR z hlediska místa dochází ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče – v roce 2019 bylo těchto úmrtí evidováno 69 815 (62,1 % všech úmrtí). Doma zemřelo 25 736 osob (22,9 %) a v zařízeních sociálních služeb 10 314 (9,2 %). Tato tři nejfrekventovanější místa si držela své pořadí po celou dobu aktuálně používaného číselníku místa úmrtí (od roku 2013), jejich relativní zastoupení se ale měnilo ve prospěch druhých dvou nejvíce četných na úkor úmrtí ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče (obr. 6.6).

Statistika místa úmrtí má svá specifika daná věkem i pohlavím. V roce 2019 například mezi osobami ve věku 15–39 let 17,5 % zesnulo na veřejném místě, zatímco v celkovém úhrnu to bylo 1,5 %. Vyšší podíl z nich zemřel i doma (28,1 %). Naopak menší podíl zemřel ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče (35,2 %). Věková skupina starších nactiletých a mladých dospělých je nejodlišnější od celku. Úmrtí v zařízeních sociálních služeb (domovy pro seniory a podobná zařízení) jsou zase častěji zastoupená u nejstarších osob (80 let a více), 15,9 % v roce 2019, kdežto v celkovém úhrnu 9,2 %. Muži častěji než ženy umírají hlavně doma (25,1 % versus 20,6 % v roce 2019) a na veřejném místě (2,4 % versus 0,6 %), ženy naopak v zařízeních sociálních služeb (13,3 % úmrtí žen a 5,3 % úmrtí mužů v roce 2019).

Tab. 6.7 Zemřelí podle místa úmrtí*, 2019

Místo úmrtí	Věková skupina					Pohlaví		Celkem
	0–14	15–39	40–59	60–79	80 a více	muži	ženy	
Celkem	463	1 887	9 716	49 832	50 464	57 339	55 023	112 362
Doma	93	531	3 023	12 694	9 395	14 400	11 336	25 736
Zdravotnické zařízení lůžkové péče	310	665	5 037	32 308	31 495	35 549	34 266	69 815
Jiné zdravotnické zařízení	4	4	75	579	630	615	677	1 292
Na ulici, veřejném místě	16	330	570	654	139	1 397	312	1 709
Při převozu	6	15	76	317	184	331	267	598
V zařízení sociálních služeb	0	19	138	2 109	8 048	3 022	7 292	10 314
Jinde	18	218	476	559	149	1 124	296	1 420
Nezjištěno	16	105	321	612	424	901	577	1 478

* Číselník místa úmrtí je v současné podobě platný od roku 2013.

Obr. 6.6 Zemřelí podle vybraného místa úmrtí (%), 2013–2019

V roce 2019 zemřelo v České republice 985 osob s jiným než českým státním občanstvím. Je to nízký počet dosahující 0,9 % všech úmrtí, podobně jako v roce předešlém. Ve sledovaném desetiletí přitom docházelo k poměrně pravidelnému nárůstu počtu úmrtí cizích státních občanů³⁴ – v roce 2009 tvořili 0,3 % všech zemřelých, o pět let později 0,5 %. Největší podíl v uplynulé dekádě představovali většinou občané Slovenska, s výjimkou let 2016, 2013 a 2011, kdy u nás zemřelo více občanů Polska a také Ukrajiny. V roce 2019 představovala úmrtí Slováků 26,4 % všech úmrtí cizinců, na druhém místě úmrtí obyvatel Ukrajiny tvořila 15,7 % a na třetím obyvatel Polska 14,7 %. Pětici nejčastěji zesnulých cizinců-obyvateľů ČR doplňují občané Německa a Ruska s tím, že Němci zde figurují až ve druhé polovině sledované dekády, neboť v její první polovině bylo vyšší zastoupení občanů Bulharska (v letech 2013, 2011, 2010 a 2009), Vietnamu (v letech 2010 a 2009) a v roce 2009 i Rakouska.

Tab. 6.8 Zemřelí podle státního občanství*, 2009–2019

Státní občanství	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Zemřelí cizí státní občané	332	560	642	627	836	956	985
- podíl na všech zemřelých (%)	0,31	0,53	0,58	0,58	0,75	0,85	0,88
Česko	107 089	105 105	110 531	107 123	110 607	111 964	111 377
Slovensko	68	106	126	95	187	244	260
Ukrajina	46	89	102	110	129	170	155
Polsko	48	84	115	129	126	149	145
Německo	18	33	39	42	66	67	73
Rusko	25	47	40	58	68	59	59

* Výběh a řazení občanství podle četnosti v roce 2019.

Počty zemřelých obyvatel České republiky, kteří se v cizině narodili (bez ohledu na to, jaké státní občanství měli v době úmrtí) bývají pravidelně podstatně vyšší než počty úmrtí cizích státních občanů. V roce 2019 to bylo 8 560 osob, tj. 7,6 % všech zesnulých (tab. 6.9). Počet těchto úmrtí se v porovnání s předchozím rokem zvýšil o 25,9 %, ve srovnání s rokem 2012, od kterého jsou data dostupná, o 65,3 % (přičemž celkový počet úmrtí bez rozlišení státu narození mezi lety 2018 a 2019 klesl o 0,5 % a mezi lety 2012 a 2019 vzrostl o 3,9 %). Bez výjimky největší podíl zastupují osoby narozené na Slovensku – pravidelně necelé dvě třetiny z úhrnného počtu zemřelých s místem narození mimo Česko, 66,4 % v roce 2019.

³⁴ Výraznější nárůst mezi roky 2016 a 2017, zvláště zemřelých slovenského státního občanství, nastal do jisté míry i díky zavedení kontroly adresy pobytu s využitím administrativních datových zdrojů.

Tab. 6.9 Zemřelí podle státu narození*, 2012–2019

Stát narození	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Zemřelí s cizím státem narození	5 177	6 079	6 423	6 419	6 001	6 650	6 798	8 560
- podíl na všech zemřelých (%)	4,79	5,57	6,08	5,77	5,57	5,97	6,02	7,62
Česko	103 012	103 081	99 242	104 754	101 749	104 793	106 122	103 802
Slovensko	3 250	3 845	4 022	4 103	3 781	4 171	4 328	5 686
Ukrajina	561	608	668	667	658	729	755	833
Polsko	323	377	313	361	375	353	395	462
Rumunsko	166	252	231	279	224	263	243	331
Německo	121	144	148	136	141	160	166	183

* Výběr a řazení států narození podle četnosti v roce 2019. Údaje jsou dostupné až od roku 2012.

7 Migrace

O 44,3 tisíce se v roce 2019 rozrostl počet obyvatel České republiky díky zahraniční migraci, když 62 % z tohoto počtu tvořili muži. Z pohledu státních občanství v saldu výrazně dominovali občané Ukrajiny (18,2 tisíce) a Slovenska (4,6 tisíce). Občanů České republiky zahraniční migrací ubylo 1,6 tisíce. Objem zahraniční migrace se meziročně zvýšil o zhruba desetinu na 86,9 tisíce. Naopak objem evidované vnitřní migrace poklesl o téměř 5 tisíc na 242,7 tisíce případů. Cizinci se na vnitrostátních migračních pohybech podílely z 8,9 %. Vnitřní stěhování bylo nejčastěji registrováno mezi obcemi v rámci téhož okresu.

Údaje Informačního systému evidence obyvatel (ISEO) a Cizineckého informačního systému (CIS)³⁵ ukazují, že počet přistěhovalých do České republiky roste každoročně v období od roku 2015. Poslední meziroční nárůst o 7 423 vedl k 65 571 imigrantům v roce 2019, což byla nejvyšší hodnota za poslední dekádu (2009–2019). Naposledy byl vyšší počet přistěhovalých registrován v roce 2008 a to 77 817. Naopak nejnižší hodnoty byly v uplynulém desetiletí evidovány v letech 2010–2013 (okolo 30 tisíc), přičemž vůbec nejméně to bylo v roce 2011 (22 590). Počet vystěhovalých vzrostl třetím rokem po sobě, když mezi roky 2018 a 2019 to bylo o 1 782 více na 21 301 vystěhovalých. V období let 2009–2019 není patrný jednoznačný trend vývoje vystěhovalých, jelikož jejich počty se pohybovaly v rozmezí 5 701 (2011) a 30 876 (2013).

Saldo zahraniční migrace se mezi roky 2018 a 2019 zvýšilo z 38 629 na 44 270. Naposledy došlo k meziročnímu poklesu salda v roce 2015 (15 997), od té doby se přírůstky zahraniční migrací zvyšují. Vyšších hodnot bylo naposledy dosaženo v roce 2008 (71 790). Na nejnižší úrovni v období 2009–2019 se saldo pohybovalo v roce 2013, kdy byl registrován dokonce úbytek obyvatelstva zahraničním stěhováním (-1 297). Součet počtu přistěhovalých a vystěhovalých, neboli objem zahraniční migrace, se v posledním meziročním srovnání zvýšil o 9 205 na 86 872 (nejvyšší hodnota v období od roku 2008).

Tab. 7.1 Zahraniční migrace podle pohlaví, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Přistěhovalí	39 973	41 625	34 922	37 503	45 957	58 148	65 571
v tom: muži	23 057	23 115	19 022	20 817	26 839	34 621	39 904
ženy	16 916	18 510	15 900	16 686	19 118	23 527	25 667
Podíl (%) mužů	57,7	55,5	54,5	55,5	58,4	59,5	60,9
Vystěhovalí	11 629	19 964	18 945	17 439	17 684	19 519	21 301
v tom: muži	8 525	11 238	10 502	9 417	9 964	11 201	12 348
ženy	3 104	8 726	8 443	8 022	7 720	8 318	8 953
Podíl (%) mužů	73,3	56,3	55,4	54,0	56,3	57,4	58,0
Objem zahraničního stěhování	51 602	61 589	53 867	54 942	63 641	77 667	86 872
Saldo zahraničního stěhování	28 344	21 661	15 977	20 064	28 273	38 629	44 270
v tom: muži	14 532	11 877	8 520	11 400	16 875	23 420	27 556
ženy	13 812	9 784	7 457	8 664	11 398	15 209	16 714

Podíl přistěhovalých mužů na všech imigrantech se meziročně zvýšil z 59,5 % na 60,9 % v roce 2019 (nejvyšší hodnotu ve sledovaném období). Hodnota tohoto ukazatele roste čtvrtým rokem po sobě. Nižší úroveň bylo dosaženo v letech 2010 až 2016, kdy se indikátor pohyboval v rozmezí 54,3 % až 56,3 %. Podíl mužů mezi vystěhovalými a v případě salda zahraniční migrace je více variabilní než u přistěhovalých. V obou těchto případech byl také evidován meziroční růst mezi roky 2018 a 2019. Z 57,4 % na 58,0 % u vystěhovalých a z 60,2 % na 62,2 % u salda zahraniční migrace. Zastoupení vystěhovalých mužů bylo v poslední dekádě nejvyšší na jejím počátku, když v letech 2009 a 2010 přesahovalo dokonce 73,0 %. V dalších letech se podíl mužů držel v rozmezí 54,0 % až 59,5 %. V případě salda zahraničního stěhování

³⁵ Správcem ISEO je Ministerstvo vnitra ČR, správcem CIS je Ředitelství služby cizinecké policie. V letech 2001–2007 a od července 2012 do současnosti je zdrojem údajů o stěhování cizinců Ředitelství služby cizinecké policie, zatímco v mezidobí byly informace poskytovány z ISEO.

se relativní zastoupení mužů pohybovalo mezi 35,4 % (2009) a 62,2 % (2019). Výjimkou byl rok 2013, kdy bylo záporné saldo u mužů vyšší než celkové (-1 573 vs. -1 297).

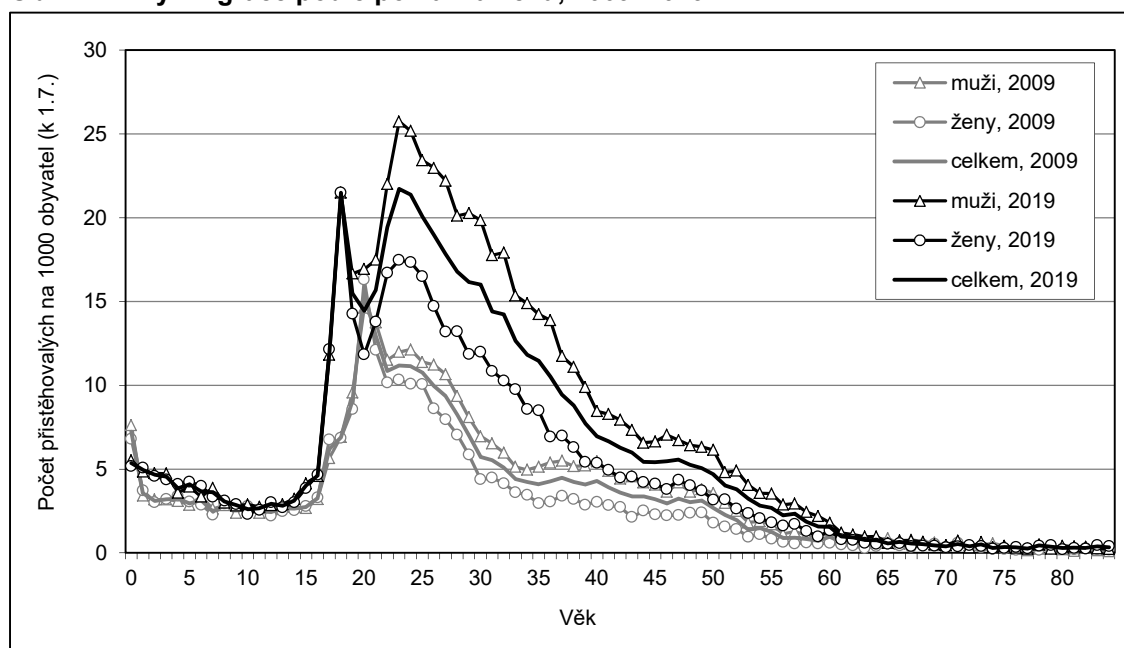
V roce 2019 meziročně vzrostl počet přistěhovalých ve všech širších věkových skupinách definovaných v tabulce 7.2. Absolutně nejvíce přibýlo imigrantů ve věkové skupině 15–34 let – o 3 047 (relativně o 9,1 %) na 36 348. Nejvyšší relativní růst byl ovšem evidován v subpopulaci 35–49letých, a to o 20,3 % (absolutně o 2 958) na 17 550. Podíl věkové skupiny 15–64 let na všech přistěhovalých stagnoval mezi roky 2018 a 2019 na 89,2 % a byl nejvyšší v období 2009–2019, kdy se pohyboval v rozmezí 81,8 % až k této maximální hodnotě. Zastoupení dětí ve věku 0–14 let mírně vzrostlo z minimálních hodnot pro posledních desetiletí na úrovni 9,3 % v roce 2018 na 9,5 % o rok později. Nejvyšší podíl byl registrován v roce 2015 (15,7 %). Věková kategorie 65 a více let byla na přistěhovalých zastoupena v roce 2019 z 1,3 % (nejméně v letech 2009–2019) při poklesu o 0,1 p. b. oproti roku 2018. Nejčastěji se na přistěhovalých podílela v roce 2015 (z 2,5 %). V žádné z hlavních věkových skupin (0-14, 15–64 a 65+) nebyl evidován souvislý vývojový trend jejich zastoupení na počtu přistěhovalých. Průměrný věk imigrantů se zvýšil mezi roky 2018 a 2019 o 0,2 roku na 31,1 let (nejvyšší hodnota za poslední dekádu). V průměru nejmladší byli imigranti v roce 2010 (28,1 let).

Tab. 7.2 Přistěhovalí podle věku, 2009–2019

Věková skupina	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem	39 973	41 625	34 922	37 503	45 957	58 148	65 571
v tom: 0–14	4 813	5 781	5 499	5 309	5 191	5 389	6 200
15–34	23 842	22 462	19 597	21 313	26 372	33 301	36 348
35–49	8 144	8 958	6 591	7 500	10 565	14 592	17 550
50–64	2 567	3 570	2 379	2 526	2 948	4 002	4 589
65+	607	854	856	855	881	864	884
Podíl (%) věkové skupiny: 0–14	12,0	13,9	15,7	14,2	11,3	9,3	9,5
15–64	86,4	84,1	81,8	83,6	86,8	89,2	89,2
65+	1,5	2,1	2,5	2,3	1,9	1,5	1,3
Průměrný věk přistěhovalých ¹⁾	28,9	29,7	28,4	29,1	30,1	30,9	31,1

¹⁾ Výpočet z absolutních počtů přistěhovalých podle věku.

Obr. 7.1 Míry imigrace podle pohlaví a věku, 2009–2019

Míry imigrace podle věku vztahují počet imigrantů daného věku na 1 000 obyvatel tohoto věku. Nejsou tedy ovlivněny pouze počty imigrantů, ale i (odlišnou) věkovou strukturou obyvatelstva ČR. Vysoká úroveň

intenzity imigrace (15 přistěhovalých na 1 000 obyvatel) byla v roce 2019 sledována ve věcích 18–30 let, což je věk, kdy obvykle dochází k ukončení formálního vzdělávání a přechodu na pracovní trh. Intenzita imigrace u mladších a starších imigrantů se snižujícím, resp. rostoucím věkem klesá. Výjimkou jsou nejmladší děti, u nichž jsou míry imigrace mírně vyšší v souvislosti se stěhováním rodin. Srovnání let 2019 a 2009 ukazuje nárůst intenzit přistěhovalých v téměř všech věcích, nejvýraznější byl u 18letých a osob ve věku 22–33 let. Muži dosahovali ve srovnání se ženami v posledním sledovaném roce vyšší úrovně imigrace zejména ve věku 20–50 let, v ostatních věcích byly hodnoty podle pohlaví podobné.

Mezi roky 2018 a 2019 vzrostl počet vystěhovalých absolutně nejvíce ve věkové skupině 15–34 let (o 957 na 10 225, respektive zhruba o desetinu). Relativní nárůst byl nejvyšší v dětské subpopulaci 0–14 let, kde došlo k růstu o 15 %, neboli o 254 vystěhovalých dětí na 1 959. Jedinou věkovou kategorií, u níž počty vystěhovalých klesly, byla 65 a více let z 677 vystěhovalých v roce 2018 na 660 v roce 2019. Zastoupení vystěhovalých obyvatel ve věku 15–64 let zůstalo v posledních dvou letech téměř totožné na 87,7 %. V období 2009–2019 se pohybovalo v intervalu 81,0 % (2011) až 92,1 % (2009). Podíl dětí ve věku 0–14 let na všech vystěhovalých meziročně vzrostl o půl procentního bodu na 9,2 % v roce 2019, avšak v poslední dekádě značně osciloval mezi 4,6 % (2009) a 15,3 % (2011). Nejstarší části populace (65+) bylo meziročně o 0,4 p. b. méně, tedy 3,1 % v roce 2019. Podíly na všech vystěhovalých u této subpopulace tvořily 2,0 % (2012) až 3,9 % (2017). Obdobně jako u přistěhovalých, tak ani u vystěhovalých nejsou patrné jednoznačné trendy v zastoupení jednotlivých věkových skupin. Průměrný věk vystěhovalých v roce 2019 dosáhl 33,9 let a oproti roku 2018 se snížil o 0,4 roku, ve srovnání s přistěhovalými byl o 2,8 let vyšší. Na začátku uplynulého desetiletí byly hodnoty průměrného věku vystěhovalých dokonce ještě vyšší (39,4 let v roce 2009 a 38,6 let o rok později), avšak mezi roky 2011 a 2019 stabilnější (mezi 33,2 až 35,0 lety).

Tab. 7.3 Vystěhovalí podle věku, 2009–2019

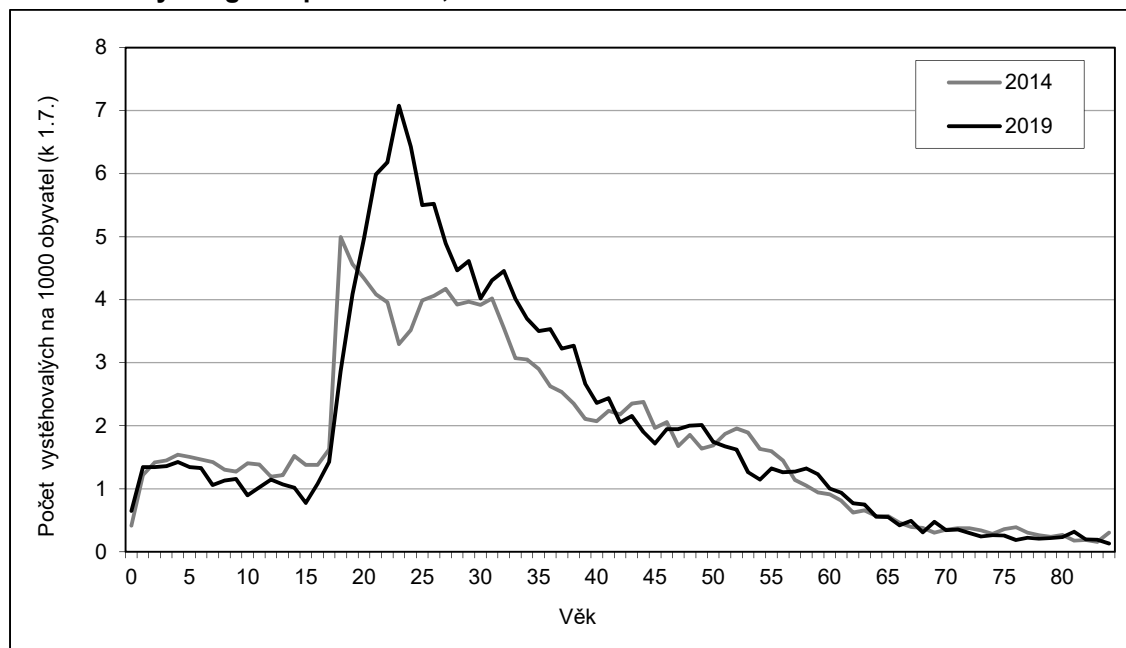
Věková skupina	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem	11 629	19 964	18 945	17 439	17 684	19 519	21 301
v tom: 0–14	535	2 096	2 093	2 039	1 863	1 705	1 959
15–34	4 243	9 265	8 574	8 088	7 935	9 268	10 225
35–49	4 168	5 406	5 147	4 663	4 934	5 546	6 082
50–64	2 304	2 551	2 403	2 007	2 268	2 323	2 375
65+	379	646	728	642	684	677	660
Podíl (%) věkové skupiny: 0–14	4,6	10,5	11,0	11,7	10,5	8,7	9,2
15–64	92,1	86,3	85,1	84,6	85,6	87,8	87,7
65+	3,3	3,2	3,8	3,7	3,9	3,5	3,1
Průměrný věk vystěhovalých ¹⁾	39,4	33,7	33,8	33,2	34,3	34,3	33,9

¹⁾ Výpočet z absolutních počtů vystěhovalých podle věku.

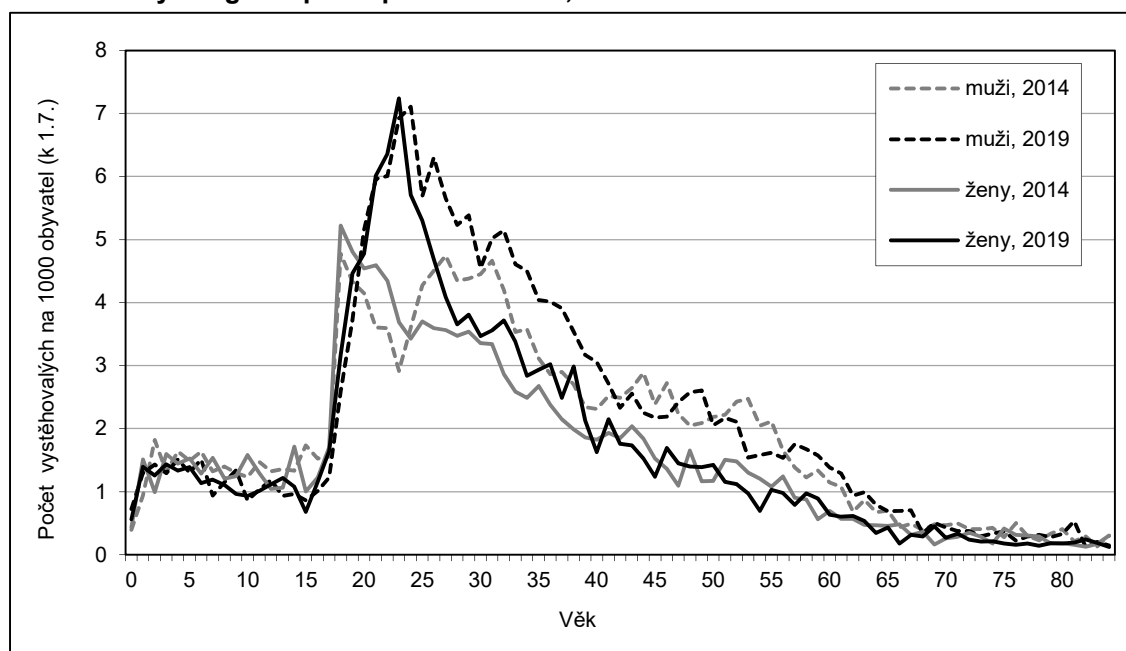
Pro srovnání intenzit emigrace podle věku byly vybrány roky 2014 a 2019, protože v roce 2009 byl počet emigrantů nízký a data pocházela z odlišného datového zdroje. Křivky měr emigrace se svým věkovým profilem podobaly křivkám pro míry imigrace, ale vykazovaly nižší úroveň. V rámci intenzit emigrace jsou vyšší hodnoty evidovány ve věkové skupině 19–38 let (více než 3 vystěhovalí na 1 000 obyvatel v každé jednotce věku). Při srovnání měr vystěhování v letech 2014 a 2019 jsou v roce 2019 patrné vyšší intenzity emigrace ve věcích 20–39 let a naopak nižší míry pro osoby okolo 15 a 55 let věku. Rozdíly mezi pohlavími v měrách emigrace jsou obecně nízké, v roce 2019 byly zpravidla vyšší u mužů a to zejména ve věcích, kdy byla intenzita vystěhování nejvyšší.

Obr. 7.2 Míry emigrace podle věku, 2014–2019

Obr. 7.3 Míry emigrace podle pohlaví a věku, 2014–2019

Saldo zahraničního stěhování mezi roky 2018 a 2019 vzrostlo z 38 629 na 44 270. Na přírůstku zahraničním stěhování se podílely všechny věkové kategorie (viz tab. 7.4). Absolutně nejvíce přibýlo osob ve věku 35–49 let (o 2 422 na 11 468, relativně o 26,8 %), zatímco nejvyšší relativní přírůstek byl zaznamenán u subpopulace 50–64letých (o 31,9 % více, absolutně o 535 na 2 214). Věkovou skupinou s nejpochetnějším saldem zahraniční migrace však zůstala ta ve věku 15–34 let, která vzrostla z 24 033 v roce 2018 na 26 123 o rok později. V roce 2019 se do České republiky přistěhovalo s výrazným odstupem nejvíce občanů Ukrajiny (22 812³⁶, o 6 065 více než v roce 2018). Následovali státní příslušníci Slovenska (5 795) a Ruska (4 265). Stejně pořadí na prvních třech místech platilo ve třech posledních letech. Přes hranici dvou tisíc se

³⁶ Vyšší počty přistěhovaných Ukrajinců od roku 2017 ve srovnání s předchozími lety mohl podpořit mimo jiné migrační projekt „Režim zvláštního zacházení pro kvalifikované zaměstnance z Ukrajiny, tzv. Režim Ukrajina“, který byl zahájen 1. 8. 2016.

dostali i domácí občané (2 231) a Rumuni (2 149). Ve většině případů u nejčetnějších státních občanství jsou počty přistěhovalých vyšší, než tomu bylo v roce 2009. Absolutně nejvíce bylo mezi přistěhovalými občany Ukrajiny (z 8 084 v roce 2009 na 22 812 v roce 2019), Rumunska (z 460 na 2 149) a Bulharska (z 571 na 1 689). Naopak pokles byl evidován u Vietnamců (z 2 306 na 1 904).

Tab. 7.4 Saldo zahraničního stěhování podle věku, 2009–2019

Věková skupina	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem	28 344	21 661	15 977	20 064	28 273	38 629	44 270
v tom: 0–14	4 278	3 685	3 406	3 270	3 328	3 684	4 241
15–34	19 599	13 197	11 023	13 225	18 437	24 033	26 123
35–49	3 976	3 552	1 444	2 837	5 631	9 046	11 468
50–64	263	1 019	-24	519	680	1 679	2 214
65+	228	208	128	213	197	187	224

Tab. 7.5 Nejčetnější státní občanství zahraničních migrantů, 2009–2019

Pořadí	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Přistěhovalí - 1.	Ukrajina	Ukrajina	Slovensko	Slovensko	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina
2.	Slovensko	Slovensko	Ukrajina	Ukrajina	Slovensko	Slovensko	Slovensko
3.	Rusko	Rusko	ČR	ČR	Rusko	Rusko	Rusko
4.	USA	ČR	Rusko	Rusko	ČR	ČR	ČR
5.	Vietnam	Vietnam	Rumunsko	Vietnam	Vietnam	Vietnam	Rumunsko
Vystěhovalí - 1.	Slovensko	Ukrajina	ČR	ČR	ČR	Ukrajina	Ukrajina
2.	ČR	ČR	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	ČR	ČR
3.	Polsko	Vietnam	Rusko	Rusko	Slovensko	Rusko	Rusko
4.	Německo	Rusko	Vietnam	Slovensko	Rusko	Slovensko	Slovensko
5.	Rakousko	Slovensko	Slovensko	Vietnam	Vietnam	Vietnam	Vietnam
Saldo stěhování - 1.	Ukrajina	Slovensko	Slovensko	Slovensko	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina
2.	Rusko	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Slovensko	Slovensko	Slovensko
3.	USA	Rusko	Rumunsko	Rumunsko	Rumunsko	Rumunsko	Rusko
4.	Vietnam	Německo	Bulharsko	Bulharsko	Bulharsko	Bulharsko	Rumunsko
5.	Slovensko	Rumunsko	Německo	Maďarsko	Rusko	Rusko	Bulharsko

V případě vystěhovalých byli v období 2012–2019, kdy data pochází z jednotného datového zdroje³⁷, nejčetnější případy emigrace občanů Ukrajiny nebo České republiky. V roce 2019 se takto vystěhovalo 4 571 Ukrajinců a 3 825 občanů ČR, s větším odstupem pak následovali občané Ruska (1 538). Saldem zahraničního stěhování přibýlo v posledním sledovaném roce nejvíce občanů Ukrajiny (18 241, o 5 037 více než v roce 2018) a Slovenska (4 602, o 644 meziročně méně). Ukrajinci tak tvořili již více než 40 % z celkového přírůstku zahraniční migrací v roce 2019. O více než dva tisíce se zvýšil také počet občanů Ruska (2 727, o 1 044 meziročně více) a Rumunska (2 024, o 6 více). Úbytek zahraniční migrací v roce 2019 byl nejvyšší u občanů ČR, když jich emigrovalo o 1 594 více, než imigrovalo. Občané Ukrajiny a Slovenska se střídají na prvních dvou pozicích z hlediska výše salda zahraniční migrace každoročně od roku 2014. V období 2014–2019 se na celkovém přírůstku zahraniční migrací podíleli občané Ukrajiny z 28,8 % a Slovenska z 17,9 %. V období 2009 až 2013 byla situace více variabilní a vysoké saldo zahraničního stěhování měli občané více zemí.

³⁷ V letech 2008 až 2011 údaje o vystěhovalých výrazněji fluktovaly a v některých letech byly pravděpodobně podhodnoceny, proto nejsou komentovány.

Tab. 7.6 Zahraniční migrace podle státního občanství, 2009–2019

Státní občanství	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Přistěhovalí	39 973	41 625	34 922	37 503	45 957	58 148	65 571
z toho občanství: ČR	1 774	3 135	3 333	2 695	2 430	2 276	2 231
Ukrajina	8 084	8 445	5 454	5 778	10 340	16 747	22 812
Slovensko	5 609	6 903	6 682	6 706	6 328	6 671	5 795
Rusko	4 115	4 862	2 852	2 404	2 891	3 388	4 265
Rumunsko	460	1 231	1 334	1 648	1 829	2 184	2 149
Bulharsko	571	1 102	1 022	1 331	1 620	1 977	1 689
Vietnam	2 306	1 745	1 305	1 752	2 196	2 264	1 904
Vystěhovalí	11 629	19 964	18 945	17 439	17 684	19 519	21 301
z toho občanství: ČR	2 279	3 910	3 921	3 998	3 256	3 271	3 825
Ukrajina	33	4 488	3 208	2 443	2 650	3 543	4 571
Slovensko	4 167	1 329	1 480	1 414	1 972	1 425	1 193
Rusko	9	1 757	2 061	1 867	1 545	1 705	1 538
Rumunsko	47	140	96	121	227	166	125
Bulharsko	131	79	101	120	183	30	136
Vietnam	37	1 899	1 534	1 211	880	1 089	881
Saldo zahraniční migrace	28 344	21 661	15 977	20 064	28 273	38 629	44 270
z toho občanství: ČR	-505	-775	-588	-1 303	-826	-995	-1 594
Ukrajina	8 051	3 957	2 246	3 335	7 690	13 204	18 241
Slovensko	1 442	5 574	5 202	5 292	4 356	5 246	4 602
Rusko	4 106	3 105	791	537	1 346	1 683	2 727
Rumunsko	413	1 091	1 238	1 527	1 602	2 018	2 024
Bulharsko	440	1 023	921	1 211	1 437	1 947	1 553
Vietnam	2 269	-154	-229	541	1 316	1 175	1 023

Pozn.: Výběr zemí: ČR a nejčetnější skupiny podle salda migrace, počtu přistěhovalých nebo vystěhovalých v roce 2019.

Český statistický úřad zpracovává také statistiku vnitřní migrace, přičemž za stěhování uvnitř České republiky je považována změna bydliště přes hranice obce (i statutárně členěná města jsou definována jako obce). Celkový objem vnitřní migrace se v roce 2019 meziročně snížil o 4 735 na 242 679. Jedná se o nejnižší hodnotu za poslední čtyři roky. Tento ukazatel neměl v posledním desetiletí jednoznačný trend, když se pohyboval v rozmezí 231 694 (2011) a 250 722 (2016). Zastoupení žen na objemu vnitřního stěhování je dlouhodobě lehce nadpoloviční – v letech 2009 a 2010 dosahovalo zhruba 51,0 %, v dalších letech se podíl pohyboval mezi 52,9 % (2011, 2018 a 2019) a 53,8 % (2014 a 2015).

Počet případů vnitřního stěhování klesl mezi roky 2018 a 2019 ve všech věkových skupinách definovaných v tab. 7.7 s výjimkou mírného růstu u dětí do 14 let o 57 na 60 654 (druhá nejčastější kategorie v roce 2019). Nejpočetnější subpopulací z hlediska objemu vnitřní migrace byly osoby ve věku 15–34 let, jejichž počet se ale meziročně snížil absolutně nejvíc (o 1 578 na 91 321 v roce 2019). Poklesy byly zaznamenány i u dalších věkových skupin (seřazených podle početnosti) – v případě 35–49letých o 1 341 na 54 221 a u 50–64letých o 1 097 na 22 161. Nejméně často se uvnitř ČR stěhují obyvatelé ve věku 65 let a více, kterých v roce 2019 měnilo svůj pobyt pouze 14 319 (o 776 méně než v předchozím roce). Podíl této nejstarší věkové skupiny na objemu vnitřní migrace dosahoval v roce 2019 úrovně 5,9 % a v období let 2009–2019 se pohyboval v rozmezí 4,8 % (2009) a 6,5 % (2015). Z pohledu třech hlavních věkových skupin (0–14, 15–64, 65+) nejvíce často měnili své bydliště v rámci ČR obyvatelé ve věku 15–64 let, když na začátku uplynulé dekády se na celku podílely ze zhruba 75 %, avšak poté jejich zastoupení pokleslo na nejnižší hodnotu v letech 2009–2019, a to 69,1 % v roce 2019. Naopak podíl dětí do 14 let na celkovém počtu stěhujících se obyvatel mezi obcemi měl spíše rostoucí tendenci z 19,9 % v roce 2009 na 25,0 % o deset let později. V průměru se věk stěhujícího uvnitř ČR pohyboval v relativně úzkém věkovém rozpětí 30,6 až 31,0 let, když nejnižší hodnota byla evidována v roce 2019.

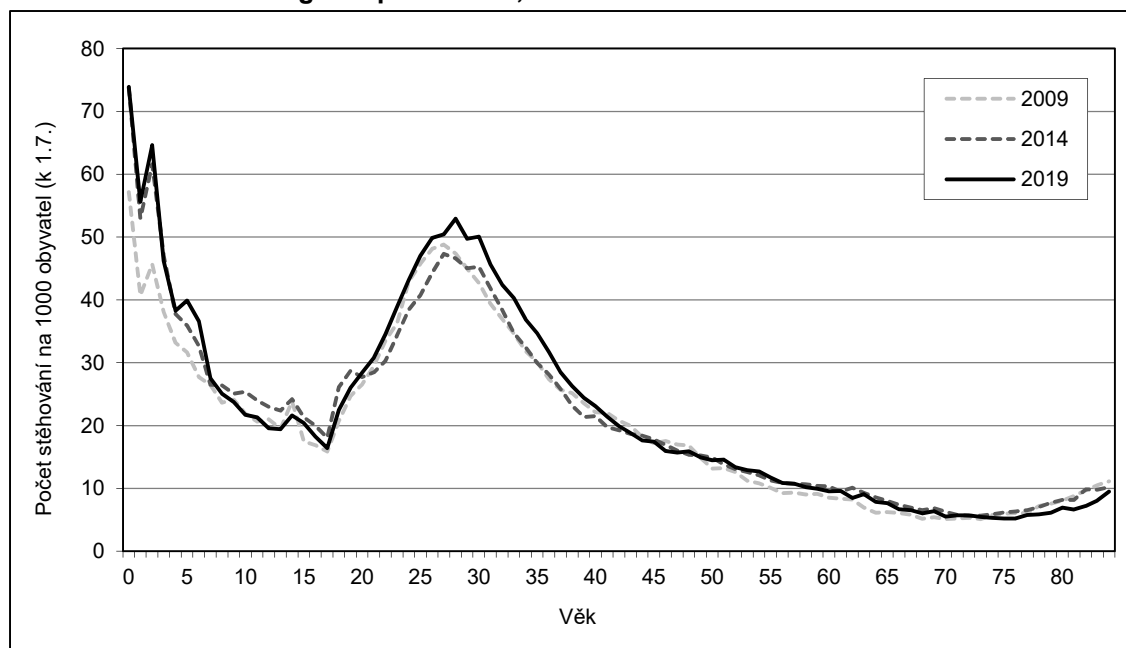
Tab. 7.7 Vnitřní migrace podle pohlaví a věku, 2009–2019

Věková skupina	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem	233 262	238 339	242 113	250 722	246 070	247 414	242 679
v tom: muži	114 528	110 212	111 930	117 033	114 414	116 537	114 264
ženy	118 734	128 127	130 183	133 689	131 656	130 877	128 415
v tom: 0–14	46 534	58 150	58 413	59 998	59 806	60 597	60 654
15–34	106 797	91 840	91 837	96 087	92 755	92 899	91 321
35–49	47 447	50 975	52 645	55 290	54 337	55 565	54 224
50–64	21 367	23 187	23 546	24 064	23 641	23 258	22 161
65+	11 117	14 187	15 672	15 283	15 531	15 095	14 319
Podíl (%) věkové skupiny: 0–14	19,9	24,4	24,1	23,9	24,3	24,5	25,0
15–64	75,3	69,6	69,4	70,0	69,4	69,4	69,1
65+	4,8	6,0	6,5	6,1	6,3	6,1	5,9
Průměrný věk migrantů ¹⁾	30,7	30,6	31,0	30,9	31,0	30,8	30,6

¹⁾ Výpočet z absolutních počtů migrantů podle věku.

Absolutní hodnoty případů vnitřního stěhování podle věku ovšem mohou být ovlivněny změnou věkové skladby populace. Míry vnitřní migrace podle věku jsou vztaženy ke střednímu stavu populace téhož/daného věku, tudíž jsou nezávislé na věkové struktuře obyvatelstva. Intenzita stěhování uvnitř ČR je obvykle nejvyšší u nejmladších dětí do dvou let, jež se stěhují spolu s rodinou (obr. 7.4). Poté intenzita migrace klesá až do věku okolo 16–17 let a následně opět roste směrem k druhému, o něco nižšímu a věkově širšímu, vrcholu přibližně mezi 25 a 30 roky. V případě této věkové kategorie je jejich migrační aktivita ovlivněna stěhováním za prací po absolvování školy nebo ve vazbě na založení rodiny. Následně se míry migrace opět snižují až k nejnižším hodnotám okolo 75. roku života. Ke konci života je intenzita stěhování obvykle mírně vyšší než v předchozích věcích, což pravděpodobně souvisí se stěhováním do zařízení sociální péče, k rodině nebo do menšího obydlí. V roce 2009 dosáhla míra celkové intenzity vnitřní migrace 22,2 stěhování na 1 000 obyvatel, zatímco o deset let později to bylo mírně více – 22,7 (v mezidobí nebyl patrný žádný trend). I podle věku lze pozorovat vyšší míry migrace ve většině jednotek věku – nejvíce u dětí do 5 let a osob ve věku 28 až 36 let. Naopak nižší byly registrovány u osmdesátníků.

Obr. 7.4 Míra vnitřní migrace podle věku, 2009–2019

Celkový pokles objemu vnitřního stěhování mezi roky 2018 a 2019 se odrazil v meziročním snížení počtu případů vnitřní migrace ve všech druzích stěhování³⁸. Dlouhodobě je nejvíce stěhování mezi obcemi v rámci okresu – v roce 2019 jich bylo 101 177 (o 3 571 méně než v předchozím roce). Druhým nejčastějším druhem stěhování je mezikrajské s 89 121 případy v roce 2019 (meziroční pokles o 653). Nejméně častá je vnitrostátní migrace z okresu do okresu v rámci kraje s 52 381 takto se stěhujícími osobami v roce 2019 (o 511 méně než v roce 2018). Vývoj struktury vnitřního stěhování podle druhu stěhování neměl v uplynulé dekádě jasný trend. Zastoupení meziobecního stěhování v rámci okresu se pohybovalo v rozmezí 41,3 % (2009) až 44,3 % (2013), když v roce 2019 dosáhlo 41,7 %. V případě mezikrajského stěhování se podíl nacházel v rozmezí 34,8 % (2013) až 39,4 % (2009), přičemž v roce 2019 šlo o 36,7 % ze všech případů vnitřní migrace. Zastoupení nejméně častého druhu stěhování mezi okresy v rámci kraje bylo od 19,3 % (2009) do 21,6 % (2019).

Tab. 7.8 Vnitřní stěhování podle druhu, 2009–2019

Objem stěhování	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem	233 262	238 339	242 113	250 722	246 070	247 414	242 679
Z obce do obce v rámci okresu	96 395	104 998	105 014	107 994	104 512	104 748	101 177
Z okresu do okresu v rámci kraje	45 002	49 979	51 393	52 235	52 468	52 892	52 381
Z kraje do kraje	91 865	83 362	85 706	90 493	89 090	89 774	89 121

Nejvyšší objem vnitřní migrace mezi obcemi v rámci okresu byl v roce 2019 evidován u okresů Olomouc (3 005), Karviná (2 868) a České Budějovice (2 816). Pro Olomouc a České Budějovice jsou obvyklé větší počty relativně méně početných proudů směřujících do nebo z okresního (zároveň i krajského) města. V posledním sledovaném roce se z okolních obcí v rámci okresu do Olomouce přestěhovalo 1 017 osob a 721 směřovalo opačným směrem, zatímco v případě Českých Budějovic šlo o 1 218 přistěhovalých a 819 vystěhovalých. Okres Karviná je typický spíše menším množstvím početných proudů mezi většími městy v rámci okresu (např. Havířov, Orlová). Nejsilnější meziobecní proud uvnitř okresu je dlouhodobě mezi Chomutovem a Jirkov (okres Chomutov), když směrem z Jirkova se v roce 2019 přestěhovalo 394 obyvatel a opačným směrem 326. Ještě objemnější jsou meziobecní proudy bez omezující podmínky na stejný okres. Většinou se jedná o případy stěhování mezi velkými městy. Vůbec nejsilnější byl v roce 2019 z Brna do Prahy (976 osob), následovanými s odstupem proudy z Ostravy do Prahy (466 osob) a z Prahy do Kladna (454 osob)

Mezikrajské proudy jsou dlouhodobě neobjemnější mezi Hlavním městem Prahou a Středočeským krajem. V roce 2019 se z Prahy do Středočeského kraje přestěhovalo 14 809 obyvatel (o 391 méně v roce 2018) a opačným směrem šlo 7 369 osob (o 33 více). Zhruba čtvrtina případů vnitřního stěhování se tak týkala tohoto směru stěhování nejen v roce 2019, ale i v celém posledním desetiletí. S podstatným odstupem byly další intenzivní proudy v roce 2019 identifikovány mezi Ústeckým krajem a Prahou (1 859 osob z Ústeckého kraje a 1 291 naopak) a Ústeckým a Středočeským krajem (1 491 osob z Ústeckého kraje a 1 419 ze Středočeského). Naopak nejslabší vnitrostátní migrační aktivita (okolo 30 osob v každém směru) byla registrována mezi Karlovarským a Zlínským krajem, případně mezi Karlovarským a Vysočinou. Mezi faktory, které mohly k tak nízké migrační aktivitě přispět, patří geografický velikost, nižší populační velikost a vzájemně velká vzdálenost dotčených krajů.

U meziokresního stěhování v rámci kraje, které je dlouhodobě nejméně početným druhem stěhování, byl jako nejsilnější proud registrován mezi okresy Brno-město a Brno-venkov, když se v prvním směru v roce 2019 přestěhovalo 2 765 osob a v opačném 1 401. O něco méně, celkem 1 076 osob, se vystěhovalo z Karviné do Ostravy-města, obráceně to bylo 1 014 obyvatel. Mezi další relativně objemné meziokresní proudy patřily ty v rámci Moravskoslezského kraje.

³⁸ Tradiční dělení vnitřního stěhování ve výstupech ČSÚ.

Ještě početnější meziokresní proudy jsou ovšem evidovány při odstranění podmínky na stejný kraj přistěhování i vystěhování. V roce 2019 se nejčastěji stěhovali osoby mezi okresy Hlavní město Praha a Praha-východ, když se směrem z hlavního města vystěhovalo 4 088 osob a opačně zamířilo 1 715 osob. O něco málo méně početným proudem byl ten mezi Prahou a Prahou-západ (3 688 z Prahy a 1 684 obyvatel do hlavního města). Tyto čtyři meziokresní proudy byly nejsilnější po celé období 2009–2019.

Podíl cizinců v objemu vnitřního stěhování se mezi roky 2018 a 2019 zvýšil z 7,8 % na 8,9 % a vzrostl i absolutně z 19 328 na 21 698. Stále však šlo o výrazně nižší číslo, než bylo před deseti lety, když tento podíl činil 17,8 % v roce 2009. Poté následoval pokles až na hodnoty okolo 8,0 % v roce 2013 a v následujících letech byla již úroveň ukazatele obdobná. Z absolutního pohledu poklesl počet změn bydliště cizinců uvnitř ČR při srovnání let 2009 a 2019 o téměř polovinu z 41 600 na 21 698, když převážná část poklesu se odehrála v období 2009-2012. V roce 2019 se vnitřní stěhování týkalo nejčastěji občanů Ukrajiny (6 316 případů; na první pozici podle četnosti od roku 2015), Vietnamu (4 120) a Slovenska (3 174). Tyto tři subpopulace tvořily 63 % ze všech případů vnitřní migrace cizinců. V porovnání s rokem 2009 se počet migračních pohybů uvnitř republiky mezi nejčastějšími občanstvími většinou snížil, když u Ukrajinců dokonce na čtvrtinu původní úrovně. V jejich případě bylo nižších hodnot okolo 5 tisíc dosaženo v období 2013–2018, zatímco v roce 2019 se u nich množství vnitřních migrací zvýšilo. Pouze počet občanů Slovenska v objemu vnitřní migrace se mezi lety 2009 a 2019 mírně zvýšil (z 2 708 na 3 174).

Tab. 7.9 Vnitřní migrace podle státního občanství*, 2009–2019

Státní občanství migranta	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ČR	191 662	219 850	222 860	231 651	227 385	228 086	220 981
ostatní celkem	41 600	18 489	19 253	19 071	18 685	19 328	21 698
z toho: Ukrajina	22 767	4 517	4 930	4 930	4 746	5 314	6 316
Vietnam	7 789	4 683	4 557	4 104	3 888	3 705	4 120
Slovensko	2 708	2 980	3 247	3 355	3 242	3 161	3 174
Rusko	1 582	1 345	1 424	1 456	1 270	1 210	1 261
Mongolsko	1 686	672	574	625	648	702	871
Podíl cizinců na vnitřním stěhování (%)	17,8	7,8	8,0	7,6	7,6	7,8	8,9

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2019.

Zdroje dat

Demografická statistika – výsledky zpracování statistických hlášení řady Obyv (Hlášení o uzavření manželství, narození, úmrtí a rozvodu).

Stěhování – Informační systém evidence obyvatel (Ministerstvo vnitra ČR), Cizinecký informační systém (Ředitelství služby cizinecké policie).

Potraty – Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR.

Veškeré údaje se týkají občanů ČR a cizinců, kteří mají v České republice trvalé bydliště, cizinců třetích zemí s vízy k pobytu nad 90 dnů nebo s povolením k dlouhodobému pobytu, občanů zemí EU s přechodným pobytem a cizinců s přiznaným azylem. Údaje zohledňují rovněž události (sňatky, narození a úmrtí) českých občanů s trvalým pobytem na území ČR, které nastaly v cizině.

Další statistické údaje o obyvatelstvu naleznete na následujících internetových stránkách ČSÚ:

Rozcestník – Obyvatelstvo	http://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide
Publikace o obyvatelstvu	http://www.czso.cz/csu/czso/publikace-o-obyvatelstvu
Čtvrtletní Rychlé informace	http://www.czso.cz/csu/czso/pohyb-obyvatelstva
Pramenná díla od roku 1919	http://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie
Časové řady – Obyvatelstvo	http://www.czso.cz/csu/czso/oby_cr
Úmrtnostní tabulky	http://www.czso.cz/csu/czso/umrtnostni_tabulky
Veřejná databáze	https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf